פרשת **פינחס** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ו שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

ונתת מהודך עליו

שקוע במחשבותיו התהלך לו העני בדרך עד שהתקרבו לעומתו קבוצה של עניים אחים לצרה שגם הם עברו את כל התלאה כשחזרו על הפתחים כדי להביא טרף לביתם, ובעמדם כך פתחו בשיחה אודות מצבם הקשה.

פתח אחד מן העניים ואמר: הן שמעתי שבמדינה הרחוקה מצאו מכרה גדול של אבנים טובות ומרגליות, ויכולים לכרות שם באדמה ולגלות אוצרות גדולים, אם כן איפוא נסעה ונלכה לאותו מקום ונוציא משם את האבנים היקרות האלו.

העניים נרעשו סביבו ושאלוהו: באיזהו מקומן המדובר, ענה להם העני: אכן המקום נמצא במרחק רב מאוד וכל הדרכים המובילות לשם בחזקת סכנה המה, אך אחרי כל התלאות אשר ימצא אותנו בדרך נגיע בשלום ואחרי כן נחזור ברכוש גדול.

כששמעו העניים שהדרך ארוכה וכרוכה הוא בסכנות נפשות סירבו לנסוע והעני ההוא אשר בישר להם על כך לא התייאש ובגפו יצא לדרך הארוכה.

ויהי כעבור כמה שנים חזר לעירו כשהוא טעון באבנים טובות אותם מכר ובין רגע נתעשר בעושר רב ועצום, באותה שעה הצטערו החברים מאוד על שלא הסכימו בשעתו לנסוע עמו, כלימה כיסתה את פניהם, כי ידידם נהפך לעשיר גדול, ואילו הם נשארו במעמדם הקודם.

והנמשל מובן דהנה ידוע דברי הגמ' (בבא בתרא עה.) עה"פ "ונתתה מהודך עליו" ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, ונלאו כל חכמי לב להבין מה שסיימו אוי לה לאותה בושה, מהו המקום לבושה וכלימה.

אכן ידוע מה שאחז"ל מפני מה זכה יהושע להיות מנהיג ישראל, על ידי ששימש את משה רבינו, והנה זקנים שבאותו דור היו מתביישים כל אותן השנים לירד מגדולתן ולשמש את רבם, אבל יהושע מגודל ענוותנותו לא התבייש ושימש את רבו בשמחה, ובכך זכה להיות האיש אשר רוח אלקים בו אשר יצא ויבוא לפני בני ישראל, והזקנים הללו המה ראו שיהושע נבחר לשרת לפני ה' על אף שבתחילה לא היה עדיף מהם ורק בשכר ששימש את משה בכל כוחו זכה למה שזכה, ועל כן אמרו אוי לאותה בושה שהיינו מתביישים לשמש את משה רבינו, ואלמלא הבושה שהיה לנו אז היינו גם אנו יכולים ללכת בדרכו ולזכות לגדולת יהושע.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ו
שברח"י רפבן ..... ז
עומד על הפר"ק ..... ח
חוקים להורותם ..... ט
פשיב כהלכה ..... י
לשכת הסת"ם ..... יא
הילולא רבא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
פשולחן מלכים ..... טו

אגרת פרק א'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

בשב"ק פרשת פינחס הבעל"ט

כ"ג תמוז

חל היארצייט של

הרבנית הצדיקת

אימה של מלכות

פעסיל לאה

בת רבי **אהרן** ע"ה

מחברתה הטהורה של כ"ק רבינו הגה"ק

בעל ברך משה זצוק"ל

אנ"ש שיחיו די בכל אתר ואתר

יקדישו זכותים, בלימוד משניות

אמירת תהלים ולהדליק נר

לעילוי נשמתה

פנחס נתעורר להתגבר בקנאת ה' מתוך מעשה זמרי

פנחס בן אלעזר כו' בקנאו את קנאתי בתוכם וגו'. יש לפרש, כי הקב"ה נתן בלבות בני ישראל מדת הקנאה, לקנאות קנאתו ולא לישא פני גבר, כדאיתא (ביצה כה.) **'עזין שבאומות, ישראל'.** אמנם יש רשעים המהפכים קערה על פניה ומשתמשים במדת העזות שלא במקומה הראוי, וכן עשה זמרי כשקירב את המדינית לעיני משה והזקנים. **וחנה פנחס נתקנא קנאת סופרים: איך נטע הקב"ה מדת הקנאה בלב זה הרשע להעיז פניו כל כך, ואם כי "ישרים דרכי ה'" וזה הפושע נכשל בה** (הושע יד, י) **מכל שכן אשר לב כמוני צריך לקנאות קנאת ה' צבאות, "וצדיקים ילכו בם"**, ולא אשא פני גבר. נמצא, כי פנחס נתקנא במדת הקנאה שבתוכם של רשעי ישראל, וזהו: **'בקנאו את קנאתי אשר בתוכם'** דהיינו, מדת הקנאה שנטעתי בקרבם של הרשעים. ועי"ז קינא קנאת ה"צ.

חתם סופר (תקפ"א); **תורת משה** (ד"ה בקנאו)

בכח איכות המעשה בנמיכות רוח, השיב את חמתי

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל. בשעה שרצה פנחס לקנא קנאת ה' צבקות ולהרוג את זמרי חשש מאד פן תתערב איזו פניה והתנשאות במחשבתו, שזכה שעל ידו תתבטל המגיפה מעל בני ישראל, וכבר אמרו חז"ל (תענית ה.) **כל מי שנענה בתפלתו ומגיס דעתו עליו מביא אף לעולם,** ואם כן יצא שכרו בהפסדו. על כן נתחכם פנחס ושאל למשה רבינו, אף שידע מעצמו מה דינו של זמרי, כדי שמשה יצוהו על כך, וכאשר אמנם ענהו: **"קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא"** (סנהדרין פב.) **וממילא לא יהיה אלא שלוחו של משה, ושוב לא יגים דעתו עליו, שהרי הכל מכוחו של משה הוא.** וזהו שאמר כאן: **'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי'** שבחו של פנחס הוא, הגם כי קנא קנאת ה' לא עורר במעשהו להביא אף וחמה לעולם, והיינו ב**'קנאו את קנאתי בתוכם'** עכ"ז כיון שעשה בחכמה ותלה הכל בכוחו של משה כדי שלא יתערב גאוה התנשאות במעשיו, ולכן **'ולא כליתי כו' בקנאו את קנאתי בתוכם'.**

אמרי נועם

עיקר המכשול של מדין וכזבי, שדיברו מענין זה

צרור את המדינים והכיתם אותם. כי צוררים הם לכם בנכליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור וגו'. יש לדקדק, אומרו **'כי צוררים הם לכם'** שהוא לשון הוה, על דבר העבר **'אשר נכלו לכם'.** כן יש להבין אומרו: **'בנכליהם'** שפירושו המחשבה וכי במחשבה לבד הרעו לישראל, הלא במעשה היה פעלם להרע, בדבר פעור וכזבי וכו'. **'ונראה לפרש, כי עיקר כוונת הכורא ב"ה בנקמתו במדין היתה מחמת גודל המחשבות והרהורים רעים שנתחוו לישראל על ידם, בדברם בסיפור המעשה דפעור או מעשה דכזבי'**, וע"י הדיבור שדברו בם נפלו לישראל הרהורי תאויות. והכלל בזה **שבכל עבירה נברא קליפה רח"ל, וכל זמן שהקליפה בעולם, אזי נופלים מחשבות רעות לאדם מאותה העבירה, וצריך האדם השב לבער הקליפה החיא מן הארץ.** וגם בנידון דידן, כל זמן שהיו אותם הרשעים המדינים בעולם, אז היו עדיין הרהורי עבירה דפעור שולטים בישראל, לבלבל להם המחשבה, ולכך נצטוה משה רבינו ע"ה לנקום בהם נקמת ה'. וזהו: **'כי צוררים הם לכם'** בהוה, ומפרש הכתוב במה: **'בנכליהם'** באותם מחשבות הרעות שגרמו לכם על ידי: **'אשר נכלו לכם על דבר פעור'** בהדיבורים דמעשה דפעור, **'ולכך תבערו אותם מן הארץ ותהיו טהורים וקדושים ובערת הרע מקרבך'.**

נועם אלימלך

תלמידי קרח לא מתו, ותפילה מיבעי להנצל מהם

ובני קרח לא מתו. שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הקדוש מוה"ר מנחם מענדיל [מרימינוב] זצוק"ל רמז הפסוק 'ובני קרח לא מתו', הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עם כל זה בני קרח תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו **כי בכל דור ודור יש ניגוד מבעלי המחלוקת על הצדיקים והחולכים בתום. "ונראה לי דנפקא מינה למיבעי רחמי".**

אגרא דכלה

שתלן בכל דור, שיטעימו לישראל אור שבת ומועד

יפקוד ה' וגו' איש על העדה. אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. יש לרמז מה שנאמר פרשת מועדים ורגלים בפרשתינו אחר פרשת סמיכת יהושע על ידי משה, הוא לפי אמרם ז"ל (ר"ה טז) 'חייב אדם להקביל פני רבו ברגל', **כי העבדות בתורה ותפילה בימות החול יכול כל אחד גם בביתו לעשות, אבל הארת טעם שבת ורגל, אי אפשר רק באסיפת ידידים יראי ה' אצל הצדיק וראש הדור. לזאת, באם לא היה נתמנה לראש ורבי בכל דור ודור לא היה אפשר ליתן ולצוות כלל על מועדים ורגלים,** ולכן רק לאחר תפילת משה אשר **'לא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה'**, ותפילתו היתה עד סוף כל הדורות, על כן נאמר אח"כ פרשת רגלים לנסוע להצדיקים וירגישו טעם רגלים.

אמרי נועם

תורה ותפילה

זהרורי אורה למספרים הקדושים, בפרשה יפה נדרשים

לאמץ ידים רפוחות איתנים בתורה ותפילה עמודי עולמים, הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

כל חידוש בתורה הוא המשכה מאור הגנוז מתחות כרסיא דמלכא קדישא, ואח"כ בניקל להשיג חידוש זה

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי כו'. ובזוהר הקדוש פנחס כו' ר"א פתח ואמר (משלי א, ח) **'שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך'** יעויין שם. וראוי לשים לב מה ענין מקרא זה לפרשתא דא שלפנינו.

אך הנה מובאה בספרים **ומטו בה משמי' דרבינו אור ישראל וקדושו מוהר"י בעש"ט ז"ל** בענין זה שעינינו רואות לפעמים שיש איזה חומרא ותמיה בתורתינו הקדושה הן בנגלות הן בנסתרות עד שהחכם שבישראל צריך לשום לבו לחקור ליישב הדבר ולפעמים צריך זמן כמה שבועות לדבר, **ואחר כך יראה שחכם אחד פשוט ישיג מעצמו דבר זה בלי חפרון כלל, רק בשלימות כמו החכם הגדול על ידי גודל הטורח והעיון.** ואמר על פי משל כלי זהב מרוצף באבנים טובות שהוא נחמד למראה עד לאחת עומד במקום גבוה בראש פנה ובלתי אפשרי להורידו מגודל הגובה וכל אדם יחשוק מאוד לראותו חיטב ובלתי אפשרי מחמת גובהו ואין יד אדם משגת להורידו. ובא חכם אחד בגודל התחכמות פעולותיו והורידו למטה והעמידו על השולחן. ואחר כך כל אדם הרשות ויכולת בידו ליקח הכלי בידו. ובשביל זה רחוק יהיה בינם ובין החכם. שהם יחזיקו הכלי אחרי שהחכם הורידו ולו עיקר השבח שהורידו. **וכמו כן כל חידוש בתורה הוא אור גנוז בשמי מרומים בתחות כרסיא דמלכא קדישא. והחכם הראשון לגודל קדושתו ששט למעלה למקום האור והורידו למטה. ואחרי כי הורידו למטה ואמרו אזי נקל לכל האדם להשיגו אחרי שהאור הוא בעולם הזה** עד כאן דברי פה קדוש מוהר"י בעש"ט ז"ל.

וכן פנחס בא מיתרו כמ"ש רש"י ז"ל שהיו השבטים מבזים אותו כו', ובאמת זהו שבחו, כי יתרו ואמו תברו חשוכא והורידו אור זה לתברא חשוכא, ולזה הובטח פנחס שלא יגרע מצדיק עינו וגם הוא יזרח בחשך אור והלך לבטח לנקם נקמת ה' ותבר חשוכא ויצא כאור צדקו והבן זה. וזהו כוונת התנא בפיהו פתח בחכמה **פנחס בן אלעזר** כו', **מדוע דווקא פנחס עשה הדבר הזה לזה אמר שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך,** וילך לבטח דרכו כי זה תורת אמו. וזהו עצמו טעם הדבר שדווקא פנחס אחז צדיק דרכו כנ"ל והבן היטב.

נועם מגדים

העצה נגד התגשמות הלב, הוא להתקשר בתורה

אשה ריח ניחוח לה'. ר"ל, **מי שמתפלל או לומד או עושה מעשה מצוה בהתלהבות נקרא 'אשה ריח ניחוח'. "ואם יתגשם לב האדם לפעמים תקנתו להתקשר בתורה, ובזה זוכה יצרו".** וזהו פירוש **'זאת תורת העולה'**, מהתורה הק' תהא לו עליה, **'על מוקדה על המזבח כל הלילה'**, שתוקד אש ההתלהבות אף בלילה, שנתגשם ונקרא 'לילה', שאינו מאיר לנשמתו היטב, **'על המזבח'** ובזה הוא זובח יצרו.

הרה"ק המגיד ממעזריטש זללה"ה

הקושר בלבו מתיקות התורה, יגבר על תאוות הגשמיים

צרור את המדינים כו'. עוד ירמוז על דרך **'אשרי איש שישמע למצותיך ותורתך ודברך ישים על לבו'.** פירוש כי הלב הוא מתאוה לתאוות הגשמיים, **והוא שאמר שיהיה התורה חביבה עליו אף שהלב מתאוה לדברים חיצונים 'ישמע למצוותיך' וישבר תאוותיו מחמת שהש"י צוה כך והתורה חביבה עליו יותר,** וזהו **'תורתך ישים על לבו'** היינו מושל על לבו כו', וזה יש לומר שמרומז בפסוק **'צרור את המדינים'** לשון דינים ומשפטים היינו **התורה תצרור ותקשור אותו בלבך,** (ועיי"ש בי' המשך הפסוק).

דגל מחנה אפרים

תפילה

התפילות מתקנים כל המעשים והמחשבות של יום זה

את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. הכלל שצריך תמיד לתקן בתפילות כל המעשים שכבוש בלבו ולא למהר בתפילה, וזה אמר הפסוק **'את הכבש אחד תעשה בבקר'** היינו מה שכבוש בלבו של אדם שצריך לתקן, **'תעשה בבוקר'** היינו יתקן בתפלת של בוקר, **'ואת הכבש השני'** היינו ג"כ מה שכבוש בלבו של אדם שצריך לתקן **'תעשה בין הערבים'**, היינו בתפלות של מנחה ומעריב שבין הערבים הכל בכללם, **היינו שיתקן כל הדברים שכבוש בלבו ע"י תפלת בוקר ובין הערבים** כמש"כ (תהלים נו, יח) 'ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי' היינו ע"י תפלות ע"כ, ובא לציון גואל אמן.

כתבי קודש – להרה"ק רבי זאב מזבאריז זללה"ה

תפילה בשמחה ובטחון כי כבר רצה אלקים את מעשיך

בני יוסף למשפחותם מנשה ואפרים. נ"ל **כי האדם צריך להוסיף בכל יום בעבודת הבורא ולהתגבר על יצרו, ועיקר בהתלהבות הן בהתורה או בתפלה או בעשית המצות, כי היצר הרע משתוקק תמיד לחקור לבות בני אדם ח"ו,** ובא אצל אדם בשני בחינות, דהיינו **כשאדם עומד בתפילה או בעשית איזה מצוה בא היצר הרע לחוכיח אותו איך שגרוע מאוד ואיך אתה רוצה לקרב להשי"ת עד שכמעט שאדם מיאש עצמו מהסתפח** [בנחלת ה'] וכו', **ובעת הזאת**

אין לשמוע לו, וצריך האדם לשכוח בעת ההוא מה שעשה מהענינות ויתפלל בשמחה, וזה הבטיח לנו הקב"ה (ישעיה מט, טו), **'גם אלה תשכחנה', דהיינו הענינות,** כמו שכתוב (שמות לב, ד) אלה אלהיך, תשכחנה, **בעת ההיא שצריך לעבוד השי"ת בשמחה.**

ובחינה ב', כשאדם צ"ל בהכנעה כנגד מי שגדול ממנו כדי לקבל ממנו דברי תורה ומוסר, דרך היצר הרע להגביה ולהנשא לאדם ומודיע לו כמה מעלות טובות שיש לו, ועי"ז אדם ניצוד ח"ו ברשתו, **ובעת חזאת צ"ל בהכנעה גדולה, וצריך להשגיח בעיני השכל שלא יהיה נלכד ח"ו בעצת היצר הרע.**

וזה פי' **'בני יוסף למשפחותם',** דהיינו שמוסיף והולך בכל יום, צריך להסתכל בשני בחי' הנ"ל, **'מנשה'** לשון שכחה כמו שכתוב (בראשית מא, נא) כי נשני אלהים וכו' (ולא יתעצב אז אל לבו ותחלש דעתו מזכר עוונות), ובחינה ב' **'אפרים'** לשון אפר ים, דהיינו הכנעה, כמו שאמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית יח, כז) ואנכי עפר ואפר, **וצריך האדם לזכור בשני בחינות הנ"ל תמיד להינצל מיצר הרע.**

אור לשמים

בכל תפילה הוא בחי' גאולה פרטיית ע"י אליהו ומשיח

לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. במדרש תנחומא גדול השלום שסיום התפילה היא בשלום, והתורה נקרא שלום שנא' וכל נתיבותיה שלום כו'. להבין הענין נקדים הפסוק **'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא'** וגו' דלשון שולח 'הוה', דמשמע אף עכשיו מדלא כתיב 'אשלח' לכם וגו'. **דהאמת הוא שכל השתוקקות ישראל עובדי ה' לאביהם שבשמים הוא על ידי בחינת אליהו שהוא המבשר לכל דבר שהוא שלימות כגון תורה ותפלה שהוא יחוד שלם כנודע במחשבה ודבור שהוא יחוד גמור ומקודם זה צריך תשוקה גדולה וחשק גדול וזה הוא על ידי בחי' אליהו המעורר התשוקה מקודם ואחר כך הוא בחי' משיח. "כי בודאי בכל תפלה ההגונה שהוא ביחוד מחשבה ודבור נעשה תיקון בחי' משיח כמו שבביאת משיח צדקינו במהרה בימינו יהיה יחוד ושלימות גמור בתמידות כי אז יהיה עליית כל המחשבות והאותיות שהוא הדבור. כך הוא בכל אדם בשעת התפילה ותורה בחי' משיח היחוד הזה שהוא סוד בנין קומת משיח כמאמר הבעש"ט נבג"מ שצריך כל א' מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו",** כנודע שאדם הוא ר"ת א'דם ד'וד מ'שיח שקומתו של אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שהיו כלולין בקומת אדם הראשון כל הנשמות של ישראל ואחר כך על ידי החטא נתמעטה קומתו וכמו כן יהיה משיח קומה שלימה מכל נשמות ישראל כלולה מס' ריבוא כמו שהיה קודם החטא של אדם הראשון **ע"כ צריך כל אחד מישראל להכין חלק בחי' משיח השייך לחלק נשמתו עד שיתוקן ותכונן כל הקומה ויהיה יחוד כללי בתמידות במהרה בימינו.**

וכל זה הוא על ידי יחוד המחשבה והדיבור שהמחשבה הוא נשמת הדבור המחיה אותו כי תפלה בלא כונה כגוף בלא נשמה שהוא יחוד גמור כמבואר אצלנו במקום אחר וזה אי אפשר אם לא על ידי התשוקה שמקודם שהוא בחי' המבשר בחי' אליהו ולכך נקרא משיח כי משיח הוא לשון דבור והמחשבה משיח את הדבור שישיח את האותיות, **ולכך בכל עת שהוא יחוד המחשבה עם הדבור הוא תיקון בחי' משיח** רק שהוא אינו בתמידות כמו שיהיה בתיקון ביאת המשיח במהרה בימינו **ולכך קודם השלימות הגמור יהיה בשורת אליהו ז"ל להתעורר תשוקת ישראל קודם ביאת משיח.** (כו' עיי"ש שהאריך לבאר הענין בדה"ק). **אך העיקר הוא להיות לעובד ה' בשעה שמדבר דברי תורה ותפלה תשוקה חזקה ודביקות גדולה שיסכים ויחליט בדעתו ויהיה שמח הלואי שתדבק נשמתם בדבורים האלו עד שתצא מן הגוף.**

כללו של דבר כל מקום שיש יחוד נקרא שלום על שם שלימות ולכך תורה ותפלה הוא שלום וסיום התפלה הוא בשלום מאחר שנעשה יחוד הדבור והמחשבה שהוא יחוד הוי' מוצאות (זה רמוז בה"א אחרונה שבשם הוי"ה ברוך הוא, ומתקשר) **אל השלש אותיות יה"ו** (הראשונות שבשם הוי"ה ב"ה) **שהוא בחי' מחשבה נעשה שלימות הגמור.**

וכל זה הוא על ידי אליהו ז"ל שהוא מבשר שהוא התשוקה שבתחילה כו'. **וזהו הנה אנכי 'שולח לכם' תמיד בהווה את אליהו כי תמיד הוא כן כאמור לעיל כי מתחלה קודם שיהא יחוד שנקרא בא יום ה' וגו' על שם התחברות ויחוד השם שהוא הוי' אל הנ' אותיות שנשתלם השם בשלימות גמור שהוא בחי' משיח כאמור צריך תחלה בחי' אליהו שאני שולח לכם תמיד גם היום בכל עת תורה ותפלה קודם שתעשה יחוד** הנ"ל, שהוא בא יום ה' שנתחבר השם ונתייחד.

וזהו **פנחס בן אלעזר** וגו' **'חשיב את חמתי'** כי **"את"** הוא בחינת הוי' מוצאות שמאל"ף עד תי"ו כנודע, שהוא יחוד האותיות לאלופו של עולם, וזהו **חשיב 'א"ת' שהוא המשיב תמיד את האותיות שהן בחי' הוי' לאלופו של עולם, 'חמתי' הוא מלשון התלהבות על ידי ההתלהבות והתשוקה שמקודם** כנ"ל. **'לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום'** וגו' **'נותן גם כן בהווה' תמיד במקום שיש יחוד הנקרא ברית שלום כנודע אני נותן לו שהוא יהא המיבה לזה על ידי התשוקה שעל ידו מקודם** כמו שיהיה בביאת המשיח במהרה בימינו בתמידיות שיהיה מקודם בשורת אליהו אמן נצח סלה ועד ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

מאור עינים

פניני אור החיים הקדוש

בני ישששכר. כי ישששכר הוא בן תורה רמזה התורה בשם זה של ישששכר **כי דוקא זה ישנו לשכר, וכל חוץ ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו,** והוא מה שאמרו (ברכות כ"ח:) **אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, והטעם כי לא יעמוד קנין המדומה, והגם שיעמוד הכל הוא.**

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. איתא במדרש אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. ויתבאר על פי דברי המדרש שהביא במתנות כהונה (פרשת פנחס ג') בשם הרמב"ם במאמר התחיה, כי כשבאו עליו להרגו פרחה נשמתו מפחדם ונשאר כמת והניחוהו, ונפשות נדב ואביהוא שהיו עדיין שכר בעולם הזה הוא משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בבא קמא דף ציט ע"א), ואם כן משוטטות שם היו מרגישין בדבר והחזירו לו נפשו בעודו חם, עי"ש. והנה הטעם דאין משלמין אצלו הוי הסוף ולכך בדין הוא שיטול שכרו מיד, לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום, דאם לא כן היה צריך למות כדי שיקבל שכרו.

(ישמח משה)

☆

יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם. ונראה על פי מה שמתאמרא משמיה דהרה"ק רבי אריה לייב מלאנצהוט זללה"ה על מאמרם ז"ל אשרי מי שרואה את הוריו באומנות מעולה אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה. כי אמרו חז"ל אצל יוסף בעת שהסיתו אשת פוטיפר, נראתה לו דמות דיוקנו של אביו. הענין בזה כי סגולה היא בכדי להנצל מן החטא לצייר בעיניו צורת אביו ורבו המובהק, ולזה יוסף צייר בעיניו צורת אביו וניצל מן החטא. ובשם האריז"ל כתבו כי בעת שהאדם מגיע ללימוד התורה לענין שאינו זוכה לחבין בה, יש גם כן סגולה לצייר נגד עיניו צורת אביו או רבו שלמדו תורה, וזה יאיר לו הדרך למצוא את לימדו על ישרו. וזה דברי רבי אשרי מי שצריך לצייר צורת אביו ורבו בשעת לימוד התורה, אוי לו למי שרואה את הוריו באומנות פגומה, היינו בעת נסיון רח"ל ע"כ, ועובדא הוי בימי הרה"ק מראפשין זללה"ה באחד מגדולי תלמידיו שכמעט בא לו להכשל באיסור כרת רח"ל, וראה בהקיף צורת רבו הקדוש ונרתע ושב לאחריו, ואח"כ נודע לו הדבר כי בזכות רבו רגליו ישמור. וזה שביקש משה רבינו יפקוד ה' אלקי הרוחות איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, כלומר אפילו בעת אשר יצא, תהיה לפניהם צורתו כמו בעת אשר יבא.

(ייטב לב)

☆

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. איתא במדרש אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו ויתבאר דהנה נחלקו הרמב"ם ורבינו ירוחם בכל שאר המצוות חוץ מגי דברים דהדין בהו יהרג ואל יעבור, אם אדם רשאי להחמיר ע"ע ליהרג שלא יעבור, הרמב"ם סובר דאסור ומתחייב בנפש, ורי"י סובר דרשאי להחמיר על עצמו, אמנם מבואר ברמ"א ובש"ך דאם הוא אדם גדול וחסיד ויר"ש כויע מודי דרשאי למסור עצמו עקדי"ה אפי' על מצוה קלה, והנה כאן פנחס נמי מסר עצמו על מצוה קלה שאינו מחויב בה, כי הלכה היא ואין מורין כן, ולכן בזוהו השבטים ואמרו הראיתם בן פוטי זה וכו' והרג נשיא מישראל ולפי דעת הרמב"ם הרי מתחייב בנפשו הוא, ולכך בא הכתוב לסתור טענתם ויחסו אחר אהרן שהי' בבחינת אדם גדול וי"ש ושפיר רשאי למסור נפשו אף על מצוה קלה שאינו מחויב בה, ושפיר אמר המדרש בדין הוא שיטול שכרו דכיון דיחסו הכתוב אחר אהרן לא עבר עבירה במסרו נפשו על קדי"ה ושפיר הי' מותר לו, ולכן בדין מגיע לו שכר.

(קדושת יום טוב)

☆

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ק עצי התמרים

חטאתי נגדי 'תמיד', כקרבן ה'תמיד', לעתים קבועות ביום אבל שאר היום יעבוד את הש"י בשמחה

עולת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה'. אזכיר מה שאמר לי מאמו"ר (אבד"ק ליעוש ז"ל), ששמע **מהרה"ק מהר"י ט"ב מסאטמאר זי"ע, בעת שנכנס אצלו אדם אחד והביע צערו שרוצה לקיים הפסוק וחטאתי נגדי 'תמיד', וכמעט שמעביהו על דעתו,** כי אינו יכול לסבול לחשוב כל היום מעונותיו, והדבר מר לו, ענה לו הרה"ק ברוב חכמתו: "הנה מצינו בבית המקדש שהקריבו בכל יום קרבן **"תמיד"**, וכמה זמן כבר לקח הקרבת התמיד, סך הכל שעה קטנה, ועם כל זה נקרא "תמיד", והיינו משום שהיה קבוע תמיד בכל יום ויום, **כן הוא בעונות, שיש לקבוע זמן מה בכל יום ויום בקביעות ותמידות להתבונן על עונותיו, ובזה יקיים הפסוק וחטאתי נגדי "תמיד", ואין מן הצורך לחשוב כל היום כולו מעונותיו רק שאר כל היום צריך לעבוד את הש"י בשמחה,** עכד"ק ודפח"ח.

בישורון מלך (ח"א דף קטז)

לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם וגו'. יתבאר ע"ד שכתבו המפורשים דמשו"ה היי קריעת ים סוף, ע"י מטה כמו שנאמר ואתה הרם את מטך ולא היי ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו כבי' או עכ"פ ע"י דיבורו של משה דהנה כל מעשי יתי"ש ראוי להיות נצחי כמוהו ופעולה שאינו נצחית היא פחיתות חי"ו לאי' יתי' וכיון דקריעת יי"ם היי רק לפי שעה ואח"כ שב לאיתנו לכן הוצרך להיות ע"י שליח וגם ע"י מטה דוקא דהא שכינה מדברת מתוך גרונו של משה ודיבורו היא דבר די' בעצמו כביכול, ולפי"ז יי"ל דהנה פנחס ע"י שקנא לדי' בדין הוא שיטול שכרו לעולם שכר נצחי כיון דע"י קנאתו הציל את כללות ישראל וצדקתו עומדת לעד ע"כ גם שכרו לא יקופח במדה שמדד וע"כ מגיע לו שכר נצחי וע"כ באה הצוואה למשה לכן אמור היינו שמשה בעצמו יאמר ולא ע"י שום שליח כיון דרק באופן זה יתכן שיהיי נצחי אם משה בעצמו ידבר הוא אז יהיי לעולם, ובזה יש לפרש דברי התרגום יונתן שיהיי לעלמא לבשר הגאולה אשר תהיי במהרה בימינו דאי' במדרש הגאולות הראשונות לא היי נצחית כיון שהיי ע"י שליח אבל גאולה אחרונה אשר ישראל נושע בדי ולכן יהיי תשועת עולמים וע"כ פנחס בא בשכרו ע"י משה המדבר ומקיים ששכינה מדברת מתוך גרונו יהיי הוא מבשר טוב לישראל במהרה תשועת עולמים אשר תהיי ג"כ ע"י הקב"ה בעצמו.

(עצי חיים)

☆

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו. ודרשו חז"ל ראה מעשה וכוי אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא, וי"ל עפי"ד החתם סופר עה"כ מימינו אש דת למו, הנה תיכת אשדת נכתב אחד, ונקרא שתים אש דת, כי הקב"ה נתן לנו התורה שהיא אש, ועל ידי זה מהראוי שנהיה עומדים נגד הכל כאש, שנאמר הלא כה דברי כאש נאם הי'. אמנם לעומת זה מצינו בגמרא למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים, לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפילה. נמצא שני הפכיים בנושא אחד, וישראל משתמשים בההפכים האלו במקום הראוי ובזמן הראוי לעבודת הי', דהיינו נכנעים וממעטים עצמם לפני השי"ת כמים, ומגביהים לבם בדרכי הי' כאש, והנה אם תכתוב שני תיבות נפרדים אש דת, יהיה משמעו כפשוטו דת של אש, וזהו הקרי, ואם תכתבנה מלה אחת יהיה אשדת כמו אשדת הפתגה שהוא נחל היורד מההר למקום נמוך, וזהו הכתיב, ושניהם צדקו יחדיו אצל בני ישראל ע"כ, ובכן כאשר ראה פינחס את המעשה הרעה אז השליך השפלות והענוה והתלבש ברוח קנאה בבחינת אש דת למו ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו והלך לקנא קנאת הי', ולזה אמר לו משה רבינו קריינ"א דאגרת"א, היינו מי שלמד הקרי של הפסוק אש דת הרומז על מדת הקנאות לעמוד נגד הרשעים כאש, איהו ליהוי פרוונקא לקנא קנאת הי' במלחמת אש דת למו.

(ברך משה)

☆

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. ובמדרש אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. ונראה לפי"מ שמבואר בגמי פרנסה בשביל רבים דכתיב הנני ממטיר לכם לחם ופריך והרי מן בזכות משה ושני שאני משה כיון דלרבים הוא כרבים דמי, ובעצ"ח כתב דהא דאמרי' גדולה תשובה שמקרעת גזי"ד של אדם ומוקי לה בציבור אבל ביחיד אינו אלא לפני גזי"ד א"כ מכיון שאפי' אי יכול להיות שיש לו דין רבים, ע"כ בכוחו לבטל הגזירה לאחר גזי"ד ע"כ, והנה המהרש"א כתב דהא שמצינו בתורה ברכות שהם טוב עוה"ז והא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, דבזכות הרבים ומעשיהם הטובים מביאים להם כל הברכות והטובות בעוה"ז, ומסתבר לומר כי אף ביחיד שרבים צריכין לו ודינו כרבים מגיע לו שכר מצוה בעוה"ז בזכות הרבים, והנה אצל פינחס נאמר ויעמוד פינחס ויפלל, אף כי באמת כבר היה אחר גזי"ד מ"מ כיון שרבים היו צריכין לו הועיל תפלתו לבטל הגזירה, וא"ם מגיע לו שכר מצוה בהאי עלמא כדין הרבים, וזהו כוונת המדרש בדיי"ק הוא שיטול שכרו, כלומר שמגיע לו בדין שיטול שכר מצוה תיכף ומיד אף בעוה"ז דמכיון דרבים צריכין לו כרבים דמי. **(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)**

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

קנאותיה דפנחס צריכים ללמוד עם הילדים הקטנים

אחד אמר **לרבינו:** מפרשה זו רואים שאסור לצאת מיד לקנאות קנאת ה', רק צריך זמן רב להתיישב לזה, והראיה כי מעשה הקנאות של פנחס כתיב בסוף פרשת בלק, והשכר של פנחס כתיב בפרשת פנחס, ורואים מזה כי השכר שנתן לו ה' היה שבוע אחר מעשה הקנאות. וענה לו **רבינו:** אדרבה מצוה מן התורה לצאת ולקנאות קנאת ה' מיד, ומה שסדרו שכרו של פנחס **הנני נותן לו את בריתי שלום** בפרשת פנחס, זהו כיון שהילדים לומדים בחדר רק תחלת כל פרשה, ורצו להראות אף להתינוקות המצוה הגדולה לקנאות קנאות ה', ולכן לא כתבו שכרו בסוף פרשת בלק, שהילדים אינם לומדים אותו.

(המאזרני חיל כ)

ליקוטי אמרים מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאור

קורין פרשת פנחס בשבתות בין המצרים, ונראה הטעם על פי מה שכתב **המהר"ל** (הגדה דברי נגידים): פותחים הלל לשירת שפוך חמתך, כיון שבא לעורר על הגאולה, לפיכך מייבים לפרסם שטרם בוא הגואל יקדים אליהו הנביא לבשר הגאולה, וזה הוא שהוא הגואל, והרי זה יסוד גמור למען לא נפול ברשת איזה מאיזה שקר, ולפיכך נוהגים לפתוח הלל לכבודו, וגם למזוג לכבודו כוס מיוחד כוס ישועה, כדי לפרסם לבני ביתו, ולהודיעם שהגאולה תלויה בזכות אליהו מקודם לבשר הגאולה; ולזאת קורין בימי המצרים פרשת **פנחס**, שרמוז בה פנחס הוא אליהו (זוה"ק תצא קכ), **דעתיד** לשמשלח בסוף יומיא, להרצות את"ה למכה, ובימי לשתו ממצרים כבר הכין את המבשר לעתיד, והוא מוכן ומזומן לבוא ולבשר גאולתן של ישראל במהרה. ה' יתברך יזכנו לביאתו, ועל ידי אליהו הנביא זכור לטוב, יתהפכו הימים הללו לששון ושמחה. (דברי יואל)

וידבר ה' אל משה לאמר. פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו"ץ הכוונה בזאמרו **לאמר,** שצריכים תמיד בכל הדורות לומר ולהגיד לישראל מעשהו ופעולתו של פנחס, כדי שיזכרו תמיד עד כמה שצריכים למסור הנפש למנוע חטאים מקרב ישראל, וזהו ענין נתי לזכרו תמיד. וזהו **הנני נותן לו את בריתי שלום,** כדלמרו (תרגום יונתן): ויהי לעלמא למבשרא גאולתה בסוף יומיא; ורמוז בזה שכוחו של פנחס נשאר לנצח לדורות עד זמן הגאולה, ובפרט בזמנים החחרונים לפני הגאולה, כי **פנחס** זה אליהו (זוה"ק תצא קכ) שעתיד להחזיר את ישראל בתשובה לפני בא יום ה' הגדול והנורא. (דברי יואל)

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. לפי שהיו השבטים מבזים לומו, הרחיקם בן פוטי זה שפיטם את לומו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן הכהן (רש"י). כל אדם יש בו חלק טוב וחלק רע, בחלל הימני שבלב הוא משכן היצר טוב, ובחלל השמאלי משכן היצר הרע, ואם האדם זוכה במעשיו, מגביר חלק הטוב על הרע, וכן הוא בצדיקי אמת שמהפכין גם את הרע לטוב, ולהיפך כשהאדם הולך בדרך הרע, מגביר חלק הרע על הטוב, ומהפך גם את הטוב לרע (תניא ליקוטי אמרים יג).

הנה **פנחס,** מלד מביו היה בן בנו של אהרן הידוע בצדקתו, שהוא כולו טוב, ומלד אמו היה **בן פוטי שפיטם עגלים לעבודה זרה, והיו השבטים מבזים לומו,** אלא שהוא בן בנו של אהרן מלד אביו, המגביר עליו הכח השני שמלד אמו, ובחינת הרע נתגבר על בחינת הטוב, והרחיק **שהרג נשיא שבט מישראל, לפיכך יחסו אחר אהרן,** להעיד עליו שהפך את הרע לטוב גמור, ואין בו רק חלק הטוב מאהרן, על כן ראוי ליחסו אחר אהרן. (דברי יואל)

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אין בודקין מן המזבח ולמעלה, אבל בחילוק של בית דוד כתיב (דברי הימים א' ז): והמיחסם בצבא במלחמה, כדי שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן (קידושין עו). הרי דבמקום סכנה יש לורך ליחוס, ולכן לא נקטו למלחמה רק לדיקים בני לדיקים. והנה פנחס הכניס עלמו לסכנה, כי שבט שמעון רלו להרגו, ועוד הרבה נסים נעשו לו, כדלמרו (תרגום יונתן): תריסר ניסין אתעבידו לפנחס; ולדבר גדול כזה יש לורך ביחוס אבות. ולזה **היו השבטים מבזים לומו, הרחיקם בן פוטי זה, והרג נשיא שבט מישראל,** והכניס עלמו לסכנה גדולה, **לפיכך יחסו אחר אהרן,** שזכותו וזכות אבותיו מסייעתו, **ושפיר עביד.** (דברי יואל)

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב (במדבר כג). **החור המייס הק'** פירשו: שמין שורשו משורש תרח ומצותיו וממין ענף ההוא, אלא לבדד מן מחנה נשמות ישראל, שמין לו שום קירבה מהמולידים; וזהו **מחת משכ קנא לאלהיו**, שהשיג במיעת אלקות מעצמו, ולא הזיק לו מה שהיה בן פוטי, **לפיכך יתחו אחר אהרן**, כי אלעזר רק כוחו של אהרן לבדו נשאר בו. (דברי יואל)

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. במאמר התחיה להרמב"ם מלאתי, אמרו במדרש, כשבאו עליו להרגו פרחה נשמתו מפחדם ונשאר כמת והעימדוהו, ונפשות נדב ואביהוא שהיו עדיין משוטטות שם הרגישו בדבר, והחזירו לו נפשו בעודו חם וחיה, ואחר שיצתה נשמתו הרי קיבל דינו מגזירת אדם, ועל כן היה רשאי אלא ימות עוד (מאמרי הסוגה במדבר רבה כג). וזהו **פנחס בן אלעזר בן אהרן**, שנעשה מז בן אהרן, כיון שהיו בו הנשמות של נדב ואביהוא, **ולפיכך יתחו אחר אהרן**, אלא יקשה מה שנתחבב לידו הזכות שיזכה פנחס להיות אליהו (זוה"ק תשא קצ), והלא אין ה' משרה שכינתו אלא על מיוחסים שבישראל (קידושין ע:), כי מאחר שפרחה נשמתו אינו עוד בן פוטי כלל, רק מתייחס להיות רק בן אהרן. (דברי יואל)

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אמרי היה אלומיאל בן צוריאלי שהיה נשיא שבט מישראל, והרי כל הנשיאים היו בעלי רוח הקודש, ועל כן רמה אמרי ברוח קדשו שהוא יהיה נושאה, אלא שטעה בחשבו שעוד בחייה יהיה כל זה, כלאיתא **בגמרא עמוקות** (פנחס ד"ה פנחס): תומן מצעות שהציעה לו מבי בחיסור, אחר כך הציעה לו בהיתר, ועל זה רק שחק ובכה רבי עקיבא כשראה בחשבו של טורנוסקרופוס הרשע (עבודה זרה כ), שראה שהיה נשחת אלהו, והיא היתה גלגול כזבי, ורבי עקיבא היה גלגול אמרי, ותומן מצעות שהציעה לו מבי בחיסור, הציעה לו אחר כך בהיתר; וזהו שטענו השבטים שפנחס לא היה רשאי להרוג אלא אמרי, דהרי היה **נשיא שבט מישראל**, אם כן כל מה שהוא עושה הוא ברוח הקודש, ולעומת זה לא רצו לקבל שיתכן גם פנחס רואה ברוח הקודש שעליו, שיש טעות אלל אמרי, שהרי **אבי אמו פיטם עגלים לעבודה זרה**, ואין לו יחוס, ואין השכינה שורה אלא על המיוחסין שבישראל (קידושין ע:), **לפיכך יתחו אחר אהרן**, להורות שהוא מן המיוחסים בישראל, ושפיר יתכן שהיה לו רוח הקודש, ולאה שזמרי טעה. (דברי יואל)

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. לא היו ישראל רואים לחטוא העגל, רק להורות תשובה לדניס (עבודה זרה ד:). ונמצא שהמעשה בעצם יש בו לד טובה, אלא יאמר החוטא בכך נכזבה תוחלתי מה', ולכן נסתבב מעשה העגל, לחזק לבב השבים בזה שמחל להם ה' על החטא. והנה עיקר תכלית הקרבנות הוא שתהיה יחד עם הקרבן גם תשובה ווידוי, כי בלי זה זבח רשעים תועבה (משלי כא). ומפשר דלכן נצטוה אהרן להקריב הקרבנות, כיון שעל ידו נסתבב לישראל הלימוד להורות תשובה על ידי מעשה העגל, לכן גם עבודת הקרבנות שעיקרה בחה לשם תשובה נריכה שתהיה על ידו. והנה משה אמר ליתרו (במדבר י): והיית לנו לעיניים, ופירשו (רש"י): אתה תהיה מאיר עיינינו; והכוונה הוא לאמרו (ברכות לד:): במקום שבעלי תשובה עומדים, אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד; והנה יתרו היה גר צדק, ובודאי עשה תשובה שלימה, ומעתה בענין תשובה היה יתרו יכול להאיר עיני כל ישראל. וזהו **לפי שהיו השבטים מבזים מומו, הרמיזם בן פוטי זה**, שהוא יתרו, לכן **יתחו אחר אהרן**, משר כח התשובה נמצא על ידו לעולם, ונמצא שגם היחוס שלו מיתרו הוא משוב מאוד, כי הלא יתרו שב בתשובה שלימה, עד שהיה יכול להאיר את עיני ישראל בדרכי התשובה, ונמצא שבזה שיתחו אחר אהרן שנלמד מזה גודל מעילות התשובה, הרי שוב כל הבזיון של יחוסו לבן פוטי נתהפך לשבח ולימוח גדול. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבי אוזר הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

פרשת פנחס - פרשת המועדים

מסופר על הרה"ק בעל "ההפלאה" שכל זמן ששימש ברבנות בעיר מולדתו ידע מחסור ורדיפות, ואילו משנתקבל להיות רבה של פראנקפורט היה חי בכבוד וברווחה, פע"א שאלו אחד: רבי, האיך זה, שדווקא במרחקים טוב מצבו יותר משהיה במקומו בפולין, השיב לו ר' פנחס: ענין זה מצינו כבר בתוה"ק, כש"פנחס" מצוי במקומו, הריהו "בין המצרים" (פרשת "פנחס" חלה תמיד בשלושת השבועות) וכנגד זה כש"פנחס" מצוי בנכר הרי כולה חג (כל המועדים קוראים בפרשת "פנחס").

הרה"ק הנ"ל היה ידוע לקנאי גדול פע"א אמר עליו המגיד הק' ממעזריטש בדרך הלצה: פרשיות "חוקת ובלק" לפעמים מחוברות המה, כמו"כ "מטות ומסעי" ע"פ רוב מחוברות, ורק הפרשה האמצעית - פנחס, לעולם נפרדת, כי פנחס היה קנאי "בקנאו את קנאתי בתוכם" ולכן הוא שרוי תמיד בבדידות ואינו רוצה להתחבר עם שום אדם.

ונתתה מהודך עליו

על יד קובנה היתה עיר אחת שהי' ידועה במחלוקותיה עם הרבנים שלהם, ותמיד מצאו הפרנסים פגמים ברב שאינו מגיע לקרסוליו של קדמו, פע"א כשדיברו עם הגאון ר' יצחק אלחנן מקובנה בנידון זה, אמר: עכשיו נתבאר לי מאמר הגמ' (ב"ב ע"ה.) עה"פ "ונתתה מהודך עליו" ולא כל הודך, זקנים שבאותו דור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה, ולכאורה מה היא הבושה והכלימה שמשה גדול יותר מיהושע, שמואל בדורו יפתח בדורו, אלא הכוונה היא שאותם הזקנים בחייו של משה דיברו סרה עליו עד שחשדוהו באשת איש, אולם כשיהושע קיבל את ההנהגה נעשו למליציו של משה, באמרם שאין יהושע מגיע לקרסוליו של משה "פני משה כחמה ופני יהושע כלבנה", וסירבו משום כך לקבל מרות יהושע, לכך מסיים הגמ' אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה.

את קרבני לחמי לאשי

דרכו בקודש של המגיד מטריסק היתה ליתן לאכול על שולחנו לכל החסידים הבאים להסתופף בצילו ואפילו במועדים וימים טובים בזמן שהחסידים נוסעים בהמוניהם הקפיד על זה שכולם יאכלו אצלו ויהי' סמוכים על שולחנו לימים נעשה מזה בעל חוב גדול נכנסו אליו אנשים מכובדים ממקרוביו ושאלו את פיו: היות שההוצאות על מזונות החסידים מרובים והרבי נעשה מזה בעל חוב ומוכרח לשלוח לקבץ על הגבאות לאסוף כסף מהחסידים כדי לפרוע חובותיו ובכן הלא מוטב שהרבי לא יתן להחסידים לאכול ולא יצטרך אח"כ ליקח מאתם מעות לשלם החובות הצדיק שתק ולא השיב כלום חשבו החסידים מדשתק ש"מ דניחא ליה ושתיקה כהודאה דמי' ונכנסו עוד פעם לדבר על כך בפרטות פתח הצדיק ואמר: בזמן שבית המקדש היה קיים אמרו חז"ל שהמזבח מכפר ועכשיו שולחנו של אדם מכפר ובכן אני אומר "את קרבני" הקרבן שלי הוא "לחמי לאשי" היינו מה שאני נותן לחם לאנשים שלי ובזה יש ריח ניחוח לה' וסליחה וכפרה לי ולכל החסידים שאוכלים על שולחני והמנהג בטריסק נשאר בתקפו.

תשמרו להקריב לי במועדו

כשנפטר הרה"ק ר' יעקב משה מקאמארנא זי"ע, והוא בן ס"ח שנה, הספידו חתנו הרה"ק המנחת אלעזר ז"ל וקרא עליו את הפסוק: "את קרבני לחמי לאשי... תשמרו להקריב לי במועדו", דהנה מיתת צדיקים מכפרת, ונספה בעון הדור, אבל הפסוק מזהיר את בני הדור שישמרו להקריבו רק "במועדו" ולא לפני מלאת לו שבעים שנה.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה. י"ל קצת בדרך צחות, על פי שמספרים מהרה"ג בעל נצי"ב זצ"ל באמצע נסיעתו בדרך בא לעיר גדולה והי' שם ביהכנ"ס גדול אשר המתפללים שמה היו אנשים ריקנים מתורה ומצוות וכאשר בא לביהכנ"ס ראה שעל כותלי ביהכנ"ס היו מצוירים באופן נאה ומופלא מאמר של ר' יודא בן תימא, על כותל אחד הי' נכתב 'הוי עז כנמר', ועל השני הי' נכתב 'וקל כנשר', ועל השלישי הי' נכתב 'רץ כצבי', ועל הרביעי 'גבור כארי', ועל כל מאמר הי' מצוייר תבניתו הא' הנמר, ועל השני צורת נשר, ועל השלישי צורת צבי ועל הרביעי צורת ארי, וענה הנצי"ב ע"ז הכל נכתב כהוגן אך דבר אחד חסר משם, והוא סיום המאמר 'לעשות רצון אביך שבשמים' וד"ל.

ובזה י"ל בדרך צחות הפסוק הנ"ל דהנה צא"ן ר"ת צ'בי, א'ריה, נ'שר, נ'מר, וזהו ולא יהי' עדת ישראל כצא"ן, שיהי' להם כל הבחי' הנ"ל אך העיקר יחסר להם אשר 'אין להם רועה', הוא אבינו מלכנו רוענו רוע"ה ישראל כנ"ל, לרמז על הנ"ל שהיה חסר להם סיום המאמר לעשות רצון אבינו שבשמים, ובזה יש לרמז, ונהי' לרא"ש ר"ת ל'עשות ר'צון א'בינו ש'בשמים.

חיי צבי

פרפראות להכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח מושקדים

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וכו' לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום. ובמדרש בדין הוא שיטול שכרו וצ"ב.

ויל"פ בהקדם דידוע דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא והטעם דאין אדם גומר שום מצוה בהאי עלמא שא"א לו לומר שכבר גמר מצות הנחת תפילין אחד שחולצם בלילה כי גם כל הלילה יהיה שומר ומצפה עד עלות השחר להניחם וחייב אדם להתאוות מתי יבוא מצוה לידי ואקיימנה ולכן עדיין לאו גמר מלאכה היא, ופועל שלא גמר מלאכתו אין הבעל הבית עובר בבעל תלין דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ולפי זה אתי שפיר דהך מצוה שעשה פנחס לקנאות ברשעים א"א להתאוות עלי' שתבוא לידו ח"ו אדרבה יתפלל שלא יארע עוד תקלה כזאת בישראל וא"כ בדין הוא שיטול שכרו בעוה"ז שכבר גמר מצותו הלז.

(תורת משה חת"ס)

אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת ובנים לא היו לו. ונל"פ דהנה אמרו חז"ל עה"פ וישמע משה ויפול על פניו מלמד שחשדוהו באשת איש, והובא גם ברש"י פר' יתרו שמפרש הפסוק (תהלים ק"ו ט"ז) ויקנאו למשה במחנה, שכל אחד קינא לאשתו ממשה שחשדוהו באשת איש, והנה אמרו חז"ל (סוטה כ"ו.) עה"פ ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע, שאם הי' יולדת נקיבות יולדת זכרים, וא"כ אותה שקינאו לנשותיהם ממשה והיו טהורים, א"כ בוודאי ילדו כולם זכרים, ולפי"ז יובן הכל על נכון כי בנות צלפחד אמרו והוא לא היה בעדת קרח שקינאו לנשותיהם בחינם, והראי' דהא ובנים לא היו לו והיה צריך להיות לו בנים וע"כ מוכח מזה שלא הי' בעדת קרח.

(חנוכת התורה)

דורש טוב

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל. קשה למה הוצרך לבאר תחת אשר קנא וגו', והלא כבר אמר למעלה השיב את חמתי וגו'.

ונראה דהנה אמרו חז"ל בסנהדרין (פ"א) 'הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אבל היא הלכה ואין מורין כן'. וביאור הדבר היא כי באמת הבועל ארמית חייב מיתה בידי שמים, וכדדרשו בפסוק (מלאכי ב, יב) יכרת ה' לאיש וגו', **ולכן** אין לאיש ישראל להרגו בידיים כי אין מיתתו בידי אדם כי אם בידי שמים. **רק מי** שמתעורר בלבו לקנא לכבוד הש"י, אשר ידוע דכשהאדם בא לכלל כעס גדול אז כעסו מיפר ישוב דעתו עד שכמעט אינו יודע מה הוא עושה ומעשיו הם כמעט בלא כונה, ולכן הקנאי שכעסו מרתח בו למען כבוד שמים רשאי לפגוע בבועל ארמית מכיון שעושה שלא בכונה שלימה, **אשר לכן אין זה כמיתה בידי אדם אלא הוא כאילו החוטא מת מאליו בידי שמים.**

אך לפי מאי דאמרינן דנחשב הקנאי כעושה שלא בכונה, **אם כן** לכאורה אין מגיע לו שכר גדול כמי שעושה מצוה בכונה, שהרי מצוות צריכות כונה, **ומעוד טעם** אין מגיע לו שכר לכאורה, כיון ש'אין מורין כן' אם כן אינו בגדר מצווה ועושה ואין ראוי ששכרו יהיה מרובה כמי שמצווה ועושה, **וא"כ לפי"ז לא היה מגיע לפנחס כל כך שכר על מעשיו.**

אבל התירוץ הוא, דכיון שע"י קנאתו של פנחס ניצולו ישראל מכליון ח"ו, על כן ראוי הוא לשכר בעד תשועתו הגדולה אשר עשה וזכות הרבים התלויה בו, אשר כידוע כי במצות צדקה וגמ"ח אין הכונה מעכב כיון שסוכ"ס שבע העני.

וזה שאמר הכתוב 'לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום', ואם תאמר למה מגיע לו שכר והלא קנאת ה' עשתה זאת, ולא בכונה עשה מעשיו אלא מתוך חמימות לבו, על זה בא כמשיב **'תחת אשר קנא לאלקיו'** האף אמנם שקינא לאלקי"ו להמית מיתה שהיה מגיע לזמרי מאלקיו בידי שמים, מ"מ כיון דהלא **'ויכפר על בני ישראל', וכיון שעשה התשועה הגדולה בישראל ע"כ מגיע לו שכר הרבה.**

דברי חיים

ושעיר עזים אחד לחטאת. וברש"י אי' אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח.

ויל"פ דהנה הלבנה קיטרגה לפני הקב"ה אי אפשר לשתי מלכים שישתמשו בכתר אחד וא"ל הקב"ה לכי ומעטי את עצמך, ולכאורה הו"ל להקב"ה להרבות אור החמה.

אך י"ל כמ"ש רש"י בפר' בראשית דראה הקב"ה שאין העולם כדאי לשמש באור גדול וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא, ומשום הכי לא הי' יכול להרבות את אור החמה מפני שאין העולם כדאי לזה ולכן הוצרך למעט את הלבנה, וז"ש הקב"ה הביאו עלי כפרה שאתם צריכים להביא כפרה על שבשבילכם מיעטתי את הירח, שאלמלא הייתם כדאי הייתי מרבה אור החמה ולא הי' צריך להמעיט הלבנה.

(לחמי תודה)

'לכן אמר', למי יאמר?

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הֵשִׁיב אֶת חֲמָתִי מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם וְלֹא כִלִּיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי: לָכֵן אֱמֹר הִנְנִי נֹתֵן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שָׁלוֹם: (כה, יא–יב)

פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר. [לכאורה למה הצרכה הכתוב לספר מעשה פנחס, הרי כבר נזכר מעשה פנחס בסוף פרשת בלק, מפרש רבנו שכוונת הכתוב לספר השכר שקיבל פינחס על מעשיו, ולכן התחיל לספר קודם את מעשיו] הוֹדִיעַ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה שֶׁיְּשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לְפִינְחָס עַל קִנְאָתוֹ אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹקָיו, וְעַל הַצְּדָקָה שֶׁעָשָׂה עִם יִשְׂרָאֵל לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, וְלֹא מֵתוּ כּוּלָּם בַּמַּגֵּפָה, וְצִוָּה שֶׁיּוֹדִיעַ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא כֹּהֵן לְעוֹלָם, וְזֶה טַעַם [וזה כוונת הכתוב] 'לָכֵן אֱמֹר' שֶׁמַּגִּיד זֶה בְּיִשְׂרָאֵל [שהוא הצילם ולכן קבל שכרו][א]....

פירוש 'בנכליהם'

כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָכְלוּ לָכֶם עַל דְּבַר פְּעוֹר וְעַל דְּבַר כָּזְבִּי בַת נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם הַמַּכָּה בְיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דְּבַר פְּעוֹר: (כה, יח)

וְטַעַם בְּנִכְלֵיהֶם. כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי (לעיל כה א) כִּי זְקֵנֵי מִדְיָן חָשְׁבוּ הַמַּחֲשָׁבָה הָרָעָה הַזֹּאת כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל כב ד) וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל זִקְנֵי מִדְיָן, כִּי בָהֶם נִתְיַעֲצוּ מִתְחִלָּה, וְהֵם נָתְנוּ עֵצָה זוֹ לְמוֹאָב שֶׁתְּזַנֶּנָּה בְּנוֹתָם עִמָּהֶם וַיְצַמִּידוּ אוֹתָם לְבַעַל פְּעוֹר לְהַדִּיחָם מֵעַל הַשֵּׁם וְאִם לֹא נִזְכַּר שָׁם[ב]...

הטעם שמנו את שבט לוי

וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי לְקָהָת מִשְׁפַּחַת הַקְהָתִי לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמְרָרִי: (פרק כו פסוק נז)

וְאֵלֶּה פְּקוּדֵי הַלֵּוִי. לֹא יָדַעְתִּי לָמָּה יִמְנֶה בְּנֵי לֵוִי[א], וּמַה תּוֹעֶלֶת עָתָה בְּמִנְיָנָם[ב]. אוּלַי לְאֵלֶּה נִתְּנוּ הֶעָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶן לִבְהֶמְתָּם, לֹא לַנּוֹלָדִים אַחֲרֵי כֵן[ג]. אוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם לְכָבוֹד מֵאֵת הַשֵּׁם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לִגְיוֹן שֶׁל מֶלֶךְ פָּחוֹת שֶׁלֹּא יַשְׁגִּיחוּ עָלָיו לִמְנוֹתוֹ פְּשָׁאר הָעָם:

מעשה חש"ב

א פירוש, כוונת הכתוב **'לכן אמור'**, היינו שיודיע **'**לישראל**'** שכרו של פנחס שהוא כהן לעולם. ואפ"ל טעם הדבר שציוה הקב"ה למשה, שיאמר לבני ישראל שכרו של פנחס, הוא כמו שכתב האוה"ח הק' לפרש הפסוק בריש הפרשה 'וידבר ה' אל משה **'לאמר'**, "ונראה שנתכוון בזה שיאמר לישראל דברים הנאמרים בענין. והכוונה כדי שיכירו מפעל טוב שעשה להם פנחס, ולא ישנאוהו בשביל הריגת הנשיא, ובמה שנמשך מסיבתו שחבט המלאך מהם מה שחבט, כאמרם ז"ל (סנהדרין פב:)". פירוש שהמלאך ירד ונגף בשבט שמעון לטורדם, שלא יהרגו את פנחס.

העולה מן האימורין, דיש חילוק בין רבינו להאוה"ח הק' היכן רמזו דבר זה שיאמר לישראל שכרו של פנחס, כי רבינו מפרש שמרומז ב**'לכן אמור'**, והאוה"ח מפרש שמרומז ב**'לאמר'**. ואפ"ל דרבינו לשיטתו למש"כ (שמות ו י) ש'לאמר' אין הכוונה שיאמר לאחרים, רק מורה על בירור הענין, שהוא אמור באמירה גמורה ולא ברמז. ולכן לא יכול לפרש **'**לאמר**'** שיאמר לישראל, לכן מפרש ד'לכן אמור' קאי שיאמר לישראל, אבל דעת האוה"ח הק' ש'לאמר' הכוונה שיאמר לאחרים, לכן מפרש ד'לאמר' קאי שיאמר לבני ישראל, ו'לכן אמר' קאי שיאמר לפנחס.

תמצית השיטות	**'לכן אמור' למי?**	**פירוש 'לאמר'**
רמב"ן	לבני ישראל	הכוונה על בירור הענין שהוא אמירה גמורה, [ואין הכוונה לאחרים]
אוה"ח הק'	לפינחס	שיאמר לישראל.

ב לעיל (כד יד) עה"כ 'לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים', נחלקו רש"י ורבינו בביאור **'איעצך'**, דעת רש"י שנתן בלעם עצה שיזנו עם בנות מואב, כדאיתא ברש"י (שם, ד"ה לכה איעצך) 'אלהיהם של אלו שונא זימה וכו', תדע **שבלעם** השיא עצה זו וכו'. אבל דעת רבינו על דרך הפשט דבלעם אמר לבלק את אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים, לימות המשיח, ולפי דברי רבינו לא נזכר שם שבלעם נתן להם העצה שיכשילם בזנות. מ"מ מרומז כאן בקרא 'בנכליהם', והיינו שזקני מדין ובתוכם בלעם נתנו העצה של זנות, כמו שכתב רבינו (פרק כה פסוק א) 'ולכן יתכן שהיה בלעם בעצה'. וזה כוונת רבינו **'ואם לא נזכר שם'**, דהיינו לפי שיטתו לא מבואר לעיל העצה של זנות, ד'איעצך' הכוונה שאמר לו מה שיקרה עם עמו באחרית הימים, וזה כוונתו 'כי **זקני מדין**' חשבו וכו', שלשיטתו זקני מדין נתנו את העצה.

שלושה פשטים בטעם שאמרו 'ולא היה בעדת קרח', וכן 'כי בחטאו מת'

אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֲדָה הַנּוֹעָדִים עַל ה' בַּעֲדַת קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ: (פרק כז פסוק ג)

וְהוּא לֹא הָיָה. [בנות צלפחד באו בתביעה שרוצים נחלה בארץ ישראל, מכיון שלאביהם לא היו בנים. ובתוך דבריהם אמרו ב' דברים. א' 'והוא לא היה וגו' בעדת קרח'. ב' 'כי בחטאו מת', וצ"ב למה אמרו שתי דברים אלו]. **לְפִי שֶׁבָּאוּ לוֹמַר 'בְּחֶטְאוֹ מֵת', נִזְקְקוּ לוֹמַר לֹא בְחֶטְא מֵתָאוֹנָנִים, וְלֹא בַּעֲדַת קֹרַח שֶׁחָטְאוּ עַל הַקְּפ"ה הָיָה, אֶלָּא בְּחֶטְאוֹ לְבַדּוֹ, וְלֹא הֶחֱטִיא אֲחֵרִים עִמּוֹ, לְשׁוֹן רַשִׁ"י** [פרוש לפי שרצו לומר 'שבחטאו מת', כבר אמרו בדרך אגב שלא היה בעדת קרח. ועל זה קשה] **וְלֹא פֵּרַשׁ, לָמָּה הָיוּ בָּאוֹת לוֹמַר 'בְּחֶטְאוֹ מֵת'** [שאינו מפרש למה באמת הצרכו לומר 'כי בחטאו מת'], **אֶלָּא שֶׁתֹּאמַרְנָה** [הרי סגי שיאמרו] **'אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ', כִּי כֵן הָרְאוּי לְהֵאָמֵר.**

אֲבָל עַל דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (ב"ב קיח), **הֻצְרְכוּ לוֹמַר שֶׁלֹּא הָיָה בַּעֲדַת קֹרַח. לְפִי שֶׁעֲדַת קֹרַח לֹא הָיָה לָהֶם חֵלֶק בָּאָרֶץ, וְכֵן לַמִּתְלוֹנְנִים שֶׁבַּעֲדָה קֹרַח** [וכיון שהצרכו לומר כי לא היה בעדת קרח, כדאי שיוכלו לקבל נחלה בארץ ישראל, כבר הוסיפו ואמרו 'כי בחטאו מת'. ומהיכן ידעו שעדת קרח לא היה להם חלק בארץ], **כִּי נִשְׁמַע זֶה בָּעָם מִבֵּית דִּינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה** [שנתפרסמה הלכה זו בשם בית דינו של משה]. **וְכָךְ פֵּירֵשׁ רַבִּי אַבְרָהָם** [שלכן אמרו שלא היה בעדת קרח, מכיון שעדת קרח אין להם חלק בארץ ישראל, רק מהיכן ידעו את זה] **וְאָמַר, חָשְׁבוּ חֲכָמִים, כִּי לֹא יִירְשׁוּ הַנּוֹעָדִים עַל ה'** [לפי האבן עזרא לא שמעו כן להדיא, רק הבינו דבר זה לבד].

וְדַעְתִּי בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, שֶׁאָמְרוּ כָּכָה [והוא לא היה בעדת קרח] **בַּעֲבוּר שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה שׁוֹנֵא עֲדַת קֹרַח יוֹתֵר מִכָּל הַחוֹטְאִים שֶׁמֵּתוּ בַּמִּדְבָּר, שֶׁהֵם הָיוּ הַקָּמִים כְּנֶגְדּוֹ וְהַכּוֹפְרִים בְּכָל מַעֲשָׂיו, וְחָשְׁבוּ אוּלַי בְּשִׂנְאָתוֹ אוֹתָם יֹאמַר אַל יְהִי לוֹ מִשֶּׁהֵם חֶסֶד וְאַל יְהִי חוֹנֵן לְיִתְוֹמָיו יִזְכֹּר עָוֹן אֲבוֹתָם אֶל ה'** (תְּהִלִּים קט יב יד), **עַל כֵּן חוֹדִיעָהוּ כִּי לֹא הָיָה מֵהֶם.** [ולפי"ז הטעם שאמרו שלא היה בעדת קרח, אינו משום ששמעו, או הבינו שעדת קרח אינו נוחל ארץ ישראל, רק משום שחשבו שמכיון שמשה רבנו היה שונא עדת קרח, ע"כ לא יהא חונן ליתומיו], **וְרָמְזוּ עוֹד** [באמרם אבינו מת 'במדבר'] **שֶׁאֵינוֹ בְּמֵתֵי הַמִּגֵּפוֹת, אֲבָל בַּמִּדְבָּר מֵת עַל מִטָּתוֹ** [והיינו שמת בחטאו מיתה רגילה כדרך כל האדם]. **וְטַעַם 'כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת'** [לפי פירוש רבנו שעיקר מה שבאו לומר שלא היו בעדת קרח, א"כ למה הצרכו שוב לומר 'כי בחטאו מת'] **אָמְרוּ, מֵת בַּמִּדְבָּר בְּעֹנוֹ, שֶׁלֹּא זָכָה לְבָנִים בָּאָרֶץ** [עיקר הכונה שאביהם מת ולא זכה להכנס לארץ]. **אוֹ כִּדְבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה הַמְּשׁוֹרֵר זַ"ל, שֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁהוּא דָּבוּק עִם וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ, כַּאֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בַּעֲוֹנוֹת אֵרַע כָּךְ וְכָךְ** [פירוש שאמרו בעונו מת בלא בנים, כמו שדרך לומר על דבר שארע, בעונות ארע כך].

מעשה חש"ב

א לכאורה צ"ב מה שהוקשה רבינו 'לא ידעתי למה ימנה בני לוי', דהנה לכאורה לפי המבואר במדרש תנחומא (הובא ברש"י כו א) הטעם שהדגיש הכתוב שנמנו אחרי המגיפה, 'משל לרועה שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן, והוא מונה אותן לידע מנין הנותרות', ולפי מש"כ רבינו עה"כ יחי ראובן, (דברים פרק לג פסוק ו) שארבעה ועשרים אלף שמתו במגיפה, לא היה רק משבט שמעון, אלא מכל השבטים, א"כ שפיר היה צריכים לספור שבט לוי לדעת מנין הנותרות. ואפ"ל דאיה"נ דדעת רבינו שארבעה ועשרים אלף לא היו רק משבט שמעון, אלא גם משאר שבטים, מ"מ משבט לוי לא מת אפילו אחד מהם, שהרי הם לא נכשלו בפעור. וסמוכין ליזה ממש"כ רבינו (דברים פרק לג פסוק ח) עה"כ וללוי אמר וגו', אשר נסיתו במסה. וז"ל ובספרי אשר נסיתו במסה, הרבה נסיתו ונמצא **שלם בכל הנסיונות**" עכ"ל, א"כ א"ש קושיית רבינו לא ידעתי למה נמנה בני לוי.

ב כוונת רבינו באמרו ומה תועלת 'עתה' במנינם, דהנה בני ישראל נמנו 'כאן' משום שלאלה המנויים כאן תחלק הארץ בנחלה, אבל בני לוי לא נטלו חלק בארץ, א"כ צ"ע מה תועלת 'עתה' במנינם'.

עוד אפ"ל דהנה בפ' במדבר נמנו שבט לוי (ג, טו), וכן נמנו בכורי ישראל (שם מה). ושם היו צריכים למנות שבט לוי, דשם צוה ה' לפדות בכורי ישראל עם הלויים, והיה צריכים למנות גם שבט לוי כדי לדעת כמה בכורים נפדו בלויים, והשאר מבכורי ישראל היו צריכים לפדות בכסף. וזה כוונת רבינו מה תועלת 'עתה' במנינם, אבל המניין של פרשת במדבר שפיר היו צריכים למנותם.

ג המקור למש"כ רבינו שאולי רק הלויים שנמנו עכשיו קבלו הערים לשבת ומגרשיהן לבהמתם, ולא הנולדים אח"כ, אפשר לומר שסמך דבריו על מש"כ רש"י (פרק כו פסוק נג) לבאר הפסוק לאלה תחלק הארץ, "ולא לפחותים מבן עשרים אע"פ שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ, שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו, לא נטלו חלק בארץ אלא שש מאות אלף" עיי"ש. הרי לנו שהקפיד הכתוב באומרו 'לאלה', שצריכים להיות ראויים לנחלה בשעת המנין. א"כ הכא נמי אפשר לומר גבי הלויים שרק אלו שנמנו עתה קבלו חלק, ולא הנולדים אח"כ. ולפי"ז מדוייק מה שנאמר 'אלה פקודי הלוי, וא"ו מוסיף על ענין הראשון. דגם גבי הלויים היה כמו אצל בני ישראל, שרק מי שהיה במנין זה קיבל חלקו בארץ ישראל.

סיכום השיטות	מת 'במדבר'	והוא לא היה... בעדת קרח	כי בחטאו מת	הערות
רש"י		דרך אגב	הוצרכו לומר	אמנם לא נזכר הטעם שהוצרכו לאמרה.
על דעת רבותינו והאבן עזרא		הוצרכו לומר כן, מישום ששמעו, או שהבינו שעדת קרח אין להם חלק ונחלה.	דרך אגב	מכיון שאמר שלא היה בעדת קרח, הוסיף לומר שבחטאו מת.
רבינו ע"ד הפשט	שמת על מטתו, מיתה רגילה, ולא במגיפה.	הוצרכו לומר כן, מפני שחשבו שמשה רבינו שונא עדת קרח, ולכן לא יורצה לעזור להם.	דרך אגב, ב' טעמים: א. מת במדבר ולא זכה להיכנס לארץ. ב. שמת בלא בנים.	ולפי"ז יש לומר שבנות צלפחד חשבו שעדת קרח יש להם חלק ונחלה בישראל.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת (במדבר כח, ט)

זמן תפילת שחרית ביום השבת

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפרשתן פ' פנחס מצינו בפסוקים סדר הקרבת הקרבנות, התמידים בכל יום ומוספי השבת והמועדים, ואצל קרבן מוסף שבת כתיב (במדבר כח,ט) **וביום השבת שני כבשים וגו', וב'מרדכי' מס' שבת** (סימן שצ"ח) **מצינו שכתב: "על מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת להתפלל או ללמוד, ובשבת ישנים יותר בשחרית, זהו טעמו של דבר שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר 'בבקר בבקר', ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר 'בבקר' אלא** וביום השבת ולשון זה משמע איחור, כדמשמע ביומא (לג:), וטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר **רומא מפי רב האי גאון", עי"ש.**

ובאמת קשה ונלאו להבין דבריו הק', דהא הפסוק וביום השבת כתיב בפרשת המוספין, ואילו תמיד של שחר חובתו בכל יום, וא"כ איך הוציא מכאן רב האי גאון דיש לאחר תפלת 'שחרית' שנתקן נגד התמיד?

ובספר 'בגדי ישע' [להשל"ה הק'] ביאר שם: "דכוונתו, דכתיבה בה על עולת התמיד ונסכה, ולא אמר על עולת התמיד של בוקר, שמע מינה דאינו צריך להיות בבוקר, ר"ל דבהנהו קראי שמזכיר שם התמיד של שחר לא הזכיר שם זמנו מתי יהיה, אלא אמר באותו הכתוב וביום השבת יביא ב' כבשים כו' שהוא קרבן מוסף, על עולת התמיד פי' מלבד עולת התמיד של בוקר שהביא ביום השבת קודם קרבן מוסף, דאם היה כתיב על עולת התמיד של בוקר היה משמע דצריך לעמוד בבוקר, או אף אם לא היה כתיב אצל בבוקר אלא היה כתיב ברישא דקרא אצל קרבן מוסף שום זמן שהיה מורה על ההשכמה, אז בעל כרחנו היינו צריכין לומר דהתמיד היה קרב קודם לקרבן מוסף, וביאור הכתוב היה כך בהשכמת השבת תביא קרבן מוסף מלבד מה שהובאה בו התמיד, אבל עתה שלא כתב בבוקר וגם לא כתב שום זמן שיהיה פירושו השכמה, שאז ע"כ היה קאי גם אתמיד שהיה קרב קודם לו, אלא אמר 'וביום השבת' שלשון זה מורה איחור, ש"מ דלא היה קרב בבוקר", עי"ש.

וב'שו"ת הרדב"ז' (ח"ב תרי"ז) ביאר: "דכיון דהפסוק שלאחריו הוא עולת שבת בשבתו 'על עולת התמיד ונסכה', ולא על עולת הבקר משמע שהוא מוסב על הפסוק הקודם, ומה שכ' בפסוק הקודם "וביום השבת" הוא כאילו כ' עולת "יום" בשבתו על עולת התמיד וגו', א"כ מבואר דגם התמיד וגם המוסף קריבים במאוחר", עי"ש. אולם להלכה מסיק בזה"ל: "ואע"פ שהראתי פנים לטעם

המנהג לקיים דברי הראשונים, וכ"ש דברי רבינו האי גאון שדבריו דברי קבלה, לא תחשוב שאני סובר שמנהג יפה הוא, אלא מנהג בלתי הגון, אלא ישכים לתפלה בשבת כמו בשאר הימים, ואפילו לפי הטעם דביום משמע איחור מ"מ זריזין מקדימין למצות", עי"ש.

ועי' בדברי ה'ב"ח' שפירש: "מדכתב קרא גבי מוסף 'וביום' דמשמע איחור, אי איתא דגם בשבת היו משכימין לעבודת התמיד כמו בחול, א"כ אין כאן איחור דהא סדר העבודה הי' תכוף זה אחר זה, כדאמרינן (לג:) אביי הוה מסדר המערכה וכו' עד ונסכים למוספין ומוספין קודמין לבזיכין וכו', בע"כ צריך לומר דלא היו משכימין בשבת לעבודת התמיד כמו בחול, וממילא נמשך איחור גם למוסף, ולהכי כתב יתורא דקרא וביום השבת לגלות על איחור עבודת תמיד של שבת", עי"ש, ועוד פירש שם באו"א עי' להלן.

וב'מהרי"ל' (אות ל"ז) מביא עובדא ע"ז, וז"ל: "אמר מהר"י סג"ל, פעם אחת בשבת נחמו סיימו הציבור תפלתם בביה"כ טרם סיים מהר"ש עם הבחורים בביתו, ויהי בבוא הציבור לקבל פני הרב אמרו הפרנסים אליו, מר מ"ש היום שכ"כ הארכת בתפלה, אמר להם מה אעשה אשר מנהג שלכם להיפך, דכל שבת משכימין אתם לביה"כ יותר מבחול וביום השבת אני מאריך בשינת שחרית, ואמר שכך קבלה בידו מרבו מה"ר יצחק נורטהויזן אשר הראה לן סמך מעבודת הכהנים, דביום השבת לא היו משכימין להקריב תמיד השחר כבשאר הימים, כדי שלא לבטל שינת שחרית דהוא עונג שבת, וראי' דבסדר פנחס לא כתיב גבי שבת 'עולת הבקר', כמו שכ' סמוך לו גבי פסח וקאי אז על תמידים של שאר רגלים הנזכרים משם והלאה, והיינו משום דבשבת לא השכימו כ"כ", עי"ש, ועי' בב"ח שם בפירוש הב' שביאר דכוונת המרדכי נמי לביאור הנ"ל.

ולהלכה מעתיק ה'רמ"א' (סימן רפ"א סעי א') וכתב: "ונוהגים שבשבת מאחרין יותר לבוא לבית הכנסת מבחול, משום דבתמיד של ימות החול נאמר 'בבקר' ואצל שבת נאמר ו'ביום' השבת", עי"ש, ועי"ש ב'מגן אברהם' דהאריך לבאר דברי המרדכי, וב'יד אפרים' שם ביאר דבריו, ותו"ד הוא: דכיון דכ' 'וביום' במוסף, ילפינן דמוספין של שבת משתנים משאר מוספין (של רגלים) וקריבין 'לכתחילה בשעה שש', א"כ כשרוצה להסמיכן אל התמיד (דהא הקרבת התמיד היתה סמוכה להקרבת התמיד של שחר, וכמאמר אביי מסדר סדר המערכה וכו'), יש לו לאחר התמיד עד קרוב לזמן שלו, ולכן כיון שאנו סומכין תפלת מוסף מיד אחר תפלת שחר, א"כ יש לו לאחר תפלת השחר ג"כ, עי"ש, ולפי"ז מבואר דזמן תפלת שחרית של שב"ק הוא לאחר סוף זמן תפלת שחרית דהוא לאחר ד' שעות, ובשב"ק הוא סמוך לשש שעות.

אולם בשו"ת 'שבט הלוי' (ח"ה סימן ל"ה אות ד') כתב: "מה ששאל בדברי מג"א סי רפ"א דלפי פי' היד אפרים יוצא דסומכים ככל האפשר תמיד למוסף הקרב בשעה ששית וא"כ מאחרין זמן תפלה שהיא עד ד' שעות ובשבת עד ו' שעות אפי לר' יהודה, אינני מסכים לזה כלל דגם בשבת סוף זמן תפלה בד' שעות, ועצם דבר זה כ' גם בצל"ח (ברכות כח), וכ' דלדרך זה היו שוחטים את התמיד בשבת בסוף ד' שעות ונמשך בעשייתו עד סוף ה' שעות, ואז מקריבים המוסף בתחילת שש, א"כ אין זכר לשנות עיקר זמן תפלה בשבת", עי"ש.

ובאמת ב'מגן אברהם' סק"א (וכן בסק"ה) כתב בזה"ל: "מכל מקום ממהרין לבא יותר מביום טוב כדי לקרות קריאת שמע בזמנה", עי"ש. ומבואר דאע"ג דמאחרין התפלה מ"מ נמהרין לקרוא אף ק"ש בזמנה, וכ"ה ב'שלחן ערוך הרב' (שם סעי' א): "בשבת צריך להקדים לבא לבית הכנסת יותר מביו"ט, ומכל מקום נוהגים לאחר יותר מבחול משום השינה שהיא עונג שבת, ומכל מקום צריך ליזהר מאד שלא לעבור זמן קריאת שמע ותפלה", עי"ש.

ובאמת כמשעיינים בתורת הגאונים מתבארים הדברים ביותר, ונמשיך בעז"ה בגליון שבוע הבא.

לאור הכרעת רבינו שליט"א: לומר בשבת פ' פנחס גם הפטורת מטות-מסעי, דהיינו 'דברי ירמיהו' וגם 'שמעו', ובשבוע הבא יאמרו הפטרת שבת ראש חודש 'השמים כסאי'

אנו מביאים כאן מאמר שהתפרסם בגליונינו בשנת תשפ"א לפ"ק שאז גם נתעוררה שאלה זו

בענין הפטרת ראש חודש מנחם אב שחל בשבת

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטענבוים, חבר המערכת

והנוגע לנו, בדעת רבותינו הקדושים בענין זה הי' לי מבוכה, דמצד אחד ראיתי בשם הגה"צ מפאיע ז"ל דרביה"ק הדבר"י ז"ל אמר 'שמעו' עם קצת פסוקי דר"ח, וכן ראיתי בשו"ת מקדש ישראל בשם כמה חכמים, ולעומת זה ראיתי במקו"א דרביה"ק הדבר"י ז"ל הורה, שבשעת קריאת שמו"ת בערש"ק יאמרו הפטורת 'שמעו', ואילו במפטיר דקריה"ת ביום השב"ק יאמרו של ר"ח דהיינו 'השמים כסאי'.

בגמ' מגילה (דף לא:) איתא, דאם חל ר"ח אב בשבת, מפטירין **'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי'** [הפטרת שבת חזון], וכן פסק הרמב"ם. אולם איתא בתוס' שם דאנו מפטירין 'שמעו' [הפטרת מסעי], ובשבת חזון 'חדשיכם ומועדיכם' וגו', כי אנו נוהגין ע"פ הפסיקתא דאומרין ג' פרענותא בג' שבתות של בין המצרים, והסימן לזה דש"ך [דהיינו: דברי ירמיהו, שמעו, חזון]. וע"ע בהגהות מיימונית בהל' תפלה פי"ג אות ב' בענין זה, ועי' בראשונים דבהפטורת 'שמעו' נמי נזכר ענין של ראש חודש כמאמר הכתוב שם 'בְּחָדְשָׁהּ יִמְצָאוּנָהּ', דדרשו חז"ל על חודש אב.

מיהו בתוס' פסחים (דף מ:) ד"ה אבל מבואר, דאומרין בשבת ר"ח אב הפטורת 'השמים כסאי' דהוא ההפטורה של שבת ר"ח רגילה, ובתרומת הדשן סי' י"ט האיר ע"ז וז"ל שם: "דלא ידענא אי תוספות דמגילה הוא תוספות שנ"ץ הן, או תוספות דשאר גאונים, 'ומימי דתוספות משנ"ץ שקצרם מהר"א מטו"ך אנו שותים', וע"כ פסק התרומת הדשן כתוספות פסחים דאומרים 'השמים כסאי' דהוא בודאי תוס' שאנץ" עיי"ש.

ועי' בבית יוסף דהפטורת 'השמים כסאי' [שבת ראש חודש] נזכר בש"ס, משא"כ ההפטורה ד'שמעי' נזכר רק בפסיקתא, ולכאורה נראה דזה חשוב יותר עיין שם בזה.

וברמ"א סי' תכ"א מביא ב' דעות אי מפטירין 'שמעי' או 'השמים כסאי', ומסיק שם דהעיקר הוא לומר 'השמים כסאו', ובמקום שאין מנהג אומרים 'השמים כסאי'. ובמגן אברהם שם (סק"ב) כתב, דכן נהגו בפוזנא, ובהגהות חתם סופר גם כן כתוב דכן נוהגין, אבל בדגול מרבבה מהגאון הנודע ביהודה כתוב, דבפראג מפטירין 'שמעו', וכן פסק הגר"א והמשנה ברורה, וכן נדפס בכל חומשין ישינים דמפטירין 'שמעו'.

אולם בדרכי משה (סק"ג) מסיק הרמ"א: "דנראה דיש לעשות כדברי ב"י להפטיר 'שמעו', ופסוק א' מ'השמים כסאי' ופסוק מידי חדש בחדשו, ובזה אנו יוצאים ידי כולם ודוקא במקום שנהגו להפטיר ב' הפטרות, אבל במקום שלא נהגו כן אין להפטיר רק 'שמעו'," עיי"ש, ולכאורה דבריו סתרו אהדדי דהא עיי' לעיל שבהג"ה כתב הרמ"א דמפטירין 'השמים כסאי', ועיי' בשו"ת ר' יהודה מילער (הי' בשנת ת"ק-תק"מ, בדורם ונזכר בספרם של המהרשש"ך, שו"ת פני יהושע, חכם צבי, שו"ת כנסת יחזקאל, שבות יעקב, שב יעקב, שהחליפו עמו בתשובות להלכה, ונשאר ממנו כת"י ג' כרכים שו"ת וגם חידושים על התורה) וז"ל: "דהא דכתב 'דהעיקר הוא לומר השמים כסאו' לאו לישנא דרמ"א הוא אלא כן הוא לשון התרוה"ד סי' י"ט, אבל הרמ"א ס"ל דמפטירין 'שמעו', דאל"כ הוי דברי הג"ה סותרין למ"ש בד"מ אלא ודאי דדבריו בד"מ עיקר" עי"ש. וע"ע בשו"ת דברי מלכיאל ח"ג סי' כ"ז מש"כ בזה.

וכשמעיינים בספר יוסף אומץ (אות תתא) במנהגי אשכנז / ווירמייזא (חברו רבי יוסף יוזפא האן נוירלינגן על מנהגי עיר מולדתו בפרט ועל מנהגי אשכנז בכלל) ועוד, מבואר דהיו מפטירין 'שמעו', וכן מבואר בשו"ת מהרי"ל סי' י"ז: "דלא שמעו מעולם אלא להפטיר 'שמעו'," עיי"ש.

התקשרתי לבית רבינו שליט"א בעיר הנופש בעטלעהעם, ניו העמפשיר, ואמר לי דבאמת יש צדדים לכאן ולכאן, ואולם הוא בעצמו הפטיר בשבת פ' פנחס העבר הפטורת מטות ומסעי, דהיינו 'דברי ירמיהו' וגם 'שמעו'... ויאמר בשבוע הבא 'השמים כסאי'. ושאלתי דהיות שאנו למעשה לא אמרנו ב' הפטורת א"כ מה נעשה, ולאחר מו"מ בכל הענין והצדדים הסיק דכנראה אפי"ה המנהג הי' לומר 'השמים כסאי' וכן יעשה במקומינו.

אולם במנהגי אמשטרדם ועוד מבואר, דהי' מפטירין 'השמים כסאי', וכן נראה בקיצור שו"ע דבסתם מקומות נהגו כן. וכן משמע בשערי אפרים שער ט' (סעי' כ"ב) דכ' שם: "ראש חודש אב שחל בשבת דוחין הפטורת 'שמעו' ומפטירין 'השמיס כסאי' ויש מקומות שנוהגים להפטיר 'שמעו' ולא 'השמים כסאי' ואין צריכים לשנות מנהגם" עכ"ד, ומשמע ג"כ דהעיקר הוא להפטיר 'השמים כסאי'. וכ"כ בליקוטי מהרי"ח [ח"ג] וז"ל: "עיין בהגמי"י בשם ספר המצות שמנהגם להפטיר 'השמים כסאי' וכן כתב בדרכי משה בשם מנהגי מהרא"ק, ושכן כתב מהרי"א דבמקום שאין מנהג יפטיר 'השמים כסאי' וכן העתיק להלכה ברמ"א דכן עיקר במקום שאין מנהג" עכ"ד. ומבואר מכל הני דהמנהג פשוט לומר 'השמים כסאי'.

ועי' בספר הליכות חנוך (להגאון רבי העניך פאדווא ז"ל גאב"ד התאחדות קהילות החרדים לאנדאן בעל חשב האפוד): "סיפר הרב שפע"א שבת בצל כ"ק אדמו"ר מהר"א מבעלזא זיע"א בעיר זויערבירנען בראש חודש אב שחל בשבת שזה חל בשנה שחל ערב פסח בשבת, ובזכרונו שמרן מבעלזא אמר תורה בסעודה שלישית על הפטרת 'השמים כסאי' שהוא ההפטורה על שבת ראש חודש" עיי"ש. ומזה מבואר דבבעלזא נמי אמרו הפטורה ד'השמים כסאי'.

והנוגע לנו, בדעת רבותינו הקדושים בענין זה הי' לי מבוכה, דמצד אחד ראיתי בשם הגה"צ מפאיע ז"ל דרביה"ק הדבר"י ז"ל אמר 'שמעו' עם קצת פסוקי דר"ח, וכן ראיתי בשו"ת מקדש ישראל בשם כמה חכמים, ולעומת זה ראיתי במקו"א דרביה"ק הדבר"י ז"ל הורה, שבשעת קריאת שמו"ת בערש"ק יאמרו הפטורת 'שמעו', ואילו במפטיר דקריה"ת ביום השב"ק יאמרו של ר"ח דהיינו 'השמים כסאי'.

ואח"כ ראיתי ג"כ דמרן ה'ברך משה' ז"ל אמר 'השמים כסאי', ונראה לכאורה דכן קיבל מאבותיו הק', ומסתבר מזה דרבינו הדבר"י ז"ל נמי נהג כן, ובס' מרא דשמעתא (אות רל"ז) מובא שהגאב"ד ירושלים הרמ"א פריינד ז"ל גם נהג כן.

וביום ראשון פ' מטו"מ העל"ט בהשיעור בין מנחה למעריב פה בביהמ"ד שע"י מחנה בית רחל, הצעתי את כל הענין באריכות להציבור המקשיבים, וגם המבוכה שלי בדעת רבותינו הק' בענין זה, ויעץ הראה"ק ידידינו הנגיד ר' מאיר הירש הי"ו לשאול את פי רבינו שליט"א האיך להתנהג בזה וכדת מה לעשות.

ולמחרתו התקשרתי לבית רבינו שליט"א בעיר הנופש בעטלעהעם, ניו העמפשיר, ואמר לי דבאמת יש צדדים לכאן ולכאן, ואולם הוא בעצמו הפטיר בשבת פ' פנחס העבר הפטורת מטות ומסעי, דהיינו 'דברי ירמיהו' וגם 'שמעו', דכיון דסמוכין לאהדדי בתנ"ך אפשר לאומרן תרוייהו, ועצה זו כבר נזכר בהפטורת 'עני' סוערה' דאם חל ר"ח אלול בשבת פ' ראה אומרין 'השמים כסאי', ומשלימין 'עני' סוערה' בפ' תצא כיון דסמוכין להדדי בתנ"ך נאמרין ביחד, היות שרבינו שליט"א כבר אמר 'שמעי' בפ' פנחס, יאמר בשבוע הבא 'השמים כסאי'. ושאלתי דהיות שאנו למעשה לא אמרנו ב' הפטורת א"כ מה נעשה, ולאחר מו"מ בכל הענין והצדדים הסיק דכנראה אפי"ה המנהג הי' לומר 'השמים כסאי' וכן יעשה במקומינו.

שוב מצאתי אח"כ דעצה זה לומר ב' הפטורת כבר נזכר בספר שלחן עצי שיטים לבעל מרכבת המשנה על הרמב"ם (דף תרי"ז ס"ק ה') וז"ל: "והדבר ספק לענ"ד דאפשר דכיון דהן סמוכות זו לזו יפטירו שניהם בשבת העבר, כי היכי שכ' המג"א דאם הפטיר בטעות בפ' פנחס הפטרה של פ' פנחס [ויד ה'] מפטיר שניהם לשבת הבאה, וכי היכי דקי"ל לקמן בר"ח אלול שחל בשבת דקורין בפרשת תצא 'רני עקרה' ו'ענייה סוערה' הסמוכים, ואולי יש לדחות דאקדומי פרעניות לא מקדימינן" עיי"ש.

אולם בספר מטעמי השולחן על השו"ע השיג למעשה שיאמרו ב' הפטורת בפ' פנחס, כפי שהורה רבינו שליט"א.

ויה"ר שהימים האלה יתהפכו לששון ולשמחה בעגלא ובזמן קריב.

◆ פרק א' ◆

משנה י

אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות.

י"ל על פי דברי הרמ"ע מפאנו (עמ"מ מאמר תקו"ל ח"ב פ"ו) בביאור מאמרם (ברכות ח.) גדול המהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים, כי ירא שמים הוא מי שאין יצרו תוקפו, אבל המהנה מיגיע כפו, היינו שיצרו תוקפו והוא ייגע ועמל לכופו, וגדול המהנה מיגיע כפו שכופה את יצרו שהוא נשכר מעבודתו, וכן כתיב (ישעי' ג כ) ואת הנפוני תרחיק מעליכם כי הגדיל לעשות, עכ"ל. ובבחינה זו ביאר כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בהגדת מהר"י ט"ב (בפיסקא הא לחמא עניא) מאמרם ז"ל (מגילה כט.) עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, כי בעת הגאולה שנהיה מיולת מילר הרע ויסיר מאתנו כל המניעות והעיכובים, יאמוקקו בני ישראל בגעגועים אחר העבודה בימי עוייס וגלותם, שגרמו גאת רוח לה' על ידי טירחתם ויגיעתם, ולכן יעשה הקב"ה עמנו חסד להעתיק לארץ ישראל את כל אלו המקומות אשר עבדו בהם את ה' בגלות בתורה ותפילה ומעשים טובים, ובהם ירגישו בני ישראל רשימת לקדושה מעבודת ימי הגלות, עכ"ל.

והנה כתב מ"ז זללה"ה בקדושת יום טוב (פ' ויקהל) ברמז הענין דקי"ל (רש"י ביצה כו: ד"ה חלה) להמלוה מחשבים למלאכה, דכאשר נשובה ונחקורה מז נראה בכל מהלוכותינו כי כל דבר מלוה טרחה גדולה הוא לאדם, כגון להיות נעור כל הלילה ללמוד תורה הקדושה, או תפילו לומר מיזה פסוקי תהלים או לילך תפילו דרך קלר בשביל מיזה מלוה, אמנם בעניני עולם הזה קרוב הדבר מאד לעשותו ויהיה נעור כמה לילות בשביל פרנסתו ולא יעף ולא יגע ואין עליו לטירחא, והענין כי מה שלא נותה התורה, מיזו שום מלאכה ועשיה, אבל בדבר מלוה, המלוה מחשבים למלאכה וטירחא ועבודה רבה, שצריך ללמוד עם יהיה ביכולתו לעשותה, עכ"ל.

משנה יב

הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

י"ל על פי מה שכתב בבית שמואל מהרון (פ' שמות) לפרש הגמרא (שבת לא.) מעשה בחאד שבא לפני הלל ואמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד. כי הנה כל אחד מישראל צריך לקיים תרי"ג מלות, ואם לא זכה לקיימם בגלגול אחד צריך לבוא בגלגול שנית עד שיקיים את כולם (תיקוני הזוה"ק דף קנב:). והנה יתכן כאשר אחד יכול לקיימן בגלגול אחד, כמו מלות התורות בהכנסת ומלות התלויות בארץ וכדומה, והגר הזה רלה להתגייר בתופן שיקבל עליומות בפעם הזאת שהוא בעולם ולא יצטרך להתגלגל שנית, ולזה אמר גיירני על מנת שתלמדני כשאני עומד על רגל אחת, רגל הוא לשון פעם כמו (במדבר יא ג) שלש רגלים, והיינו שיוכל לקיים כל התורה בפעם אחד ולא יצטרך להתגלגל, והשיב לו הלל מה דעלך סני לחברך לא תעביד, כי העלה לזה הוא להיות בשלום ובאחדות עם כל ישראל, ואז נחשב כגוף אחד עם כל ישראל, וכל מה שמקיים אחד מישראל ובכן יש לומר כי המנע בא לחזק את האדם שלא ירך לבבו בקרבו על מה שצריך לטרוח ולהתייגע בעבודת השי"ת, ולזה אמר אהוב את המלאכה, היינו מלאכת עבד לקונו שהוא ביגיעה עצומה, ושנא את הרבנות, שלא יתקנע במי שהוא חסיד מטבעו, שהרי כמה מאבותי עליון מלאכים שרפים חיות ואופני הקודש הם משוללים מגאס, ומה יתרון בפעולת האדם אם אין לו אוס נטיה לרע, ועיקר חשיבות בעבודת האדם והשכר שיגיע לו הוא דוקא על מה שצריך ללחוס עם יצרו, שזה גורם נאת רוח גדול להשי"ת, ובבוא זמן המקווה ונהיה מירות מן היצר הרע, עוד נשחוק לטירחה זו ומלאכת הקודש של קיום המלות.

נחשב כאילו קיים גם הוא, עכ"ד.

ובספר קמע דמיי (דרוש ח) מפרש המשך הגמרא ומידך פירושא זיל גמור, כי יש עוד תקנה לקיים כל התרי"ג מצות על ידי לימוד התורה, וכמבואר בגמרא (מנחות קי.) כל העוסק בתורה חטאת כאילו הקריב חטאת, וכן כל המצות יכול לקיים על ידי עסק התורה בהלכה של אותה המצוה, וזהו הכוונה ומידך, רצה לומר ועוד תקנה אחרת, זיל גמור, ועל ידי עסק התורה תוכל לקיים את הכל, עכ"ד.

ובדרך זה יש לפרש גם במשנתינו, שהלל הזקן לימד כזה השני עצות לך יוכל האדם להשלים חפצו בקיום כל התרי"ג מצות בגלגול אחד, ולזה אמר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, להיותו בשלום ואחדות עם כל ישראל, ועז כולם נחשבים כגוף אחד, וכל מה שמקיים זולתו כאילו קיים גם הוא, ולא גם זאת ומקרבן לתורה, רמז שיעסוק בהלכה של המצוה שנאסר לו, ובזה יהא נחשב לו כאילו קיימה בפועל, ובשני עצות אלו יושלים חפצו בקיום כל התרי"ג מצות בהיותו בחיים בעולם הזה.

*

הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

יל"פ על פי מה שכתב בנועם אלימלך (פ' טהרה) על מאמרם ז"ל (קידושין מ.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ולכאורה למה אמרו הלשון מצרפ"ה ולא אמרו בפשטות מחשבה טובה כמעשה, אך הענין שבשם האדם מחשב לעשות מצוה או עסק התורה ולא עשה מחמת איזה חולי, ואדם אמר עוסק בתורה או במצוה רק שמכוין בה איזה פניה, הקב"ה מצרף עובדא זאת למחשבתו של רשעון, ומשניהם יחד נעשית מצוה שלימה, עכ"ד.

והוסיף על זה כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' קח עמוד שכ) כי הלזיק גם במצוה שהוא מקיים בפועל, יש לו השתוקקות לעשות עוד יותר ממה שמשיג ידו בפועל, ויש לו עוד מחשבת המצוה בלא חלק המעשה, והקב"ה ברוב רחמיו ומסדיו מצרפ"ה למעשה, היינו מחשבה זו של הלזיק עם המעשה של איש אחר העושה אותה מצוה בלא מחשבה הרחוי, ובצירוף שניהם נעשית מצוה שלימה.

משנה יד

אם אין אני לי מי לי.

על פי מה דלימא בגמרא (סוטה ה.) כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם, ומנם הממנהג בעצמו זוכה להשרות השכינה, שנאמר (ישעיה נז טו) מסכון ואת דכא ושפל רוח, עי"ש. וזה פירש הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זללה"ה (הובא במאור ושמש פ' ואתחנן) את הפסוק (דברים ו ה) אנכי עומד בין ה' וביניכם, פי' כשאיש הישראלי מחזיק בעצמו שהוא מעולה בשיזה מעלה בתורה או בעבודת ה', אזי הוא עושה בזה מסך המבדיל בינו ובין ביאור מה שנאמר בפרשת בא (שמות יב כח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו, ופירש"י מהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו. והקשו המפרשים מה מלמדינו בזה, וכי יעלה על הדעת שמשה ואהרן לא יעשו את מצות ה' כשמפטו. אך לפי האמור יובן, כי משה ואהרן אף שהקריבו הקרבן פסח בכל הכוונות והיחודים, עם כל זה לא הספיק קרבן אחת לרווות צמאונם ותשוקתם ורצו להקריב עוד, אבל לא היה אפשר להם, ונשאר מצטם עודף ממשכה יותר על המעשה, והקב"ה צירף מחשבתם של ישראל שעשו הפסח בפועל בלא הכוונה הרחויה, ונגמר מצותן של כל ישראל בשלימות, וזה שדרשו אף משה ואהרן כן עשו, להיינו שנשתרפה מחשבת משה ואהרן אל מעשה שאר ישראל, ובזה נחשב לכל ישראל כאילו קיימו את המצוה בתכלית השלימות, עכ"ד.

ממנו לזה נריך גם שיהא בשלום ואחדות עם כל ישראל, שאז שייך לומר דמחשבתו מצטרף עם מעשה זולתו, ובצירוף שניהם נעשה המצוה בשלימות. ועל פי זה י"ל שהמנע בא כאן להזהיר את האדם שיהיה לו השתוקקות יתירה בקיום המצות, ולזה אמר הוי מתלמידיו של אהרן, היינו לשמוח במעשה אהרן שמצינו בו שהיה לו השתוקקות גדול לקיים מצות קרבן פסח יותר מכפי יכולתו, וגם תזהר להיות אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות, שאז תהא מקרבן לתורה, היינו שעל ידך יתעלו ויתקרבו התורה והמצות שלהם להקב"ה אף שהיה בבחינת מעשה בלא מחשבה, שזה שיהיה לך מחשבה טובה והשתוקקות יתירה לעשות נחת רוח ליוצרינו ית"ש, יצטרף מחשבתך אל מעשיהם ויהיה מצותם שלימה.

לבין קונו, וזהו מנכי, מי שממזיק עצמו ליש וקובר שהוא במדריגה ישיות, אז עומד בין ה' וביניכם, פי' שדבר זה הוא חוץ ומסך המבדיל בין האדם להשי"ת, עכ"ד.

והנה במדרש שמואל כתן הביא מזוהר הקדוש (משפטים דף קכ.) כי מלת מי הוא כנוי אליו יתברך, על דרך הכתוב (ישעיה מ כו) מי ברא אלה. וזה שאמר אם אין אני לי, היינו אם אין בי מדת אני כלומר מדת הגאות, אז מ"י זה הקב"ה, לי, כי הקב"ה משרה שכינתו אצל העני ושפל ברך.

*

אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני.

גרשה על פי מה שכתב בנועם אלימלך (פ' לך) הנה יש שהוא נדיק ממעת זכות אבותיו או מחמת שהוא תמיד בין הנדיקים, אבל בחמת נרין האדם שלא ישגיח על זכות אבותיו לומר שזכות אבות יעמוד לו, רק נרין יימון ומיזוק גדול בעבודתו יתברך, ויחשוב שהשי"ת עושה לו כל זאת שמסייע לו, וזהו לך לך מארצך ומבית אביך, פי' שלא תשגיח על ארצך ועל בית אביך, ותלך לשורשך אל הארץ העליונה אשר ארצך, רוצה לומר שלא תחשוב רק שאני מרוחה אותך כל זאת, שהכל הוא מהשורש יתברך, עכ"ד.

ועי"ז זללה"ה בייטב לב (פ' ויחי) האריך בזה, שנרין כל אדם להתחיל לעבוד השורש ברוך הוא לפי שכלו ומדרגתו, ולא יסמוך עצמו על שהיו אבותיו נדיקים וקדושים, וכמו שפירש בנועם אלימלך (פ' נח) שכתוב (תהלים מה יח) שכחי עמך ובית אביך, היינו אם לא תסמוך על היחוס שלך, אז ויתאו המלך יפיך. וזה שאמר יעקב אבינו רחמנא בעורי אתה כמי ורחמית עוני, ושמע יעלה בלבך כי בהיותך קדוש מרחם אינך נריך להתחזק להיות נשיש, על כן אני מזהירך לא כן, כי אם תדרבה יתר שאת ויתר עז, אתה נריך לחזק עצמך מאד מאד, אבל אם אתה פחז כמים הנובעים ממקור אחד, לא יהא לך יתרון, כי זה שים לך מכח אבותיך מינעו שלך, כי אם של אבותיך, עכ"ד.

וזה יתפרש המשנה, אם אין אני לי, פי' אם איני עובד את ה' לפי שכלי והשגתי, כי אני סומך ובוטח על זכות אבותי, אז מי לי, מה יש בידי, הלא אין זה שלי אלא של אבותי. ממנס לאידך גיסא וכשאני לעצמי, היינו אם אומר בלבבי שגם אני יכול מעצמי ויש בי כח לעשות חיל, ואינני נריך לסייעתא דשמיא וזכות אבות, מה אני, כי בלא זה אינני כלום, כי זכות אבות וסייעתא דשמיא הם מסייעים לאדם להתחזק בעבודתו ית"ש.

משנה טז

עשה לך רב והסתלק מן הספק.

י"ל על פי דברי התפארת שלמה (למשנה בחג) על הגמרא (ברכות סג:) מאי דכתיב (ירמיה ג לו) חרב אל הבדים ונואלו, חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, לפיכך בחנץ בני אליהו (רבה פרק יח) כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה ועוסק בתורה, הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו. וזהו חרב אל הבדים על שונאיהם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה בד בבד, דהיינו שלומדים שלא לשמה, ועל ידי כן הם לומדים לבדם ואין הקב"ה יושב ושונה עמו, עכ"ד.

ועובדא הוה אצל ק"ז היאמת משה זללה"ה (הובא בדברי יואל פ' בשלח עמוד קלד) שפעם אחת שמע תלמידו הרה"ק מליסקא זללה"ה את קולו של היאמת משה לומד בחדרו וגם קול זולתו לומד עמו, וכאשר נכנס הרה"ק מליסקא לע"ה ראה שם אדם זולת היאמת משה, ותמה על זה, אמר לו היאמת משה וכי אינך יודע מאמרם כל תלמיד חכם שיושב וקורא ושונה, כביכול הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו.

והנה מי שזוכה ללמוד בחופן כזה חשב כביכול הקב"ה יושב כנגדו וקורא ושונה עמו, אין שום לב ספק בחורתו, ועל דרך שאמרו (גיטין ו:) ומי אינא ספיקא קמי שמיא, וזוכה להשיג הכל לאמיתה של תורה. ועל מעלה קדושה זו כתב ק"ז זללה"ה בישמח משה (פרשת כי תבוא ליקוטים) קבלתי מהה"ק רבי ר' אליקים איתי' [הוא הרבי מלודלין זללה"ה] כי תורתו של המגיד ר' מיכלי [מזלחטשוב] לא היה בו שום ספק, כמו לפיתא (זוהר שלח קמז.) בגן עדן דלית בית ספיקא, עכל"ק.

ולזה אמר עשה לך ר"ב, רומז על הקב"ה, לפיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין (זוה"ק בראשית דף יג:), והיינו שילמוד תורה לשמה בקדושה כדי שיזכה שיהיה הקב"ה יושב ושונה כנגדו, ואז הסתלק מן הספק, שלא יהיה שום ספק בתורתו ויכוין לשמיתה של תורה.

מס' ברכות - דף כ'

וכי תרצו להשיג גילוי אליהו בלי מסירות נפש

קמאי דמסרי נפשיהו אקדושת ה' אתרחיש להו ניסא. בספר חמד שלמה (טענקא) הביא מעשה פלא בענין זה, וז"ל: מעשה ששמעתי כמה פעמים מכבוד אאמו"ר (אב"ד טענקא) ז"ל כי בעת שהיה בהלו נרו של החתם סופר זי"ע על ראש כל בני אונגארן אירע כי בקהל 'פעזינג' גייר הרב דשם גר צדק אחד, ואחר המילה לא נפסק הדם מזובו והיה להגר יסורים קשים ומרים וגם היה בסכנה גדולה. ולא היה באפשרות לקרוא לרופא, כי שמה היה חק לכהניהם שאסור לגייר שום נכרי בלי רשות הממשלה ולהרב דשם לא היה לו רשות מהממשלה. והיה פחד גדול לכל היהודים הסמוכים לישוב הנ"ל אם ימות הגר צדק ויתוודע הדבר שלא יתהווה מזה סכנה לכל היהודים היושבים בערים הללו.

ונסע הרב דפעזינג להחתם סופר ז"ל, ואמר מרנא החת"ס ז"ל שאין שום עצה רק שהוא והגר יקהו עגלה ויסעו לנהר 'דונא', ושניהם יפלו להנהר על קידוש השם. הרב והגר שמעו להעצה והסכימו לעצה זו. ובהיותם כבר באמצע הדרך סמוך להנהר פגע בהם איש זקן אחד ושאל אותם היכן הם נוסעים כאן והלא כאן הוא סבנה מחמת הנהר השוטף וסוער. ולרוב ההפצרות סיפרו לו עצת מרן הגאון ז"ל. ועונה להם הלה, כי בשביל זה אינם צריכים לעשות מעשה זו בעצמם, כי הוא מוהל מומחה ויש לו עפר שזורקים על מקום המילה ויפסוק הדם וחיסורים שיש לו מחמת המילה. וכך עשה ותיכף נתרפא הגר. ורצו לקחת את הזקן על העגלה ונעלם מתחת ידיהם. והבינו כי הוא היה מלאך הברית אליהו הנביא זכור לטוב. ובבואם לבית מרן החתם סופר ז"ל לספר לו הנס, שאל ממנו הרב הנ"ל למה היה צריך לצוות להם לילך ולהשליך עצמם לנהר דונא, והלא את אליהו זל"ט היה יכול לשלוח ישר לביתם.

קפץ מרן ז"ל ואמר, "וכי בלי מסירות נפש אתה רוצה את אליהו הנביא, זה אי אפשר, רק אחרי שמסר נפשו על קידוש השם אפשר להשפיע את אליהו הנביא זל"ט", ע"כ. והיא לכאורה גמרא מפורשת במסכת ברכות דף כ' מאי שנא ראשונים דמתרחיש להו ניפא ומאי שנא אחרונים דלא מתרחיש להו ניסא וכו', ומשני קמאי הוו מסרו נפשייהו אקדושת השם עיי"ש. **ופירש בעיון יעקב שם, כשם שמסרו נפשם על קידוש השם שלא כדרך הטבע, כי כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, כן נעשה להם נס שלא כדרך הטבע.**

ודוגמא לזה יש במדרש רבה ריש קהלת, מעשה באחד שרצה ליקח אבן ולישא אותו נדבה לירושלים, ונתן ידו אחת תחת האבן לנשאו, בא מלאך והעמידו עם האבן לירושלים. ולכאורה אם המלאך היה רוצה שיהיה האבן בירושלים והוא נשא אותו, למה המתין עד שיניח האיש את ידו תחת האבן. **אלא מכאן ראי' שאם האיש מטריח עצמו לעשות מה שביכולתו, ומניח ידו תחת האבן, אז בא מלאך להושיע לו, ולא זולת.** וכך הוא הפירוש ג"כ במסכת

ללמוד תורה בטהרה

בספה"ק מאור ושמש (פרשת אמור) כתב וז"ל: **בגמרא (ברכות כא:) מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה, ודרש הגמרא שאף לרבי יהודה שאינו דורש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דרש, ולמדו בגמרא מן והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב, מה להלן ברתת ובזיע ובאימה וביראה, אף כאן באימה וביראה ברתת ובזיע.** נמצא למדין מכאן שאי אפשר לו לאדם שישיג תכלית יראת ה' אלא אם נזהר בטבילת עזרא, וכן פירש רש"י למעלה בדיבור המתחיל שאני ברכת המזון הביא רש"י לישנא אחרינא שאני תפילה דלית ביה קבלת מלכות שמים אבל קריאת שמע דאית ביה קבלת מלכות שמים שמקבל את ה' יתברך לאדון ולמלך מיוחד אסור להרהר בו עד שיטבול, הרי שבלתי אפשר לידע מה היא יראה שילמוד ויתפלל ברתת ובזיע כי אם שיהיה נזהר בטבילת עזרא. **ואם הוא לומד או מתפלל ואינו נזהר בטבילה זו אי אפשר בשום אופן להגיע לגופי תורה ומצוות.** ואם הוא לומד ספרי קבלה והוא בלתי טהור יוכל לבוא חלילה על ידי זה לידי אפיקורסות.

ובזמנים הקודמים שהיה דבר ה' יקר בימים ההם ולא היו יודעים מיראת הרוממות כלל, זאת היה מחמת שהיו לומדים תורה ולא נזהרו בטבילה זו, **והכת שבתי צבי ימח שמם שהיו אז בימים ההם, ומזה נעשו אפיקורסים שלמדו ספרי קבלה בטומאת הגוף, והיה העולם שמם עד שבאו שני המאורות הגדולים לעולם הבעל שם טוב הקדוש ואדמו"ר הרב רבינו אלימלך נשמתם בגניזי מרומים והם פתחו שער לה' צדיקים יבואו בו שלא יהרהר אדם שום הרהור תורה עד שיטבול עצמו לקריו,** שחכמי הגמרא לא ביטלוהו אלא מפני שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה, אבל אותן האנשים הרוצים להשיג גופי התורה ומצוות צריכין להיות נזהר מאד בטבילה זו.

ועוד זאת אנו למדין מסמיכת הכתובים והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו', שזאת גם כן בלתי אפשר ללמוד לתלמידים ולהכניס בלבם יראת ה' אם אינו נזהר בטבילה זו.

הכלל העולה מזה מי שהוא לומד פשטות התורה בלתי טהור אזי אינו יכול להשיג בשום אופן מה היא יראה, ומי שהוא לומד ספרי קבלה ואינו זהיר בטבילה זו יוכל לבוא חלילה לידי אפיקורסות והוא מטמא נפשות ישראל הנגררים אחריהם, **אבל אם האדם מקדש ומטהר עצמו מקטנותו וכל ימיו הוא לומד על טהרת הקודש הוא משיג יראת הרוממות והוא יכול לקרב את נשמות ישראל להבורא ברוך הוא** ולהכניסם בגופי התורה ומצוות ויראת שמים ואור קדושתו מופיע על תלמידיו ותלמידי תלמידיו ההולכים בעקבותיו עד סוף כל הדורות. **ועינינו הרואות אשר עדיין זורח בעולם אור קדושות שני המאורות הנ"ל.**

וזהו פי' המדרש הה"ד **יראת ה' טהורה עומדת לעד**, ר"ל כשיראת ה' טהורה רצה לומר שלומד בטהרה שהוא זהיר בטבילת עזרא כנ"ל היא עומדת לעד, אמר רבי לוי **מיראה שנתיירא אהרן מלפני הקב"ה זכה וניתנה לו הפרשה הזו שאינה זזה ממנו ולא מבניו ולא מבני בניו עד סוף כל הדורות**, פירוש על ידי שאהרן נהג עצמו בקדושה ובטהרה כל ימיו השיג פנימיות היראה כל כך שאור קדושתו מופיע על תלמידיו ותלמידי תלמידיו עד סוף כל הדורות.

וזה גם כן פירוש הפסוק **אמור אל הכהנים בני אהרן**, פירוש שתאמר לעובדי ה' שמכונים בשם **כהן** שיהיו **תלמידי אהרן**, שגם הם יתנהגו **על טהרת הקודש** כמו אהרן, ואז **לנפש לא יטמא בעמיו** רצה לומר שלא יטמא שום נפש מישראל המתקרבת אליו ואדרבה שיקרב נשמות ישראל להבורא יתברך ואור קדושתו יופיע עד סוף כל הדורות כנ"ל.

■

וע"ע במאור ושמש (פרשת וירא), וז"ל: "תיבת מתניתין ואמר שתיבת **מתניתין** גימטריא **תתק"ס** לוגי מיא של מקוה, ועל פי דברים אלו נוכל לומר גם כן רמז מה למה מתחיל הש"ס **במסכת ברכות** ומסיים הש"ס **במסכת עוקצים** דוקא הלא דבר הוא שרבינו הקדוש בודאי מרמז בזה דברים גדולים.

ועל פי הנ"ל יש לומר טעם הדבר כי הספר הקדוש גליא רזיא הנ"ל מתחיל בספרו הקדוש תיבת **מתניתין** ואמר **שתיבת מתניתין גימטריא תתק"ס לוגי מיא של מקוה** עיין שם, ואיתא בתחילת מסכת עוקצים בטעם שמביא התוס' יום טוב למה מסיים בעוקצים באחרונה, עיין שם שהביא שם שמסכת ידים ועוקצים הם חדא מכילתא. ועל פי הדברים האלו **שפיר נוכל לומר שהתחיל רבינו הקדוש הש"ס דוקא במסכת ברכות וסיים בעוקצים** וסידר במסכת ברכות תשעה פרקים, ובמסכת ידים ארבעה פרקים, ובמסכת עוקצים שלושה פרקים, **כי תיבות 'ברכות' ו'עוקצים', עם תשעה פרקים** (של ברכות), **ושבעה פרקים של עוקצים** (כי ידים ועוקצים הם חדא מכילתא הם) עולים במכוון **תתק"ס לוגי מיא של מקוה**, ועל כן מתחיל המסכת באות מ' - **מאימתי** לרמז **לארבעים סאה של המקוה**, ומסיים באות מ' - **[עוקצים]** לרמוז גם כן לארבעים סאה שצריך ללמוד התורה מרישא עד סיפא בטהרה, **וה' יטהר אותנו במהרה במים טהורים לטהרנו על ידי תורתו...**

אבות (פ"ה) עומדים צפופים ומשתחוים רווחים. ומדקדקים למה היו עומדים צפופים, ולמה לא היה נס שיעמדו ג"כ רווחים. והכוונה כנ"ל, **כי לעמוד בתחילה רווחים אי אפשר שיעשה להם נס, רק אם הם היו מרוצים לעמוד צפופים בדוחק רב עד שאי אפשר לסבול יותר, אז נעשה להם נס להשתחוות בריוח**, וד"ק.

כל נגעים אדם רואה אצל זולתו, מנגעי עצמו

כל שאינו מחויב בדבר, אינו מוציא רבים ידי חובתן. ידוע היסוד דמתאמרא משמיה דמרן אושה"ע הבעש"ט הק' זי"ע, מה שפי' דברי המשנה (נגעים פרק ב' משנה ה') **כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו**, ופירש (עי' בס' דברי שלום קוידינוב פר' קרח בשם הבעש"ט, ועוד) כל **הנגעים והחסרונות שאדם רואה חוץ, הכוונה שאדם רואה על אחרים, זה הוא מנגעי עצמו**, כי באם האדם הוא צדיק גמור לא יראה לעולם עבירה או חסרון בחבירו, ופעם אחד ראה הבעש"ט לאיש אחד שחילל שבת, והתחיל לפשפש במעשי' אם גם הוא חילל שבת, ונזכר ששמע לאיש אחד שביזה לת"ח (א' מתלמידיו), והבעש"ט שתק ולא גער באיש, והיינו כיון דבזה"ק (ח"ג דף כ"ט ע"א) איתא שת"ח נקרא שבת, וא"כ בזיון לת"ח הוא חילול שבת. וכן פירש מאמר חז"ל (ברכות דף כ' ע"ב) כל שאינו מחויב בדבר, אם אין להאדם שום חלק בעבירה, אינו מוציא רבים ידי חובתן, איננו מוצא על רבים חובות ועבירות שעשו.

דף כ"א

ב' טעמים אמאי לא תיקנו ברכת התורה לאחריה

מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה. צריך להבין למה באכילה אמרה תורה ברכה לאחריה, ובתורה אמרה תורה ברכה לפניה. תי' האי תנא בבלאה בעל בן איש חי זצוק"ל (בספרו 'בניהו') וז"ל: ונ"ל בס"ד **דרמזו בזה לימוד מוסר גדול לאדם שבעסק התורה לא יעשה גמר וסוף, לכך לא אמרה לברך לאחר הלימוד שלה, אלא רק בתחלת הלימוד, אבל באכילה יעשה לו גמר וסוף שימשוך עצמו ממנה, אע"פ שלא שבע כראוי, לכך תקנה לו הברכה בגמר ואחרית אכילתו.** אי נמי ללמד לאדם **שבעסק התורה כל מה שילמוד יהיה בעיניו התחלה**, אבל כשיאכל משהתחיל לאכול יהיה נחשב אצלו כאילו אכל כל מה שראוי לאכול, **ויתן דעתו על סלוק וגמר אכילתו שלפניו.**

גירסת ר' יעקב באתיא תוך תוך, וקיום הגי' דידן

כל דבר שבקדושה לא יהיה פחות מעשרה וכו', אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל, וכתיב התם הבדילו מתוך העדה הואת מה להלן עשרה, אף כאן עשרה. הנה הרבינו בחיי בפרשת אמור (ויקרא כ"ב ל"ב) מביא בשם ר' יעקב נוסחא אחרת, וז"ל, **ופירש ר' יעקב שאין נוסחא זו מדוקדקת, שאין להביא ראיה**

מעשרה מרגלים לדבר שבקדושה, אבל עיקר הנוסחא היא כן, אתיא תוך תוך, כתיב הכא ונקדשתי בתוך, וכתיב התם לשבור בתוך הבאים (בראשית מ"ב ה') **מה להלן עשרה, אף כאן עשרה, ועכשיו יביא ראיה לדבר שבקדושה מעשרה אחי יוסף שהיו צדיקים, עכ"ל.**

[והעיר בזה בספר אמרי שמאי: דאפשר להוסיף דלימוד זה עדיף משום דדרוש זה הוא בדיוק כמו שכתוב כאן "בתוך" וגם שם כתוב "בתוך" (הבאים), ואילו במרגלים כתוב "מתוך", אמנם אמרינן בעירובין נ"א ע"א ובעוד מקומות, זו היא שיבה זו היא ביאה, אבל שם אמרינן הני מילי היכא דליכא דדמי ליה, אבל היכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן, ואולי לפי הנוסחא שלפנינו [שהלימוד הוא מהמרגלים] אעפ"י שהכתוב מבני יעקב דמי טפי, לא ילפינן מזה, משום דלא למידין מלפני מתן תורה (ירושלמי מועד קטן פרק ג' הלכה ה', מובא בתוספות מועד קטן כ' ע"א ד"ה מה חג וכו') ועיין רמב"ן על הפסוק מלא שבוע זאת (בראשית כ"ט כ"ז)].

אכן מתאמרא מפי צדיקים זי"ע אשר תירצו תמיהת הרבינו בחיי, עפ"י הידוע מה שכתב היעב"ץ בספר 'אור החיים': **"בעוונותינו הרבים בגזירות השמד, הנשים וקלי הדעת אשר אמונת קל עולם תקועה בלבם ירושה מאבותינו, עמדו באמונתם והקדישו ברבים את קדוש ישראל, והערו למות נפשם וחייהם וכו'**, וכמו שדרשו חז"ל בפסוק 'כפלח הרימון רקתך', שאפילו ריקנין שבך מלאים מצוות כרימון, ולפי"ז אכן אין הלימוד אלא מתיבת 'מתוך' דיקא, דהא הרי דכשנסתכל בהתוכיות ופנימיות של איש ישראל ה"ה תמיד בטהרתו, ולכן מצד ה'מתוך' אפשר ללמוד בהיקש גם **ליונקדשתי בתוך בני ישראל**, שהרי זו היא המצוה של קידוש ה' שבשעת המבחן תתלהט נפשם והערו למוות נפשם על אמונת קל עולם.

דף כ"ב

טהרת המקוה מביא לידי פרישות

שלא יהיו ת"ח מצויים כתרנגולים. בספר "נהר שלום" (קאלאשין) דף ע"ז, הביא בזה מעשה **שהיה בהרה"ק וכו' מוהר"ר דוד זצללה"ה מלעלוב, בנסעו לרבינו הקדוש [החוזה] מלובלין זצללה"ה זי"ע**, כמה פעמים היה דרכו דרך איזה עיר אשר לא היו רגילים לחמם את מי המקוה. והפציר בהרב דמתא שישגיח על זה שיחממו את מי המקוה בכל יום, בכדי שהאנשים יהיו זהירים במקוה. והרב היה משמיט עצמו ממנו בתירוצים שונים. עד שפ"א הפציר בו הרבה, וענה לו הלא אמרו רז"ל בענין נתינת הט' קבין, ומאן דתני לחשה שלא יהיו ת"ח מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים (ברכות כב) **והנה באם יחממו את מי המקוה בכל יום ויקל להם לטבול במקוה, מה הועילו חכמים בתקנתם.** וענה לו הרה"ק הנ"ל, כי **הוא בדעתו הקדושה הבין כוונת אמרם ז"ל לחשה שלא יהו וכו', פי' שלכוונה זו לחשה שלא יסתפקו בנתינת ט' קבין אך ילכו לטבול במקוה, ואזי ממילא לא יהו וכו', כי טהרה ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך שיחת קודש של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א, ביום שב"ק פרשת בהר-בחוקותי תשע"ז בעיר מעזיבוש יצ"ו, מקום מנוחת קדשו של מרן הבעשטה"ק זי"ע:**

דער בעל שם הקדוש האט איינגעפירט, איז צו גיין אין מקוה, זיין נזהר אין טבילת עזרא. פאר'ן בעל שם הקדוש האט מען געוואוסט **אז בטלוה לטבילותא** (ברכות כב.), און אזוי איז עס מעיקר הדין על פי שולחן ערוך (או"ח סי' פ"ח), אוודאי די גרויסע לייט בני עליה ווי די תלמידי האר"י זענען אייביג נזהר געווען דערין, אבער סתם המון עם זענען נישט געגאנגען.

איז געקומען **דער בעל שם הקדוש** - אזוי שטייט קלאר אין מאור ושמש יענע וואך (פ' אמור) ס'זענען געקומען **די שני המאורות הגדולים דער בעל שם הקדוש און דער רבי ר' אלימלך און זיי האבן מתקן געווען און איינגעפירט אז יעדער איינער דארף גיין אין מקוה. יעדער איינער** וועט ער גייט לערנען און דאווענען און טון א מצוה, דארף דאס זיין בקדושה ובטהרה, און אפילו דער פשוט'ער איד זאל אויך לערנען בקדושה. **און ביי חסידישע אידן איז דאס טאקע אנגענומען אלס א חוב, חק ולא יעבור.**

■

דער פעטער ז"ל האט אמאל געזאגט פאר א איד וואס איז געקומען זיך מזכיר זיין מיט א בקשה אז ער גייט ארויס ארבעטן, מ'גייט אין די גרויסע גאס, ווי אזוי אמעריקא קוקט אויס, **מ'מאכט מיט נסיונות**, ער דארף א שמירה ער זאל זיין ערליך און אפגעהיטן, **האט ער געזאגט אז ער זאל זיך טובלן א עקסטערע טבילה אויף דעם אז ער זאל האבן א שמירה.**

דער מקור איז א נועם אלימלך (פר' אחרי), **אז צו גיין אין מקוה איז נישט נאר א טהרה אויפן עבר, נאר ס'איז אויך א סגולה אויף טהרה אויפן גאנצן טאג.** [וז"ל שם: ורחץ בשרו במים. רמז שלא ילמוד ויתפלל בגוף טמא אם צריך לטבילה יטביל עצמו ואז כשיטביל קדש עצמו כל כך שגם מהטבילה יעשה ממנה לבוש לנשמתו שלא יבא לידי טומאת קרי חלילה ולא יצטרך לטבול בהכרח, עכלש"ק].

■

ומרגלא בפומיה **דכ"ק מרן רבינו שליט"א** לפרש מה שבטלוהו לתקנת עזרא והעמידו הדבר על הדין, ולכאורה הדבר צריך ביאור דאדרבה מחמת שפלות הדור היה ראוי לחזק תקנת עזרא בתוספות טהרה, ולמה בטלוהו לטבילה. אמנם י"ל **כי בכוונה עמוקה עשו כן חכמי ישראל לבטל טבילת עזרא, כי המה ראו מצבן של בני ישראל בדרא בתראה שיצטרכו לסייעתא דשמיא מרובה**, ועל כן עשו בזה חכמה נפלאה לבטל טבילת עזרא, ולא בכוונה כדי שיפסיקו מלטבול, כי המה ידעו שבני ישראל יזהרו בטבילה כמו בשעת התקנה, **אלא כוונתם היה שמעתה כל מי שטובל עצמו לטהר מטומאתו הרי יוסיף בזה מילי דחסידי מעצמו שלא מתקנת חז"ל, ויטבול לפנים משורת הדין, ובזכות זה גם הקב"ה יתנהג עמו מדה כנגד מדה לפנים משורת הדין לסייע בידינו להתגבר נגד כוחות היצר ונסיונות הזמן.**

ואיידי דאתינן לענין טהרת המקוה, נעתיק כאן מתוך דברות קודש שהשמיע מרן רבינו הגה"ק שליט"א בענין זה בדרשה לילדי כיתה ט' בתלמוד תורה תו"י ד'סאטמאר וויליאמסבורג יע"א יום א' פרשת חקת שנת תשע"ז לפ"ק, כדלהלן:

כ'האב אזוי געטראכט די וואכעדיגע סדרה **על כן יאמר בספר מלחמת ה' את והב בסופה.** שטייט אין ספרים **סופ"ה** איז בגימטריא **מקו"ה.** על כן יאמר בספר מלחמת ה', ווי מ'שלאגט זיך מיט יצר הרע, יעדער איד האט א מלחמת ה' מ'שלאגט זיך מיטן יצר הרע, את והב איז א לשון פון אהבה, אהבת ה', את והב, **אהבת ה' איז בסופ"ה, דאס קומט אז א איד גייט אין מקוה און איז זיך מטהר פאר מ'איז מקיים א מצוה,** פאר מ'דאוועט, פאר מ'טוהט עפעס, את והב בסופה, דאס איז על כן יאמרו המושלים, די מושלים ביצרם זאגן בואו חשבון, **דער חשבון ואת והב בסופ"ה אז דאס איז בגימטריא מקו"ה.**

א חסידישער בחור דארף זיך איינגעווינען **איך גיי יעדן טאג אין מקוה,** איך שטעל מיך דאוועננען **איך גיי זיך מטהר זיין קודם אין די מקוה,** א איד גייט בלאזן שופר וועט איר זעהט **אידן לויפן אין מקוה פאר תקיעת שופר,** די מצוה פון תפילין איז פונקט אזא מצוה ווי תקיעת שופר, **איך גיי מקיים זיין די מצוה פון תפילין איך לויף אין מקוה.**

דער טאטע ז"ל האט אמאל געזאגט וואס דארף מען טוהן ווען מ'גייט אין מקוה, האט ער געזאגט, **שנעל זיך אויסטוהן, שנעל זיך טובל'ן, און שנעל זיך אנטוהן,** ער האט געזאגט **מ'זאל זיך נישט אראפזעצן. מ'זאל גיין בזריזות.**

כ'האב געקלערט דעם שבת א רמז, מ'האט דעם שבת געליינט **ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת,** מ'על ה'מזבח ו'שים ק'טורת איז ראשי תיבות **מקו"ה,** נאכדעם שטייט **'והולך מהרה',** דאס דארף מען מאכן שנעל, **אין א מקוה טאר מען זיך נישט זוימען,** די גאנצע זאך דארף צו גיין שנעל.

■

ועיין בס' תורת המגיד מזלאטשוב (ערך קדושה אות י"ג) הרה"ק מו"ה **משה מזוועהיל** אמר בזה"ל: שמעתי מפי אבי מורי הרה"ק ה"ר **יחיאל מיכל** זצ"ל **מזלאטשוב** ואמר לי ששמע מפה קדשו של **הבעל שם טוב הקדוש** זצ"ל שאמר בזה הלשון: **פעלתי אצל ה' יתברך שהטבילה שאדם טובל את עצמו במקוה בבוקר יהיה נחשב לפני הקב"ה כתענית יום אחד,** עכ"ל.

וע' **בעש"ט עה"ת** (פרשת יתרו אות י"א-כ') **שבחי בעש"ט** (אות י"ב), וע' **ליקוטים יקרים** (אות קע"ח), **בית אהרן** (ליקוטים), וע' עוד בשו"ת **ערוגת הבושם** (חלק או"ח סי' י"ט), שו"ת **מגדלות מרקחים** (סי' כ"א), שו"ת **ויען יוסף** (ח"א סי' מ"ג), וע' **בקונטרס חידושי תורה שנת תשט"ו** (פרשת בשלח) ובס' **קדושת יואל** (פ' בשלח עמוד קנ"ו) מה שאמר בזה מרן רביה"ק זי"ע על פי דברי הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק ז"ל.

מביאה לידי פרישות (סוטה מט: סוף המסכתא) ונתפעל הרב דמתא הרבה מדבריו הק', ותיכף נזדרז למלאות שאלתו ובקשתו זי"ע.

ממה נפשך א' מהקושיות ודאי מיושב

ירד לטבול אם אינו יכול לעלות ולהתכסות יתכסה במים ויקרא. בשו"ת ויען יוסף, (או"ח ח"א סימן מ"ח), כתב וז"ל: שמעתי דברי צחות שגדול אחד מהחסידים השיב על מה שהמתנגדים על החסידים מתרעמין על מנהג החסידים ב' דברים, שהולכין לטבול במקוה בשב"ק דיש בזה חשש ע"פ דין. על מה שקורין קריאת שמע בלי תפילין קודם התפלה. **ואמר דאחד מב' דברים שמעינן מהך מתניתין דירד לטבול** כו' אם אינו יכול לעלות ולהתכסות ולקרוא עד שלא תנץ החמה יתכסה במים ויקרא, דממה נפשך, **אי מיירי בשבת שמע מינה דמותר לטבול בשבת, ואי מיירי בחול ש"מ דמותר לקרות קריאת שמע בלי תפילין.**

🕮 דף כ"ג

כניסה לביה"כ עם חפצי קודש

בגמ' (ברכות כג.) **ואמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן כי הוה בעי למיעל לבית הכסא כי הוה נקיט ספרא דאגדתא הוה יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא הוה יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן ננטרן.** וכתב המאירי: דברים הללו נאמרו בתפלין מפני שהפלגת קדושתן אינן אלא במקומן ר"ל בראש ובזרוע, **אבל שאר ספרים שקדושתן בעצמן ואין מקום קבוע לקדושתן לא ראש ולא זרוע, לא יפנה עמדם כלל אלא צריך להניחן מכל וכל ואפילו ספרי הגדה ומדרש.**

אמנם מד' המגן אברהם (סימן מג ס"ק יד) לא משמע כן, שכתב וז"ל: ומשמע בגמרא דכל הני שריותא אינן אלא בתפילין שאדם לובשן כל היום והולך בהם בשדה וא"א להטריח בכל פעם להשיבן לביתו... אבל שאר ספרים אסור להכניסן אפילו בב"ה שבשדה דיכול להניח אותם בביתו, וכ"ה בגמרא דר"י יהיב ספרא דאגדתא לתלמידיו, **ומיהו אם הם בכיס שרי להכניסן,** כמ"ש ביו"ד סי' רפ"ב ס"ח, וכן משמע מלשון הרמב"ם (פ"י מהלכות ס"ת) עיי"ש.

ובשו"ת רדב"ז (ח"ג סימן תקי"ג) נשאל בזה והשיב, **האי מלתא עבידנא בה עובדא בנפשאי דלפעמים יתנו לי בשוק שאלה או ענין שיש בו תורה ואני מניח אותו בתוך המצנפת או בפאלדיקיר"א עד אשר אבוא אל הבית לעיין בה ואני נכנס לבהכ"ס ואיני חושש.** וגדולה מזו כי יש לי ספר קטן מאוד שיש בו רמזי תרי"ג מצות והוא לעולם מונח אצלי בפאלדיקיר"א ואני נכנס לבהכ"ס כדי שיהיה מוכן לקרות בו בחוץ ואמינא לה מק"ו דתפילין שיש בהם קדושה גדולה ואפ"ה התירו להכנס בהם... **והא דאמרינן בגמרא דבספרא דאגדתא לא היה נכנס אלא נותן אותו לתלמידיו,** הא לא קשיא דהא מדינא דאסור להכניס ספרים שיש בהם קדושה לבהכ"ס כשהם מגולין, **וספרא דאגדתא מגולה היה ומסתמא גדול היה.**

שואל כענין

דף כ.

מתי כבוד הבריות דוחה דאורייתא?

- בשב ואל תעשה
- מת מצוה כיון שיש לימוד
- שניהם אמת

למה אין למדים מזה שהותרה לכהן ולנזיר ליטמא למת מצוה, דכבוד הבריות דוחה גם בקום ועשה?

- כיון שמעיקרא לא היה איסור ליטמא למת מצוה
- מנזיר לא גמרינן שכן ישנו בשאלה, ומכהן לא גמרינן משום שאינו לאו השוה בכל
- שניהם אמת – מחלוקת רש"י ותוס'

הטעם שבדורות הראשונים נעשו נסים?

- משום שהיו תלמידי חכמים גדולים
- מסירות נפש
- שניהם אמת

פירוש, כתליסר מתיבתא?

- 13 ישיבות
- 13 אופנים
- שניהם אמת [רש"י תום']

'הטעם' [הסברא] שלא שלטה עין הרע בזרעו של יוסף? (עיין הגהות וציונים)

- עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו
- שנדמו לדגים שבים שהמים מכסים
- שניהם אמת

הטעם שקטנים פטורים מקר"ש?

- מצו"ע שהו"ג
- כי האב איו מצוי תמיד בזמן קרי"ש
- שאינם יכולים לשמור גופם בטהרה

דף כ:

נשים ועבדים וקטנים חייבים בקר"ש ותפילין?

- חייבים
- פטורים
- מחלוקת

נשים ועבדים וקטנים האם חייבים בתפילה מזוזה וברכת המזון?

- חייבים
- פטורים
- מחלוקת

למסקנא קידוש היום לנשים חיובם?

- מן התורה – דאיתקש זכור לשמור
- מדרבנן
- מחלוקת

האם נשים יכולים להוציא אנשים בברכהמ"ז?

- תלוי אם חיובה מדאורייתא או דרבנן, ונשאר בספק
- אם אנשים אכלו שיעור דרבנן יכולים הנשים להוציאם
- שניהם אמת

האם הקב"ה נושא פנים לישראל?

- לא, דכתיב אשר לא ישא פנים
- כן, משום דמדקדקים בברהמ"ז בכזית וכביצה
- מחלוקת

דף כא.

למ"ד הרהור כדבור דמי, למה מותר לבע"ק להרהר בקר"ש?

- כדאשכחן בסיני [יעויין בתוס']
- כיון שהיא מה"ת
- משום דכתיב על לבבך

למ"ד הרהור לאו כדיבור למה מהרהר בקר"ש?

- שיהא עסוק במה שהציבור עוסק
- דקרי"ש דאורייתא
- שניהם אמת הו"א ומסקנא

קר"ש דאורייתא או דרבנן?

- דאורייתא
- דרבנן, ובשכבך ובקומיך קאי על ד"ת
- מחלוקת

למסקנא ברכת התורה לאחריה וברכת המוציא, מה"ת או דרבנן?

- דאורייתא, למידין מק"ו
- דרבנן יש פירכא על הק"ו
- מחלוקת

דף כא:

נזכר באמצע ברכה שכבר התפלל, התחיל בשבת ברכה של ימות החול?

- בשניהם גומר הברכה
- בשניהם מפסיק מיד
- כשכבר התפלל גומר מיד, ובשהתחיל בחול גומר הברכה

האם דרשינן סמוכין במשנה תורה?

- מחלוקת
- לכו"ע לא דרשינן
- לכו"ע דרשינן

שמע איש"ר באמצע שמו"ע האם מותר לענות?

- מחלוקת
- להלכה אינו עונה
- שניהם אמת

דף כב.

הטעם לרבי יהודה בע"ק מברך בפה על המזון לפניו ולאחריו, וכן ברכות קר"ש?

- דברי תורה אינם מקבלין טומאה
- עשאן כהלכות דרך ארץ
- משום ביטול קרי"ש וברהמ"ז

הטעם שלרבי יהודה בן בתירה בע"ק מותר בדברי התורה?

- דברי תורה אינם מקבלים טומאה
- משום שעשאם כהלכות דרך ארץ
- משום ביטול תורה

דף כב:

נזכר באמצע תפילתו שהוא בע"ק?

- יקצר
- יפסיק
- יהרהר בלבו

בע""ק שהיה קורא בתורה?

- יקרא במרוצה
- לא יקרא יותר מג' פסוקים
- מחלוקת

מי עדיף לזמן?

- נפל עליו תשעה קבין
- טבל במ' סאה
- לא היה טמא כלל

המתפלל וראה צואה כנגדו?

- להתרחק עד שיהיה ד' אמות לאחריו
- מתרחק ד' אמות שיהי' הצואה לצדדין
- כשאפשר יתרחק שיהיה מאחריו, כשא"א סגי לצדדין

המתפלל ומצא צואה במקומו?

- תפילתו תועבה [זבח רשעים תועבה]
- תפילתו תפילה
- מחלוקת

יענינו בקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

ב"ה, ב' לסדר "**עולת שבת בשבתו**" תשפ"ה לפ"ק

בימי בין המצרים, יזרח אור לישרים, אל מע"כ מערכת "קול התאחדותינו" המפורסם בשערים, כולם משבחים ומפארים, כל המאמרים וכל המדורים, אתה ה' לעולם תשמרם, וכציונה רצון תעטרם.

לא אוכל להתעלם מלהביע רגשי תודתי מעומק הלב על התוכן העשיר שהנכם מגישים מדי שבת בשבתו לאלפי אנ"ש השותים בצמא את דבריכם, כל המתענגים בה יזכו לרוב שמחת התורה.

ומה מאוד נהניתי בשבוע שעבר ממדור "**שעשועי תורה**" בו הבאתם הפולמוס אודות הנוסח שאומרים ב'ברכת החודש', שהגה"ק בעל **בני יששכר** זי"ע כותב בספרו '**מגיד תעלומה**' שנוסחא זו 'בזכות תפילת רב' נשתרבב בטעות ממה שציינו '**ברכות, תפילת רב**' (שהוא תפילת רב במס' ברכות טז:), והמדפיס טעה ודפיס '**בזכות**' במקום '**ברכות**'. ומאידך נכדו הגה"ק בעל **מנחת אלעזר** זי"ע כותב בספרו '**דברי תורה**' שכמדומה לו שאבותיו אמרו תיבות אלו, וכן רבים ושלמים אומרים זאת, וכותב ליישב שבכונה אומרים זאת כדי למעט מכל חשש של שאילת צרכיו בשבת, ועל ידי שמסיימים שהוא '**תפילת רב**' הוי ליה כעין הלומד הגמרא ואומר מימרא בשם רב. ובספר '**דרכי חיים**' כותב שהגה"ק **הדברי חיים** זי"ע אמר '**בזכות תפילת רבים**', וגם זאת כתב ליישב כי מעיקרי ההיתר דשאילת צרכיו בשבת הוא טופס תפילה דרבים לצורך רבים. ולפלא לציין כי בס' **ליקוטי חבר בן חיים** (עמ' ת"ב) כתב שמרן הגה"ק **החתם סופר** זי"ע לא אמר כלל תפילת "**שתחדש עלינו**", רק "מי שעשה נסים". משום שבשבת אין אומרין תפילות ובקשות.

ועי' מש"כ מרן רביה"ק זי"ע ב'**דברי יואל**' (לשמח"ת עמ' תש"ן) וז"ל: "והנה תפלת רב הנ"ל אנו אומרים אותה בשבת שמברכין בו את החודש, ואנו מסיימין בה '**בזכות תפלת רבים**'. ויש אומרים '**בזכות תפלת רב**', והכוונה עפי"ד הגמרא הנ"ל שרב היה מתפלל תפלה זו. ואפ"ל בדרך צחות הטעם שאנו אומרים '**בזכות תפלת רבים**' ולא '**בזכות תפלת רב**', דהנה לב עמך ישראל שבור וחולה וכאו"א זקוק לישועה בענין אחר, אמנם לא כל רב בעדתו יוכל לכוון ולידע ולהרגיש צרכי עמך ישראל המרובים, על מה יש צורך להתפלל עליהם ומה זקוק להם עבור שלומם וטובתם, וע"כ אי אפשר לומר תמיד '**בזכות תפלת רב**' דהיינו הרב של אותה העדה, אמנם בתוך תפלת הציבור שהיא '**תפלת רבים**' שם יתכן שיהיו נכללים בהם כל צרכי הציבור זה בכה וזה בכה, ולז"א בזכות תפלת רבים דייקא, והבן".

ולפי הנ"ל נראה שמנהגו של מרן רביה"ק זי"ע היה לומר '**בזכות תפלת רבים**' כמנהג מרן הקדוש מצאנז זי"ע, אמנם בזמירות ברך משה (מדור **בצל תומר** עמ' תס"ח) מובא שמנהג רביה"ק הברך משה זי"ע היה לסיים בקול '**חיים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה אמן סלה**', ולא אמר 'בזכות תפילת רבים' ולא 'בזכות תפילת רב'.

אגב, עוד מובא שם ב'**זמירות ברך משה**' כי מרן רביה"ק זי"ע מיד עם סיום ה'**יהי רצון**' המשיך בקול '**מי שעשה נסים לאבותינו**' ואחריו הציבור. ואמר רבינו כי בעיר סיגוט היה הסדר בברכת החודש, שהחזן דמתא היה מזמר '**יהי רצון**' בנגינה, ולאחר שגמר היה הרב מקבל הספר תורה ומתחיל '**מי שעשה נסים**', ולכן נשאר המנהג גם כהיום אף שהרב אומר גם 'יהי רצון', מכל מקום הוא מתחיל 'מי שעשה נסים'.

ואסיים בזה ש'**בזכות רב**' וגם '**בזכות רבים**' תזכו לראות פרי ברכה במעשיכם וחפץ ה' בידכם יצליח ביתר שאת וביתר עוז להשקות הצמאים לדבר ה' כהנה וכהנה.

בברכה וביד"ות

כ.ש.ה.

פה ק"ק קרית יואל המעטירה

משיב כהלכה

תלמידי השיעורי הלכה שנאמרו בבני מדרשנו

ע"י הרב הגאון רבי יהושע צבי יהושע שליט"א

מו"ץ קהילתינו הק'

מצות שילוח הקן (ו)

א. כיון שלדעת הרבה פוסקים אינו יוצא המצוה אם לא לקח את הבנים לכן לכתחלה יקח את הבנים ויזכה בהם [א] ואף להשיטות שאינו מחוייב מן הדין מ"מ ראוי להדר ולזכות בביצים ואפרוחים [ב].

ב. בזמנינו אין אנו אוכלים ביצים של סתם עופות ואין אנו מגדלים אפרוחים נמצא כי באמת איננו צריכים כלל את הביצים ואין שום צורך בהם וזוכים בהם רק כדי לקיים את המצוה ובכל זאת מאחר שזוכה בהם מקיים את המצוה לכתחלה [ג].

ג. הרואה קן במקום גבוה מאוד באפן שיכול לשלח את האם אבל אין לו אפשרות לזכות ולקחת את הבנים יש לדון אם יקיים את המצוה [ד].

ד. אין חיוב לקחת את הבנים מיד לאחר ששלח את האם ויכול לעשות זאת גם לאחר זמן כל עוד שלא חזרה האם [ה].

ה. אחר שנתבאר כי לדעת הרבה פוסקים לקיחת הבנים הוא חלק מן המצוה לכך ראוי ונכון שיעשה בהם קנין גמור שיהיו שלו וכל שהגביה אותם נקנית אצלו בקנין הגבהה, ולכן באפרוחים גדולים שיוצאים חוץ לכף ידו צריך לדקדק להגביהם שלשה טפחים [ו].

ו. אך אם הביצים או אפרוחים הם קטנים באופן שכולם בשלימותם נכנסים לתוך כף ידו קונה אותם מדין חצר בקנין יד [ז].

ז. מותר לאדם לבנות שובך בחצירו כדי שיבואו יוני הפקר ויניחו שם ביצים ואפרוחים ויוכל לקיים מצות שילוח הקן [ח].

ביאורים והוספות

(א) כדי לצאת השיטות הסוברות שאינו מקיים המצוה אם לא זכה בבנים. וגם יש כאן ספק דאורייתא שאם אינו מקיים את המצוה הוי צער בעלי חיים

(ב) בבית לחם יהודה בגליון השו"ע הביא דלדעת הזוהר (תיקונא שתיתאה) דענין השילוח הוא לעורר רחמים על ידי שהאם צועקת ומיללת ומתעורר יללת אימא עילאה ולפי"ז צריך ליקח הבנים דווקא דאם שלח ג"כ את הבנים (ביחד עם האם) אז אין האם צועקת וכ"כ בספר שולחן גבוה (סקי"ט) דלפי הזוהר הוא הכל מצוה אחת ובספר קן צפור (פי"ד) העלה להלכה דכיון שמפורש כן בזוה"ק ומקובלים ומדברי התלמוד אין הוכחה להיפך וודאי שיש לפסוק כן להלכה ובערוך השולחן אף דסובר מעיקר הדין כהחוות יאיר כתב "ומכל מקום מי שזיכהו ה' במצוה זו יקיים קרא כדכתיב דכל רשות שבתורה הוא כמצוה רק לגבי חובה רשות קרי לה ועוד דלפי טעמי החכמה שנאמרו במצוה זו בפירוש רמב"ן ובחיי וביותר בזוהר ותיקונים דדווקא הוא ליקח את הבנים ועיי' שו"ת להורות נתן (ח"ב סימן י"ז ד"ה ועוד) ובשו"ת אבן ישראל ח"ז סימן מ"ג

(ג) ספר שלח תשלח בתשובות להגרח"ק (אות כ"ה) ואין שום חיוב לאכול או להשתמש בהם אחר זכייתו

(ד) דלפי חלק ראשונים ואחרונים מקיים המצוה אף שאין זוכה בבנים אך מאידך יש לעיין היות להרבה פוסקים אינו מקיים המצוה שוב יש לחשוש לצער בעלי חיים דאורייתא וכ"כ בשלח תשלח (תשובה כ"ז) אמנם כבר הבאנו לעיל שאם יש לו ספק על עוף אם הוא טהור ויש לעשות שילוח הקן או לא, די"א דישלח את האם מספק ואין לחוש מצד צער בעלי חיים כיון דעוסק בזה לשם מצוה מחמת הספק, וה"ה בנידון דידן י"ל שיעשה כן כדי לצאת שיטות הרבה פוסקים דמקיים בזה המצוה אף בכה"ג שאינו לוקח את הבנים

(ה) ספר שלח תשלח עמוד קס"א בתשובה כ"ח להגרח"ק

(ו) בשו"ע חו"מ (סימן קצ"ח ס"ב) הובא ב' דיעות בקנין הגבהה אם הוא בטפח אחד או צריך ג' טפחים ובביאור הגר"א (סי' רס"ט סק"ד) מציין למחבר שסתם כדיעה שצריך להגביה ג' טפחים

(ז) ואז אין צריך לדקדק להגביה אפילו טפח דזוכה בהם מדין אויר ידו דהוי כחצירו עי' נתיבות המשפט (סי' קצ"ח ביאורים סק"ג) ועי' ביאור הלכה סימן שס"ו ד"ה צריך שהביא דבריו להלכה

(ח) ויכוין בשעה שבונה שאין ברצונו לזכות באם ובביצים שיגיעו שם כדי שיהא נחשב אינו מזומן בידו ואף דמבואר בספרים (כף החיים סימן קט"ז ס"ק קי"ז) שלא יגדל אדם תורים ובני יונה בביתו כי יש בזה חשש סכנה מ"מ כאן שכל כוונתו רק לקיים את המצוה אין לחוש לזה כ"כ בספר שלח תשלח עמוד קע"א אות ע"א

סִימָן ט׳

תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין כְּתִיבָה כְּסִדְרָן וּבוֹ י״א סְעִיפִים:

תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין לִכְתֹּב אוֹתָן כְּסִדְרָן: א) וְאִם כָּתְבָן שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן בֵּין שֶׁהַקְּדִים וְכָתַב פָּרָשָׁה הַמְאֻחֶרֶת לְהַמְקֻדֶּמֶת ב), בֵּין שֶׁכָּתַב הַתֵּבוֹת אוֹ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן פָּסוּלִין ג). **לְכֵן אִם נִמְצָא שֶׁחָסֵר אוֹת אַחַת אֵין לָהֶם תַּקָּנָה, אֶלָּא אִם כֵּן יָכוֹל לִגְרֹד מִמַּטָּה לְמַעְלָה עַד מָקוֹם הַחֶסְרוֹן (אִם אֵין שָׁם שָׁם), וְיִכְתֹּב שָׁם אֶת הַחֶסְרוֹן, וְאַחַר כָּךְ יִכְתֹּב מַה שֶּׁגָּרַד עַל מְקוֹם הַגֵּרַד:** ד)

שבילי הסופר: דיני כתיבה כסדרן (ג)

חיסר אות אחת

ד) היה כותב תפילין או מזוזות ונמצא שחסר אות אחת, אין להם תקנה, שאם ישלים האות החסירה במקומה, נמצאת הפרשה כתובה שלא כסדרן[1]. ואם רוצה לתקנה צריך לגרוד[2] ממטה למעלה עד מקום החסרון, אם לא כתוב שָׁם שֵׁם השֵׁם[3]. ויכתוב האות החסירה במקומה ואח״כ יכתוב על מקום הגרד[4]. ויכול קודם להוסיף האות החסירה ואח״כ לגרוד מה שכתב אח״כ[5].

---

1 שו״ע (סימן לב סכ״ג) קסת הסופר (שם).

2 ולא ימחק בעודו לח אלא ייבשנו יפה, כי אז יגרר בקל ולא ישאר לו שום רושם. (שו״ע שם סעיף כד).

3 קסת הסופר, משנה ברורה (שם ס״ק קח).

4 כתב בשו״ע (שם סעיף כד) ״מותר לכתוב על מקום הגרר ועל מקום המחק אפילו אזכרה״.

5 כתב בבאור הלכה (סעיף כג ד״ה אין לו תקנה) ״דמתחילה יגרור, ואח״כ יכתוב מה שחסר ממנו ולהלן, דאי לאו הכי צ״ע כיון דבעת הכתיבה לא נכתבה כסדרן. * שוב ראיתי שזה אינו, וראיה מקריאת שמע לקמן בסימן סד (ס״א בבה״ל ד״ה במה דברים אמורים) עי״ש״.

ושם מבואר דאינו נחשב שלא כסדרן, כיון שכל אות נכתבה לאחר האות הקודמת ממנה, ומה שהקדים לכתוב האותיות שאחריה אינו מחשיב את האות שמתקן אח״כ לכתובה שלא כסדרן, לפי שכל הדין של 'כסדרן' הוא רק שלא יקדים לכתוב אות קודם לחברתה הקודמת לה בפרשה, והביא ראיה מקריאת שמע שצריך לקרוא הפרשה כסדרה, ואם הקדים פסוק שני לראשון סגי שיחזיר לקרוא פסוק שני, ולא אמרינן שפסוק ראשון נקרא שלא כסדר, לפי שקראו לאחר הפסוק השני, אלא אמרינן שדי במה שקרא הפסוק השני אחריו, ראינן שכל הדין 'כסדרה' הוא רק לא להקדים פסוק מהפסוק שכתוב בתורה לפניו, ולא איכפת לן במה שקרא לפני הפסוק הראשון פסוק שאחריו.

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

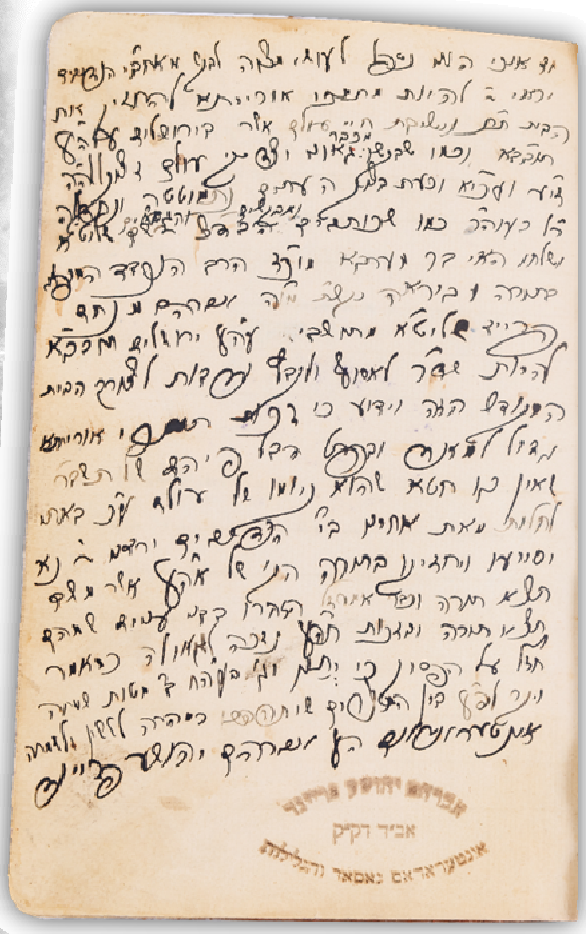
מדור מיוחד לרגל
שנת היובל
להסתלקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

בְּרִי"ת כְּהֻנַּ"ת עוֹלָם

וימל אברה"ם כאשר צוה אותו

עוד בתקופה שלפני המלחמה היה מפורסם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למוהל מומחה ואומן, ולפלא לציין שלא נעשה מוהל ע"י לימוד אומנות המילה כדי להיות מוהל, אלא מעשה שהיה כך היה: פעם אחת הוזמנו הגה"ק מנאסויד זי"ע והגה"צ מריסקעווע זצ"ל לברית מילה שהתקיימה באחת מן הישובים הסמוכים אשר בגלילות נאסויד–נימיז'שא, בהגיע זמן הברית נתאחר המוהל מלהגיע, ויהי כאשר עבר זמן רב והשעה נתאחרה מאוד, פנה הגה"ק מנאסויד זי"ע אל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ואמר לו: "**מאך די די מצוה**"!, נענה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל: "**איני מלומד באומנות זו, ומעולם לא מלתי ילד**", אמנם הגה"ק מנאסויד זי"ע באחת ומי ישיבנו – שכן ימול את הילד ואל ישתמט עצמו. הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לא היה יכול לסרב לרבו, ונטה שכמו לקיים את המצוה, ולפלא שעלתה המלאכה בידו כאומן בקי וכזקן ורגיל, ומני אז הכנים הרבה בני ישראל בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, ולפעמים אף היה בעצמו סנדק ומוהל גם יחד[1].

כתב המלצה בכתב יד קדשו של הגה"ק מנאסויד זי"ע לטובת השד"ר מעיה"ק ירושת"ו שנסע לקבץ על הגבאו"ת עבור ת"ת וישיבת חיי עולם בעיר ה' שמה

מ' י'עלה ל'נו ה'שמימה

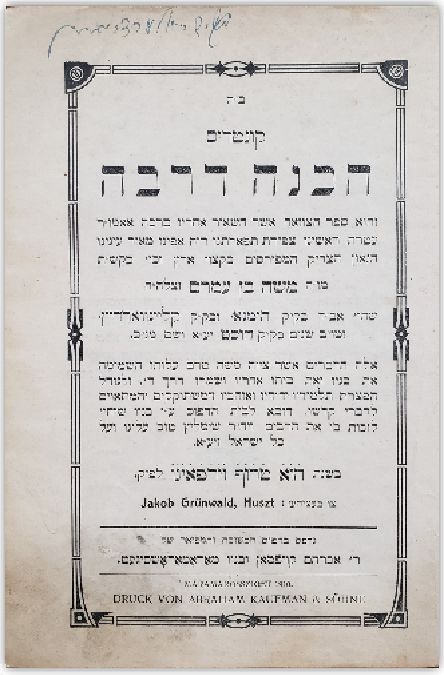
ובעניין עבודת המוהלות של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ידוע עובדא נפלאה שאירע לו באחרית ימיו, היה זה כחודש לפני פטירתו, והנה בלילה אחד רואה את רבו המובהק בעל **ערוגת הבושם** זי"ע[2]

---

[1] ספר **דברי אש** - תולדות (עמוד סא).

[2] הגה"צ מריסקעווע זצ"ל נסע בבחרותו ללמוד בישיבתו הגדולה של הגה"ק בעל **הערוגות הבושם** זי"ע בעיר חוסט יע"א, שם עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה ביתר שאת ועוז, ולמד בשקידה נפלאה יום ולילה לא ישבות, וצלל במעמקי התלמוד בפלפול חברים, ותוך זמן קצר היה נקרא בפי כל "**דער מיטן אייזענעם קאפ**" לרוב גאונותו וחריפותו.

בחלום, ואומר לו בהאי לישנא: **"א מוהל וואס האט געמל'עט אלע יאהרן, און אריינגעברענגט אידישע קינדער בבריתו של אאע"ה, זאל נישט אפשניידן די נעגל פון די מילה** (הציפורן שבאצבע אגודל)[3]**, וויל ס'איז א גרויסע זכיה ארייפצוקומען אין עולם העליון, מיטן נעגל וואס מהאט געמל'עט אידישע קינדער"**[4]. למחרתו מצא את חתנו הרה"ח ר' **יצחק שמעון פעדער** ז"ל וסיפר לו בפליאה את דבר החלום, כחודש לאחמ"כ בערב פסח תשל"ה שחל"ח, וברגע האחרון ממש לפני סדר הטהרה שהתקיים במקוה טהרה דקהילתינו פה בב"ב, נזכר חתנו הרה"ח ר' **יצחק**

קונטרס "הכנה דרבה" ספר הצוואה של הגה"ק הערוגת הבושם זי"ע

רבו הגדול בעל הערוגת הבושם זי"ע הכיר בעין בוחן את המרגלית אשר לפניו, וקירבו וחיבבו מאוד, והרבה לפלפל ולהשתעשע עמו בפלפולא חריפתא וגם במילא דחסידותא, וכאות הוקרה על הצטיינותו המיוחדת בשינונו וחזרתו את שיעוריו העמוקים שהרצה לפני התלמידים, נתן לו פעם בשמים בייטע"ל מכסף חי, למען להיות לו למזכרת אהבה עולמית.

כמו"כ בחר בו רבו שהוא יהא החברותא לבנו חביבו, וכפי שסיפר הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתנו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל: "פעם אחת בתקופה שלמד אאמו"ר זצ"ל בישיבתו הגדולה של רבו המובהק בעל הערוגת הבושם זי"ע, נתוודע לרבו שהחברותא של בנו הבחור לוי יצחק, אינו מקפיד לטבול בכל יום במקוה טהרה כמנהג חסידים ואנשי מעשה ההולכים לאורו של מרן הבעש"ט הקדוש, אי לכך קרא לאאמו"ר זצ"ל – שהיה כמה שנים מבוגר יותר מבנו – ואמר לו: **"היות והינך נזהר בכל יום ויום בטהרת המקוה ללא יוצא מן הכלל, רצוני שמהיום והלאה תהיה אתה ה"חזר בחור"** (בחור גדול שחוזר את הלימודים עם בחורים קטנים ממנו) **של בני**!" אך במקום גדולתו שם אתה מוצא זהירותו הגדולה בין אדם לחבירו, ונענה לרבו בבקשה: **"הרי בחור הנ"ל כבר הגיע לפרקו, ואולי כשיתוודע לכל שרבינו הורה לבנו להפסיק אתו את הלימוד באמצע הזמן, יכול להיגרם לו בעקיפין היזק לשידוכין, יואיל נא רבינו להסכים להמתין עד הזמן החדש ואז נתחיל ללמוד ביחד"**, רבו הגדול קיבל את דבריו, ובהתחלת הזמן הבא התחיל ללמוד עם בנו – שלימים לאילן גדול איתעביד ונתפרסם בפי כל בשם הגה"צ **"דער צעלהי'מ'ער רב"** בעל מגדלות מרקחים זצ"ל".

בישיבת רבו למד חמש שנים, ומהם שלוש שנים שלימות שלמד שם ברציפות – בלא למוש ממחיצת רבו, ובלא לנסוע כלל אל בית הוריו – אף לא לימים טובים, והיה רגיל לומר: **"וועו איך בין צוריק געקומען פון חוסט בין איך געווען אנגעזאפט מיט פרי מגדים'ס"**.

[3] הציפורן שבו עושין הפריעה. ויעויין בשו"ת **בנין ציון** להגאון בעל ערוך לנר זצ"ל (קמא, סי' פ"ח) שנשאל למקור דברי הראשונים לעשות הפריעה בציפורן דייקא, באשר לא הוזכר זאת בתלמוד, וכתב ע"ז וז"ל: "אמנם למה נצריך ראיה על אופן קיום המצוה שלא פסקה מימות משה, והלא כל אופני קיום המצות לא נדע רק מדרך הקבלה וכו' איש מפי איש עד משה רבינו וכו' וכיון דבאופן קיום הפריעה ע"י הציפורין היה כן מפורסם ומקובל בכל ישראל, ודאי שכן קיבלנו ממשה רבינו וכ' ולא נצריך לזה ראיה, אמנם אך ליתר נביא ראיה לזה, שעשיית הפריעה ע"י הציפורן תהיה, שאע"פ שבגמרא לא מצאנו אבל מצאנו במדרש הובא בילקוט תהלים (סי' תשכ"ג) עה"פ כל עצמותי תאמרנה – **"אמר דוד אני משבחך בכל אברי ומקיים בהם המצוות וכו' צפרניים לעשות בהם פריעה ומליקת העוף, ובוהן לה סתכל אור להבדלה"**. עכ"ל, ועי"ש.

[4] לחיבת הקודש נעתיק סיפור זה כפי שסיפרו כ"ק **מרן רבינו הגה"ק** שליט"א בשמחת הש"ב לנכדו עם חברי **החברא קדישא דקהילתינו** הק' (יום ג' עקב שנת תשפ"ב) בנוגע למה שנשאל ע"י השואל האם יש ענין להלביש את הנפטר עם טליתו שהתפלל בו במשך ימי חייו, וע"ז ענה רבינו שליט"א בזה"ל: "יא עס איז אן ענין צו לייגן מיטן טלית וואס מ'האט געדאוונט... **ס'איז געווען א מעשה, דער ריסקעווער רב ז"ל ער איז געווען א תלמיד פונעם ערוגת הבושם, ער איז געווען א מוהל, און ער האט זוכה געווען צו זקנה, און אויף די עלטערע יאהרן פארשטייט'זיך האט ער שוין נישט געקענט זיין קיין מוהל, האט ער גהאט א שאלה צו ער זאל זיך אפשניידן דעם נאגל וואס ער האט געהאט אלס מוהל, האט ער געזהען אין חלום זיין רבין דעם ערוגת הבושם, האט ער איהם געזאגט: "עס איז גלייך צו קומען אהער** (לאחר מאוע"ש) **מיטן נאגל פון מצות מילה"**, די זעלבע וואלט איך געזאגט אויף א טלית, עס איז גלייך צו לייגן מיט א טלית וואס מ'האט געדאוונט... א טלית וואס מהאט געשמועס'ט ביים דאוונען וויס איך שוין נישט... דאס איז שוין לכאורה נישט אזא יחוס...".

שמעון ז"ל מסיפור הנ"ל, ואכן על פי חלום זה קברוהו עם ציפורן המילה שהכנים בה רבים מישראל בברית של אאע"ה[5].

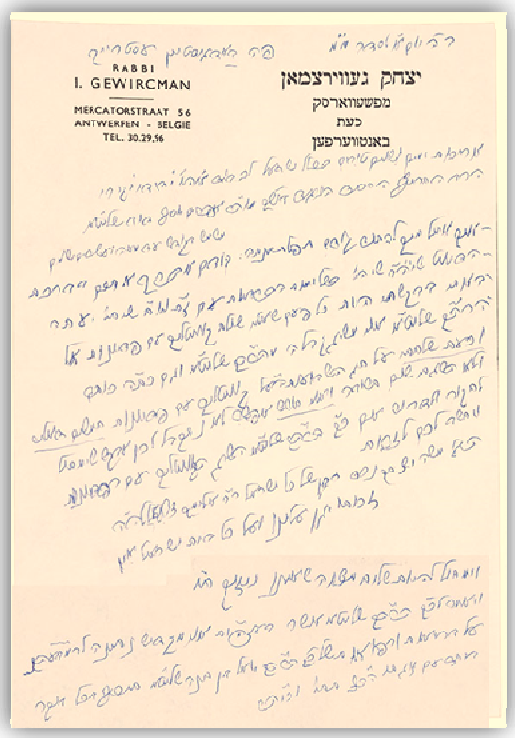
להכניסו בבריתו של אברה"ם

גם אחרי המלחמה כשקבע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את מקום מגוריו באה"ב, המשיך בעבודת הקודש הלזו להכנים תינוקות מישראל בבריתו של אאע"ה, ונתפרסם ביתר שאת כמוהל אומן ומומחה, והרבה מאנשי שלומינו הידרו לקחתו כמוהל לבניהם הנימולים, והיות שמרן רביה"ק זי"ע היה משמש בדרך כלל בסנדקאות, יצא מטבע הדברים שבהרבה בריתות מאנשי שלומינו באה"ב נפגשו יחדיו, והיה ביניהם שיחות נאות שנתמשך לפעמים לזמן רב[6].

והיתה ברית"ש בבשרכ"ם

כמו"כ בשמחות הברית שהתקיימו לנכדי הגה"צ מריסקעווע זצ"ל הגיע מרן רביה"ק זי"ע להשתתף ונטל חלק בראש השמחה, ומן העניין לציין מה שסיפר הרה"ח **ר' חיים אריה קארפען** ז"ל: "לפרנסתי עבדתי בבית המקולין המהודרת (פלייש געשעפט) דקהילתינו הק', ותפקידי היתה לפעמים להביא בשר לביתם של אנשי שלומינו שהזמינו בשר, ולצורך כך היה לי "בוטשע"ר טרעקל", פעם אחת עברתי עם הבוטשע"ר טרעק"ל ליד בית מדרשינו, ופתאום ראיתי את מרן רביה"ק זי"ע עומד בחוץ על המדריגות ביחד עם הרה"ק **ר' איציקל מפשעווארסק** זי"ע ועוד כמה אנשים, והיה נראה שממתינים לנסוע למקום מסויים, אי לכך נעצרתי. ביני לביני נודע לי שמרן רביה"ק זי"ע צריך להגיע לבית מדרשו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כדי להשתתף בשמחת הברית לנכדו (בן לבנו הרה"ח **ר' פנחס יודא** ז"ל), ולא ידעתי לשית עצה בנפשי, מצד אחד רציתי מאוד לזכות להסיע ברכבי את מרן רביה"ק זי"ע, אך מאידך לא היה בטרעק"ל רק מקום אחד פנוי ליד מקומי מלמעלה, ואילו מתחת לשני מושבות הללו היה הכל מלא עם חבילות גדולות של בשר שהזמינו אנשי שלומינו, ולא היה הטרעק"ל מיועד להסיע בו את מרן רביה"ק זי"ע ופמלייתו.

ביני לביני ניגש מרן רביה"ק זי"ע ביחד עם הרה"ק **ר' איציק'ל** זי"ע, ואחרי ראותו את הטרעק"ל מבפנים, נענה בבת שחוק: "**ס'איז גוט אזוי**"... מרן רביה"ק זי"ע התיישב

RABBI
I. GEWIRCMAN
MERCATORSTRAAT 56
ANTWERPEN - BELGIE
TEL. 30.29.56

יצחק געווירצמאן
מפשעווארסק
כעת
באנטווערפען

מכתב מהגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע להרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל משב"ק יום א' פר' מטו"מ תשל"א, בשהותו בעיר באדגאסטיין במדינת עסטרייך, בו מבקש לדעת אם הגיעו הפתקאות והפדיונות ששלח למרן רביה"ק זי"ע

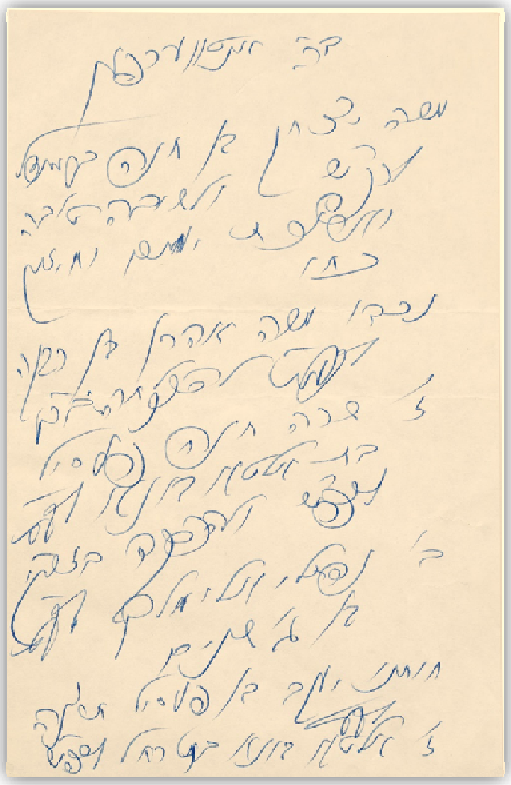
ובשולי המכתב מוסיף בזה"ל:
"וימחול להיות שליח מצוה שאינו ניזוק ח"ו, ויאמר לב"ק הרה"ק שליט"א אשר בעזהי"ת אני מקדיש נתינה לרמבעה"נ על בריאותו ורפואתו של כ"ק הרה"ק יואל בן חנה שליט"א תיכף בכל בוקר, ביחד עם זוגתו הה"צ תחי' וכיה"ר"

---

[5] מפי בנו הגאון הצדיק **אב"ד דקהילתינו בב"ב** בעל ראש אליהו זצ"ל.

[6] סיפר הרה"ח **ר' יחזקאל שרגא אייזדארפער**: "בעת שנולד בני הרה"ח **ר' אברהם פנחס** ע"ה, כיבדתי בסנדקאות את מרן רביה"ק זי"ע, ובמוהלות את ש"ב הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, אך רציתי להדר לעשות את החיתוך בעצמי, וטרם שניגשתי להחיתוך, לחש לי מרן רביה"ק זי"ע באוזני: "זאלסט זיך נישט פארפרומען!" דהיינו שאעשנו בזריזות כדבעי, סעודת הברית התקיימה בבית המדרש, ומרן רביה"ק זי"ע גם כן השתתף בה, **ובמשך כל הסעודה שח מרן רביה"ק זי"ע עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ועם מרן רבינו הברך משה זי"ע בידידות ונעימות רב בענינים שונים**".

במושב הפנוי מלמעלה, והרה"ק ר' איציקל זי"ע ושאר המלווים התיישבו בחלק האחורי של הטרעק"ל, וכך יצאנו לבית מדרשו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל. מרן רביה"ק זי"ע נתכבד בסנדקאות, ובסעודת הברית ישב מרן רביה"ק זי"ע והרה"ק ר' איציקל זי"ע ושוחחו בנעימות עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל. אחרי הברית ניגש יהודי אחד שהיה לו אויט"א חדש וגדול, והציע את עצמו להסיע את מרן רביה"ק זי"ע אל ביתו נאוה קודש, אך מרן רביה"ק זי"ע סירב באומרו: "**איך וויל אהיימפארן מיט זעלבן אויט"א וואס האט מיר געברענגט!**" וכך נסע מרן רביה"ק זי"ע הלוך ושוב לשמחת הברית אצל נכד הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, בבוטשע"ר טרעק"ל של בית המקולין דקהילתינו"...

קוויטל למרן רביה"ק זי"ע מאת הגה"ק רבי איציקל זי"ע וחתנו הגה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זי"ע, בו מזכיר עצמו להתברך בברכות "רפואה שלימה, שיבה טובה, אריכות ימים, וחיזוק כח".

גם מוזכר לטובה נכדו הרה"צ רבי משה אהרן רייך וזוגתו הרבנית ע"ה, להפקד בזש"ק. ובנם הבכור הרה"צ רבי נפתלי אלימלך שליט"א, עת היותו בן ג' שנים

ויברך את יוס"ף

סיפר נכדו הגה"צ **מדושינסקיא וומס"ב** זצ"ל: "פעם אחת התקיים שמחת הברית לאחד מבניו של דודי הגה"ח **ר' יוסף כ"ץ** ז"ל, ואני ביחד עם דודי הגה"צ **אב"ד דקהילתינו בב"ב** (שליט"א) [זצ"ל] הלכו להמתין למרן רביה"ק זי"ע בבית מדרשו שמתחת לביתו נאוה קודש (500 בעדפארד), כדי לזכות ללוותו עד בית דודינו הגה"ח ר' יוסף ז"ל – שהתקיים שם הברית מילה, מרן רביה"ק זי"ע נתכבד בסנדקאות, וזקיני זצ"ל במוהלות, אחרי הברית נתיישב מרן רביה"ק זי"ע לסעודת הברית, ושח ארוכות עם זקיני זצ"ל בידידות רב, בברכת המזון כיבד דודי הגה"ח **ר' יוסף** ז"ל את זקיני זצ"ל, ונוסח ה"הרחמן" שאומרים בסעודת ברית[7] – חשב לומר בעצמו, אך מרן רביה"ק זי"ע העיר לו ש"הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה" ראוי שהבעל ברית יכבדנו לאחר, – בהיותה ברכה המיועדת לברך אותו[8], אי לכך כיבד מיד הגה"ח **ר' יוסף** ז"ל את מרן רביה"ק זי"ע לומר את נוסח הרחמן, וזכה לברכת צדיק"...

הכרת פניה"ם ענתה בהם

סיפר כ"ק הגה"צ **ר' משה אריה פריינד** זצ"ל גאב"ד ירושלים (ספר תפארת בנים להגה"צ ממאטעסדארף, סימן קס"ג): "שמעתי כמה פעמים מהרב מריסקעווע זצ"ל שפעם אחת אמר למרן רביה"ק זי"ע: "מאחר שמובא בספרים שסנדקאות מסוגל

---

7 מנהג אמירת "הרחמן" בברכת המזון נהוג בכל תפוצות ישראל והובא בקדמונים, ועיי' **בדרך פיקודיך** מצוה ב' (חלק המעשה אות כה), **ובמטה אפרים** סי' תקצ"ו (ס"ה) שהזכירוהו, ועיי' בשו"ת **שאילת יעב"ץ** (ח"א סי' ל"ד) שכתב: "**אשר שאל היכן רמוז לומר אותן נוסחי הרחמן בברכהמ"ז של סעודת ברית מילה, גם אנכי לא ידעתי, ומנהג הוא שנהגו, לא ידעתי הפסד באמירתן**".

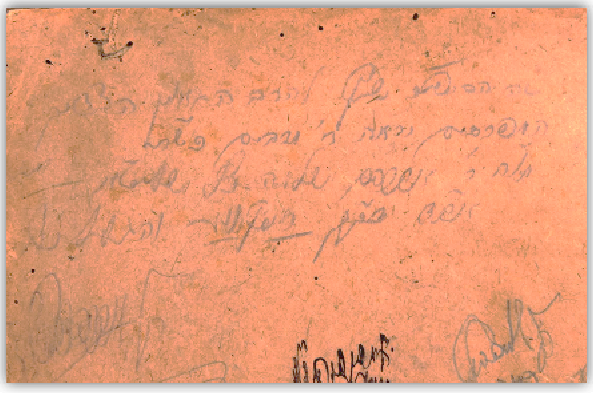
8 יש לציין שבסידור "בית יעקב" להגאון **היעב"ץ** זצ"ל (אות ברית סדר המילה), מביא את נוסח ההרחמן, ולפני "הרחמן הוא יברך המל בשר הערלה" כתב בזה"ל: "**כשמוהל מברך, יתן הכוס של ברכה לאחר לומר הרחמן זה**", ע"כ, וכוונתו מבואר משום דהרחמן זה מיועדת לברך אותו, ולכן מן הראוי ליתנו לאחר שיברכנו. וזהו סייעתא חזקה לדעת מרן רביה"ק זי"ע שכמו כן אין ראוי לבעל המילה לומר בעצמו את נוסח "הרחמן הוא יברך בעל ברית המילה".

אגב יש להעיר שבפוסקים (**מהרי"ל** מנהגים הל' מילה סק"א, **אבודרהם** סי' ל"ח, **ש"ך** יו"ד סי' שצ"ג סק"ג, **ליקוטי מהרי"ח** סדר המילה ד"ה סנדק, ועוד) מבואר שהסנדק הוא נקרא בעל הברית, ולפ"ז לכאורה היתה הוראת רבינו על "הרחמן הוא יברך את אבי הילד ואימו".

לעשירות[9], הרי היה מן הראוי לכבדו לבעלי בתים שיש להם עסקים ועוסקים במשא ומתן – ששאיפתם להגיע לעשירות, ולא לרבנים הממאסים עניני עוה"ז", ענהו מרן רביה"ק זי"ע: "**הרה"ק מליסקא זי"ע היה אומר שמכיר בפני האדם שמרן הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע היה הסנדק שלו**"...[10]

ספר
אך פרי תבואה
על התורה
MUNKACS,
Gedruckt bei Pinkas Blayer 1876.

וכעי"ז סיפר **הגה"צ מסאטנוב** שליט"א (נועם שיח עמ' נח): איך בין אמאל געווען ביים רבין רביה"ק זי"ע בעל דברי יואל מסאטמאר זי"ע, וועז עם איז דארט געווען א ברית מילה, און הגה"צ מריסקעווע זצ"ל אין געווען דער מוהל, און דער רבי איז געווען דער סנדק כמובן, וועז מען האט געווארט דארט פארן ברענגען דאם קינד, און דער רבי איז געשטאנען ביים עמוד און זיין פנים איז געווען אויסגעדרייט צום עולם, און ער איז געווען אויפגעלייגט, האט דער ריסקעווער רב – דער מוהל געזאגט פארן רבין: "**איך וואלט נישט געגעבן כספר סנדקאות פארן רבין, וויל איך דארף מער דעם סנדקאות ווי דער רבי דארף עס**", דער רבי האט איהם נישט געענטפערט מיט קיין ווערטל ווי עם איז געווען זיין הייליגער שטייגער וועז ער פלעט רעדן מיטן ריסקעווער רב, נאר ער איז געווארן ערנסט און פארטראכט, און ער האט געענטפערט "**דער ליסקער**

ספר אך פרי תבואה של הרה"ק מליסקא זי"ע שהיה שייך להגה"צ מריסקעווע זצ"ל ובצד השני של הספר רשם א' מתלמידיו כדלהלן: זה הספר שייך להרב הגאון הצדיק המפורסם ירא ד' מרבים כש"ת מוה"ר אברהם שלמה כ"ץ שליט"א אב"ד דק"ק ריסקעווע והגליל

---

[9] כמו שמביא **הדרכי משה** בהלכות מילה סימן רס"ה (ס"ק י"א) וז"ל: "עוד כתב מהרי"ל וכו' דהסנדק המחזיק הילד על ברכיו הוי כאילו בנה מזבח והעלה עליו קטורת, ומטעם זה כתב רבינו פרץ שאין רגילין ליתן ב' ילדים לבעל ברית אחד, דכל פעם ופעם צריך לברור לבעל ברית אחר, משום דאמרינן בפ"ב דיומא כל כהן שהקטיר פעם אחת לא היה מקטיר פעם שנית **מפני שהקטורת מעשרת** דכתיב וישימו קטורה באפך וכתיב בתריה ברך ה' חילו, א"כ כל פעם היה מעשרין בה אחר שלא הקטיר, **הכי נמי ברית שהיא דומה לקטורת**". ע"כ.

[10] כנוסח הזה [דהיינו שמרן רביה"ק זי"ע אמר זאת להגה"צ מריסקעווע זצ"ל], סיפרו גם כ"ק **מרן רבינו הגה"ק** שליט"א, וכן הובא בקונטרס **יבוא שלום** (עמוד רצ"ג) להגה"צ **מאודוואר'י** זצ"ל, וכן סיפרו הרה"ח **ר' חיים אריה קארפען** ז"ל, והרה"ח **ר' יחזקאל ווערצבערגער** ז"ל משמש (עיין להלן הערה יא) שנכחו בשעת מעשה (א טאג ביים רבין, פרק י"ד).

אך יצויין נוסח אחר שסיפרו הגה"צ **מפאיע** זצ"ל (מושיען של ישראל, ח"ב עמוד 97): "פעם נתכבד מרן רביה"ק זי"ע לשמש כסנדק אצל אחד מנכדי הגה"צ מריסקעווע זצ"ל והגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה המוהל, ומרן רביה"ק זי"ע כבר ישב על הכסא והמתין שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל יסדר את הכלי מילה שלו, בתוך הדברים נענה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע: "**איך בין דאך די איינציג'סטע זיידע פונעם קינד, און איך דארף מער דעם סנדקאות ווי דער רבי פאר מיין תיקון הנפש, און אפילו אזוי האב איך מסכים געווען אז מין זוהן זאל מכבד זיין דעם רבי'ן, הערנדיג אז די הייליגער ר' הערש'לע ליסקער זי"ע האט דערקענט אויפן קינד וואס דער הייליגער ישמח משה איז געווען סנדק ביי איהם**". מרן רביה"ק זי"ע ישב והאזין לדבריו, ובת שחוק עלתה על פניו כאות הסכמה לדבריו"... [ואולי אירע מעשה זו מאוחר יותר, ואחרי ששמעו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ממרן רביה"ק זי"ע, כבר הקדים בהזדמנות אחרת לומר זאת למרן רביה"ק זי"ע].

רב האט דערקענט ווען די קינדער זענען אויפגעוואקסן, די בחורים וואס דער זייד ישמח משה איז געווען ביי זיי סנדק"...[11]

זאת תורת היולד"ת

ומדי דברי בעניני ברית מילה, נביא שיחה נאה שהתקיימה בין מרן רביה"ק זי"ע להגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעניינים אלו. היה זה במוצאי חג הפסח שנת תשט"ז הגיע מרן רביה"ק זי"ע להשתתף בשמחת פדיון הבן אצל אחד מאנשי שלומינו, והגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה הכהן הפודה, ובירך ברכת המזון על הכוס, בסיום ברכהמ"ז הגיע אבי הבן לבקש מהכוס של ברכה כדי לשלוח ממנו להיולדת, העיר לו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל: "**בשלחן ערוך**[12] **מבואר שרק עד שלשים יום נקראת יולדת, ואם כן עתה שהיא כבר יום ל"א אינה נקראת עוד יולדת**".

ספר
השיב משה
משה משה טיטלבוים ישמח משה
לעמבערג
שנת כתרו ישועה לפ"ק
BEISCHEF MOSCHE
Druck und Verlag des H. W. Salak.
Lemberg 1866.
Nachdruck verboten.

ספר "השיב משה" של מרן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע שהיה שייך להגה"צ מריסקעווע זצ"ל ולמעלה בצד שמאל חותמו בקודש אבדק"ק קלוזש בתקופת אחרי המלחמה בעיר קלויזענבורג יצ"ו

כששמע מרן רביה"ק זי"ע את דבריו נענה: "**אין הכי נמי שאין לה עוד "דין יולדת" להדינים הנוגעים ליולדת, עם כל זה "שם יולדת" עדיין יש לה**", וכך נעשה מו"מ בין מרן רביה"ק זי"ע להגה"צ מריסקעווע זצ"ל בהאי ענינא, עד שנענה מרן רביה"ק זי"ע שיש לו ראיה מפורש מן התורה לדבריו, והוא שבפרשת תזריע כתוב חיוב הבאת קרבן ליולדת לזכר אחר מ' יום ולנקיבה אחר פ' יום, ועל זה מסיים הכתוב (ויקרא יב, ז) **והקריבו לפני ה' וגו' זאת תורת "היולדת" לזכר או לנקיבה**, הרי שאף לאחר שלושים יום קורא אותה התורה עדיין בשם "יולדת"...

המשך יבוא אי"ה

---

[11] גם הרה"ח **ר' יחזקאל וועכצבערגער** זי"ל משמש היה נוכח כשמרן רביה"ק זי"ע ענה כן להגה"צ מריסקעווע זצ"ל והוסיף לספר (א טאג ביים רבין פרק ד): "ווי נאר דער רבי האט ארויס געזאגט די וועכטער איז ער בלאס געווארן, און ער האט גארנישט געראדט, עס האט אויסגעזעהן ווי ער האט זיך בטעות ארויס געכאפט די וועכטער און ער האט געוואלט צוריקציען, ווייטער ביי יענע סעודה (לפי זכרונו היה זה בסעודת הברית לנכדיו התאומים של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שלאחד היה מרן רביה"ק זי"ע הסנדק, ולהשני היה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל הסנדק) האט שוין דער רבי ווייטער גארנישט געשמועסט".

[12] בשו"ע או"ח סי' ש"ל מבואר ג' זמנים ליולדת לענין לחלל עליה את השבת: עד ג' ימים אפילו אמרה אינה צריכה מחללין עליה את השבת, מיום ג' עד יום ז' אם אמרה אינה צריכה אין מחללין, מיום ז' עד יום שלשים מותר לעשות לצרכה מלאכות רק ע"י עכו"ם, **ולאחר שלשים אין לה עוד דין יולדת והרי היא ככל אדם**, וכן מצינו בהלכות תשעה באב (סי' תקנ"ד ס"ו) חיה **כל שלושים יום** וכו' אינה צריכה אומד אלא מאכילין אותה מיד, וכן בהלכות יוה"כ (סי' תרי"ד ס"ג) החיה **כל שלושים יום** מותרת לנעול את הסנדל.

תוספת ביקורי"ם:

הוספות והערות מזקני אנ"ש חברי "אהבת קדומים" שזכו ליהנות מזיו השכינה בשנת תשכ"ה בעת ביקורו האחרון של מרן רביה"ק זי"ע פה בבני ברק יצ"ו

הרב אלי שאול כ"ץ שליט"א, בארא פארק

ונשמע קולו... קול ה' חוצב להבות אש

הבאתם במאמר הקודם שעדי שמיעה מספרים שבעת רעוא דרעווין כאשר אמר מרן רביה"ק זי"ע **הפסוקי יחוד ושמע ישראל**, שמעו את קולו למרחוק. גם אני זכיתי להיות מעדי שמיעה הנ"ל, ובשעה שאמר מרן רביה"ק זי"ע פסוקי ה' מלך הייתי אז מחוץ לביהמ"ד, ונשמע קול ה' בכח **"אז ס'האט געדינערט ביז אינדרויסן"...**

בעלי השיר יוצאים בשיר

כמו כן זכורני שבליל שב"ק אחרי עריכת השולה"ט שכבר היה אז מאוחר מאוד, ליוו את מרן רביה"ק זי"ע עד לבית האכסניא בשירה ובזמרה, והיתה זאת מחזה נפלאה, וכשנכנס לבית האכסניא יצא להפארט"ש (מרפפת) והתיישב שם לעיני בני אנשי שלומינו, והמשיכו את הריקודין והשירה לכבודו **"דער רבי האט דעמאלטס זייער אויפגעלאכטן"**, וראו עליו שנהנה מאוד **"ער האט ממש געקוועלט"...**

הרב שניאור זלמן טאבאק הי"ו, שו"ב דקהילתינו הק בב"ב

והיו את המלך בצאתו

בראשית דברי הנני לציין כי מאוד נהניתי מהתיאור הנפלא של ימי הביקור של מרן רביה"ק זי"ע בעירינו בשנת תשכ"ה, אשר היה לי הזכות להסתופף בצל הקודש ולראות במו עיני את המחזה אלקים ואינו דומה שמיעה לראיה.

ומדי דברי בו זכור אזכרנו עוד, ואמרתי להעלות קצת מזכרונותי עלי גליון:

מה שכתבתם שלפני שעזב מרן רביה"ק את העיר עלה שוב לבקר בבית המרא דאתרא **הגה"צ מריסקעווע** זצ"ל. רציתי להוסיף שהאויט"א כבר המתין ברחוב למטה, וכמו"כ כל בני קהלתינו ג"כ המתינו שם, הכל היה כבר מוכן ליציאת צדיק מן העיר, וממש ברגע זה לפני צאתו מהשיכון, רצה רבינו לעלות שוב לבית הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להיפרד ממנו בברכת פרידה.

מיד לאחמ"כ כאשר נכנס מרן רביה"ק לרכבו, פצחו כולם בשירה ובזמרה בהתרגשות שאין לשער. כמו כן זכורני **שהגה"צ אב"ד דקהילתינו בעל ראש אליהו** זצ"ל היה אז בין הבחורים שטיפחו ורקדו בכל כוחם לכבודו של מרן רביה"ק זי"ע, והוא הכניס את שאר בחורי ישיבתינו הק' למצב המרומם, וכך ליוו את רבינו זי"ע בשירה ובזמרה עד קצה העיר.

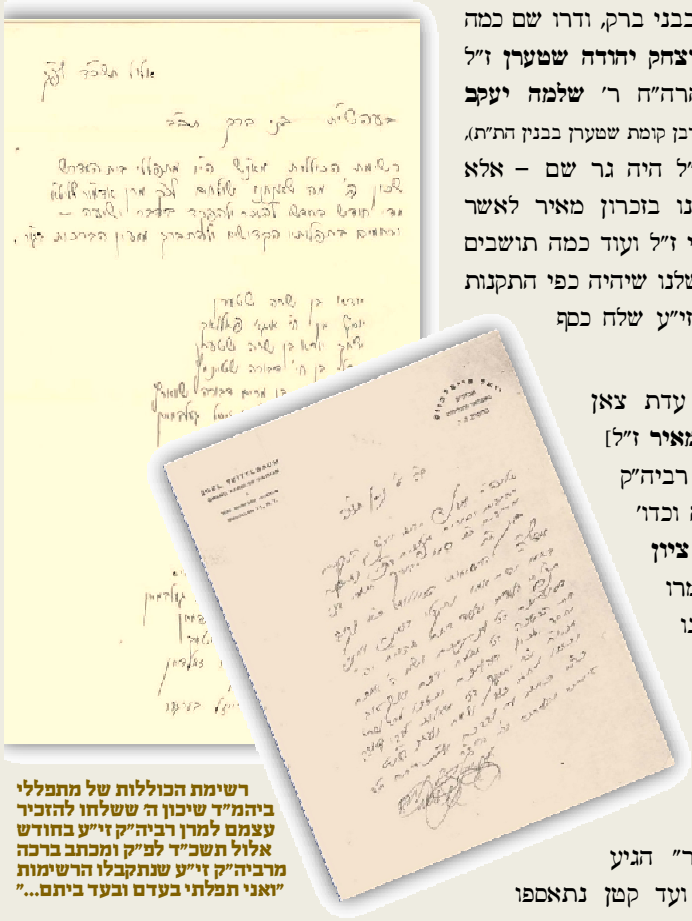
מקום שהתפללו...

כמו כן הנני להעיר בזה על מה שכתבתם בטעות שהתפילות והדרשה בצפרא דשבתא הי' בבית מדרשינו ברח' רמב"ם, כי הכותב כנראה עירבב מהביקור **בשנת תשט"ו**, אשר אז היתה בית האכסניא בסמיכות מקום בביתו של הרה"ח ר' **יחיאל בענעדיקט** ז"ל ברח' סוקולוב 19. ובאותו ביקור היה החנוכת הבית לביהמ"ד ברח' רמב"ם ונשא שם רביה"ק את דרשתו הידוע, אבל **בשנת תשכ"ה** התקיימו כל התפילות ועריכת השולחנות בבית מדרשינו בשיכון, כי רבינו ז"ל היה אז כבן שמונים ובית האכסניא היה בשיכון בבית הרה"ח ר' **חיים צבי שוואריץ** ז"ל והרה"ח ר' **יושע כ"ץ** ז"ל, ולא היה שייך שרבינו ז"ל ילך להתפלל לשם.

בית מדרשינו הישן בשיכון אשר שם ערך רביה"ק את התפילות והשולחנות בשב"ק פר' בלק תשכ"ה

אגב, מקום מגורי בילדותי היה בשיכון ה' בבני ברק, ודרו שם כמה וכמה מחשובי אנ"ש, ביניהם הרה"ח ר' **יצחק יהודה שטערן** ז"ל חבר הנהלת המוסדות רבות בשנים, הרה"ח ר' **שלמה יעקב שוואריץ** ז"ל, הרה"ח ר' **יודא שטערן** ז"ל (נדבן קומת שטערן בבניין התי"ת), וגם הרה"ח ר' **צבי אלימלך געלבמאן** ז"ל היה גר שם – אלא שבצפרא דשבתא התפלל בבית מדרשינו בזכרון מאיר לאשר שימש שם כגבאי בביהמ"ד – והחליט אבי ז"ל ועוד כמה תושבים מאנ"ש שהגיע הזמן להקים בית מדרש משלנו שיהיה כפי התקנות של מרן רביה"ק זי"ע, ואכן מרן רביה"ק זי"ע שלח כסף מארה"ב והקמנו ביהמ"ד בשיכון ה'.

רשימת הכוללות של מתפללי ביהמ"ד שיכון ה' ששלחו להזכיר עצמם למרן רביה"ק זי"ע בחודש אלול תשכ"ד לפ"ק ומכתב ברכה מרביה"ק זי"ע שנתקבלו הרשימות "ואני תפלתי בעדם ובעד ביתם..."

וכשהגיע מרן רביה"ק זי"ע לבקר את עדת צאן מרעיתו בבני ברק, הלכו אבי [הרה"ח ר' **מאיר** ז"ל] והרה"ח ר' **יצחק שטערן** ז"ל לבקש ממרן רביה"ק שיואיל לבוא לבקר בהיכלו לתפילת מנחה וכדו' בבית מדרשינו שבשיכון ה', והגה"ח ר' **בן ציון יאקאבאוויטש** ז"ל ניסה להניעו מכך, באמרו כי בקושי יש שם ב' מניינים, והליכת רבינו עד לשם יהי' לטורח גדול. אך מרן רביה"ק זי"ע אמר שרוצה לילך לבקר את בית מדרשינו דשם.

ואכן רבינו הגיע אז להתפלל שם תפילת מנחה, וחיש מהר התפשטה השמועה בשיכון ה' ש"הרבי מסאטמאר" הגיע לבית המדרש, תושבי הסביבה למגדול ועד קטן נתאספו ונדחקו לחזות בנועם ה', עד שבית המדרש היה צר מהכיל את כל המסתופפים בצל הקודש מכל העדות והחוגים לרבות מחוגי ה"מזרחי" שהיה להם שם הרבה תושבים, ומרוב הצפיפות בביהמ"ד שנתמלא עד אפס מקום, אנשים נעמדו על הספסלים והשולחנות והארונות עד שנשברו הכל לרסיסים, ואף המחיצה שבין הביהמ"ד לעזרת נשים נתעקם, והמצב היה נורא מאוד, עד שהוצרכו לבטל את הפלא"ן של הקבלת שלום מרבינו זי"ע שהיה אמור להיות בביהמ"ד, ועקב הלחץ זו הדחק שינוהו למרפסת הסמוכה בקירבת מקום.

וכאשר פנה רבינו לצאת ניגשו אליו כמה מאנ"ש ואבי ז"ל בתוכם, להביע לפניו תודתם על ביקורו הרם בביהמ"ד, וכשראה רבינו את גודל ההירום וההחורבן שנגרם לביהמ"ד כתוצאה מביקורו זה, נענה רבינו כשבת שחוק נסוכה על פניו **"די אתא קלילא איז גארנישט אזוי גרינג אנגעקומען"...** (דבאקדמות מכונה אות ה' בשם "אתא קלילא", והמליצו רבינו על שיכון ה'), והוסיף רבינו שישלחו לו חשבון מפורט מכל הוצאות ההפסדים, כי ברצונו לשלם להם, וכמובן שלא שלחנו שום בקשה מרבינו ז"ל על זאת, ונימנו לשקם את עצמינו לבד, אך אח"כ שלח רבינו ז"ל בעצמו סכום גדול לסדר את הבית המדרש כבתחילה.

ומענין לענין אוסיף לספר אודות הביהמ"ד בשיכון ה', שסעודת **יומא דהילולא של מרן הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע** ביום ו' אלול, נערכה ע"י קהלתינו מדי שנה בשנה בביהמ"ד זו, ובשנת תשכ"ו כאשר כ"ק מרן רבינו שליט"א התגורר כאן בבני ברק תקופה קצרה אחרי נישואיו, נתכבד ע"י הנהלת ביהמ"ד לשאת דבריו לרגל ההילולא, בתחילה דרש **הגה"צ מריסקעווע** זצ"ל, וכאשר סיים דרשתו כבר נתאחרה השעה ורבינו שליט"א לא רצה להטריח את הציבור, וכיבד אותו האב"ד זצ"ל בברכת המזון על הכוס.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

כ"ה תמוז

הגה"ק רבי ארי' לייב ממיץ זי"ע
בעל "שאגת אריה"

אלה תולדות

נולד לאביו ר' אשר בערך בשנת תנ"ה בפלח מינסק ומספר כי בהיותו ילד קטן הלך לשאול גמרא מאלמנה אחת שהיתה לה ש"ס וביום שלאחריו חזר אלי' לשאול גמרא אחר כי גמר כבר כל המסכתא ביום אחד בגודל חריפותו, והאלמנה לא רצה להשאיל לו כי בזמן מועט יקרע את כל הגמרות והחליט כי ילמוד בעיון ויחזור על כל מסכת בפני עצמו היטב לתקופת מה ואח"כ ישאול עוד גמ' מהאלמנה וככה התגדל לגאון מופלג בעודו בנעוריו.

רבנותו בעיר וואלאזשין

מקודם הי' ראש ישיבה בעיר מינסק ואח"כ נתקבל לרב אב"ד בעיר וואלאזשין והי' חי שם חיי צער ודוחק כי משכורתו הי' רק ג' זהובים לשבוע ואשתו הרבנית היתה נאלצת לעזור בפרנסת הבית והיתה עוזרת בבתי האופים ללוש בצק, והי' לו רק בגד אחד לחול ולשבת, ואז הדפיס ספרו שאגת ארי' והוא מלא ר"ת על פני כולו כי לא הספיק לו די כסף לקנות נייר והוכרח לכתוב בר"ת וכך נדפס בדפוס ראשון כשביקש מאלופי הקהל דשם דיוסיפו לו על משכורתו ולא יכלו למצוא מקור מוצא להוספה זו החליט לעזוב רבנותו והתחיל לערוך גלות.

השאגת ארי' הלך שנים הרבה בגלות והלך נע ונד ממדינה למדינה לבוש בבגדי עניים והי' לן בהקדישות ביחד עם האורחי ופרחי ובלילה הי' לומד לאור הלבנה, פעם בדרך נידודיו הגיע לעיר לעמבערג שכיהן בעת ההוא שם ברבנות רבי חיים הכהן ראפאפורט ושבת שם על שבת שובה ולעת הצהרים כשדרש הרב דמתא את דרשתו והי' השאגת ארי' בין הבאים לשמוע דבריו לבוש בבגדי עניים ובמשך הדרשה הי' מחייך כמה פעמים ואחר שסיים הרב את דרשתו קרא ואמר דאף דדברי הרב נאים הם אבל אין להם יסוד כי בכמה קושיות יכול לסתור את כל הבנין, ונעשה רעש בביהמ"ד על הקבצן המחוצף וישימו אותו ראשי הקהילה בצינוק, למחרתו כשהביאו אותו לפני הבי"ד ושאלו האם נכון מה שאמר על דברי הרב אמר להם דאמת הוא והוא יכול לומר לפניהם קושיותיו וכן עשה והקשה כמה קושיות לסתור הדרשה של הרב, כשמוע הרב הגאון רבי חיים את דבריו הודה לו ואמר שנזכר שקושיות האלו מובא בס' שאגת ארי' ונשכח ממנו בעת דרשתו, מיד הכריז העני ואמר אני הוא השאגת ארי' ומיד הושיבו הרב על ידו ופייס אותו על שהושיבו בצינוק והזמין אותו לביתו להיות סמוך על שולחנו אבל עוד באותו היום חמק עבר מן העיר והמשיך בדרך נידודו.

רבנותו בעיר מיץ

שנים רבות הי' השאגת ארי' נע ונד עד שנעשה כבן שבעים בערך והגיע

ימי ההילולא

כ"ג תמוז

- רבי משה קורדבירו ב"ר יעקב (הרמ"ק) - ש"ל
- רבי משה בן רבינו יצחק לוריא- האריז"ל - ש"ל
- רבי יחזקאל קאצינעלנבויגן (אב"ד אה"ו כנסת יחזקאל) ב"ר אברהם -תק"ט
- רבי ארי' יהודה ליב הלוי מוואלטשיסק ב"ר שלום (תלמיד המגיד)- תקע"ג
- רבי יעקב יוסף ב"ר פנחס (בן הייב"י)

כ"ד תמוז

- רבי אלכסנדר ב"ר אלעזר [בן השר שלום מבעלזא] - תרי"ג
- רבי יצחק יואל מקנטיקוויבא ב"ר גדלי' אהרן מלינץ - תרמ"ה
- רבי יעקב יוסף ב"ר דוב (רב הכולל בניו יארק) - תרס"ב

כ"ד תמוז

- רבי מאיר מאפטא ב"ר שמואל (אור לשמים) - תקצ"א
- רבי ישראל יהושע טרונק אב"ד קוטנא ב"ר דוד (ישועות מלכו) - תרנ"ג
- רבי שמעון שלמה מאליק ב"ר מרדכי - תרנ"ה
- רבי פנחס מדאלינא ב"ר משה רוקח מקארוב - תרע"ח
- רבי ישעי' זילבערשטיין אב"ד ווייצען ב"ר דוד לייב (מעשי למלך) - תר"צ

כ"ו תמוז

- רבי נחום טריביטש אב"ד ניקלשבורג ב"ר זעליב - תר"ב
- רבי מנחם נחום מרדכי ב"ר דוד משה מטשורטקוב - תר"ל
- רבי יחיאל איכל מפראשניץ ב"ר זאב וואלף מסטריקוב - תרל"ח
- רבי ישראל מסטאביהוב ב"ר מרדכי - תרמ"ה
- רבי יצחק אהרן מרוהטין ב"ר אורי - תרנ"א
- רבי סיני מזמיגראד ב"ר ברוך מגארליץ - תש"א

לעיר קעניגסבערג ופגש שם רב העיר רב ארי׳ לייב עפשטיין בעל ספר הפרדס והתחיל לדבר איתו בד״ת והי׳ שניהם מתווכחים בדבר וכל אחד תקיף בדעתו והרב הנזכר קרא ואמר דגם השאגת ארי׳ סובר כמוהו, ונענה השאגת ארי׳ כי הוא מכיר היטב את המחבר של השאגת ארי׳ ולא לכך התכוון, והרגיש הרב שבן שיחו הינו הוא השאגת ארי׳ בעצמו והזמין אותו לביתו והוא נענה להזמנתו לימים בא להרב בעמח״ס הפרדס הזמנה לכהן ברבנות בעיר מיץ ומסרו להשאגת ארי׳ שקיבלו ואכן נתמנה לרב ואב״ד בעיר מיץ שכיהן בה ברבנות רבי אליעזר תלמידו של ר״ת.

כשנתקבל לרב בעיר מיץ כבר היה לעת זקנתו והגיע לשם בשבוע של פרשת ויגש ובבואו אל העיר הגיע אליו שמועה שיש בין בעלי הבתים שאין דעתם נוחה ממנו והם מרננים על מינוי זה של רב בא בימים, ביום השבת בעמדו לדרוש בבית הכנסת את דרשתו הראשונה, פתח השאגת ארי׳ ואמר: בפרשתן אנו מוצאים שבשעה שבא יעקב אבינו למצרים שאלו פרעה ״כמה ימי שני חייך״ והשיב לו יעקב ״ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי״ ולכאורה הלא בעצם הדבר מוקשה ראשית מה לו לפרעה לדעת בן כמה הוא, שנית מפני מה השיב לו יעקב על שאלה שלא נשאל כלל, ומה ראה להוסיף ולומר ״מעט ורעים היו ימי שני חיי, אלא משראה פרעה שעם בואו של יעקב למצרים נתברכה הארץ, הנילוס עלה והרעב פסק, היה חושש שמא אין אושר זה שמור לאורך ימים דהלא יעקב זקן ובא בימים, לפיכך שאל למספר שנות חייו, אך יעקב ירד לסוף כוונתה של השאלה, ולפיכך השיב ״ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה מעט ורעים״ אני נראה זקן מכפי שאני באמת, בסך הכל אני בן מאה ושלושים שנה ומעט הוא ״ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי״ שהאריכו ימים ממני, ומראה פני זקנים כל כך מפני ש״רעים היו ימי שני חיי״ וקפצה עלי הזקנה בלא עת, כן הדבר עמדי – סיים השאגת ארי׳ – אין אני זקן כפי שאני נראה בעיניכם, הזקנה קפצה עלי מחמת החיים הקשים מאוד שידעתי, שסבלתי דחקות ורדיפות ומחלוקת אין קץ, אבל אני מבטיח לכם שעוד אוסיף לישב על כס הרבנות למעלה מעשרים שנה, וכך היה.

גדלותו בתורה

חריפותו וגאונותו של השאגת ארי׳ הי׳ לשבח בפי כל גדולי הדורות הגר״א העיד עליו שחזר על הרי״ף אלף פעמים ומסופר שבסוף ימיו עשה סיום הש״ס לפעם האלף, והשואל ומשיב דיבר בשבחו כי הוא גדול כאחד מבעלי התוס׳ ואמרו עליו כי יכול לעשות סיכום מכל הש״ס בשעה אחת, כשנתקבל לרב בעיר מיץ שאלו הלומדים דשם מראי מקומות של דרשתו הראשונה והשיב להם שברצונו שהם יתנו לו מראי מקומות באיזה סוגיא ידרוש, והם רצו לתהות אותו על קנקנו ובחרו בסוגיא שאין מה לפלפל בה והוא בחריפותו אמר בזו הסוגיא פלפול עמוק לתמיהתם ולמרבה פליאתם.

ימי ההילולא

כ״ו תמוז

- **רבי משה מזענטא ב״ר אורי שרגא פייביל מדובענקא - תקע״ג**
- **רבי יצחק חריף מסאמבור ב״ר יוסף משה (שו״ת זרע יצחק) - תקע״ג**
- **רבי משה חיים מקאליב ב״ר יצחק אייזיק - תקצ״א**
- **רבי שמואל זנוויל מליטובסק ב״ר יצחק צבי - תקצ״ז**

כ״ח תמוז

- **רבי אלעזר מליזענסק ב״ר אלימלך - תקס״ז**
- **רבי משה טייטלבוים מאוהעל ב״ר צבי הירש (ישמח משה) - תר״א**
- **רבי ישעי׳ משולם זושא מטשערנוביל ב״ר אהרן - תרמ״א**
- **רבי שלמה גאנצפריד ב״ר יוסף (קיצור שו״ע) - תרמ״ז**
- **רבי נחמן כהנא אב״ד ספינקא ב״ר חיים רי׳ (אורחות חיים) - תרס״ד**

כ״ט תמוז

- **רבי שלמה יצחקי ב״ר יצחק (רש״י הק׳) - ד״א תתס״ה**
- **רבי נפתלי מקשאנוב ב״ר דוד - תרס״ג**

הלכה כמותו

בוואלזשין הי׳ אחד מתושבי המקום שסבל ממחלת הריאה ורצה לצאת מן העיר ולהתיישב במקום אחר ונתראה אליו אביו בחלום והזהיר אותו כי הוא סבל מסרכה שעל הריאה במכה הסמוכה לדופן והיות שבוואלוזין נוהגים כהוראת השאגת ארי׳ שמכשיר סיכרה כזו בבהמה וכל זמן שהוא דר כאן יש לו הזכות לחיות במחלה, משא״כ כאשר יצא למקום אחר ששם מטריפין ריעותא זו אין לו מקום לחיות דטריפה אינה חיה.

ויראו ממך

מסופר כי פעם אחת נסע בדרך בעגלה סגורה והיא ישב בתוך העגלה מעוטף בטלית ותפילין ועוסק בתורה והתנפלו שודדים על הבעל עגלה ולשמע קול צעקתו הוציא השאגת ארי׳ את ראשו לראות מה נעשה שם והשודדים בראותם את פניו נבהלו ממנו וברחו לנפשם, ולשאלת הבעל עגלה מדוע נבהלו מפניו ענהו כי הוא הי׳ לבוש בתפילין של ראש שדרשו חז״ל על זה הפסוק וראו כל עמי הארץ כי שם ד׳ נקרא עליך ויראו ממך ועל כן בראותם התפלין ברחו לנפשם.

הסתלקותו לחיי עוה״ב

בסוף ימיו כבו מאור עיניו כאשר כותב בהקדמה לספרו טורי אבן, וז״ל תלמידו בהסמכמה לספר גבורת ארי: ואחר זה שכהה מאור עיניו של בעל השאגת ארי״ה זצ״ל זכיתי עוד לשמש אותו וקריתי לפניו ממש כל חודש כל הש״ס מידי יום ביומו הגמ׳ בלי רש״י ותוס׳ ואך לאדכורי בעלמא כי מיד שפתחתי במאמר א׳ לדבר הוא הי׳ אומר להלן בע״פ, וכן

בקרותי לפניו בספר אלפסי ורמב"ם ורא"ש וטור ושו"ע אך לשון המחבר, וכן ספרי הראשונים שאילתות דרב אחאי והלכות גדולות וסדר קדשים הי' ממש אצלו כמונח בקופסא.. ונפטר זקן ושבע ימים כבן תשעים שנה ביום כ"ה תמוז תקנ"ה.

גדולים צדיקים במיתתם

במיץ הי' שם איש עני שהי' משמש את השאגת ארי' שלא ע"מ לקבל פרס וכשבא קיצו של העני למות מסר בנו להשאגת ארי' שיגדלו ויחנכו לתורה וכן עשה השאגת ארי' והי' לומד עם הילד היתום שיעורים כסדרן, ויהי' היום והנה נעלם הילד ולא מצאו עקבותיו והי' לו להשאגת ארי' צער גדול מזה והרבה והפציר בתפלה ונתגלה לו בחזיון דהילד הוא בבית תפלתם של הכומרים והוא עומד ליד חלון השמאלית והוא לומד ומתפלל, ושלח השאגת ארי' אחר החייט שהי' תופר את בגדי הנזירות של הכורמים וביקש ממני שיציל את הילד ויוציאו משם ויקחהו לעיר אחר והבטיח אותו השאגת ארי' שאם יציל את הילד יזכה שיקבר סמוך לו ובתנאי שלא יספר את זה לשום איש עד אשר יהי' קרוב למות, וכן עשה החייט והציל את הילד במס"נ, כשבא קיצו של החייט סיפר כל הנ"ל לאנשי הח"ק והם לא האמינו לדבריו, והחייט נפטר לעולמו והיום ערב שבת היתה והנה פתאום נתקדרו השמים בעבים וירד גשם עז והח"ק קברו בקבר הראשון שמצאו ולא בדקו מרוב מהירות ובהילות, וביום ראשון הבא המה ראו כן תמהו כי נקבר אצל השאגת ארי' סמוך לו ונתקיים הבטחתו.

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו לברכה חיבורו הידוע ספר שאגת ארי' ק"ח תשובות באו"ח, בשם הגדולים כותב על ספרו בזה"ל: "מופת דורינו אשר בספרו שאגת ארי' הראה את עושר כבוד חכמתו ובקיאתו להפליא", גם השאיר אחריו ס' טורי אבן על מסכתות ר"ה חגיגה ומגילה שכתבן תלמידו מפיו, וס' גבורת ארי על מסכתות תענית יומא ומכות, והרבה שנים אחר פטירתו נדפס שו"ת שאגת ארי' החדשות.

כ"ח תמוז

מרן רביה"ק בעל ישמח משה זי"ע

רבינו נולד בשנת תקי"ט בעיר פרעמישלא לאביו הגאון רבי צבי הירש אב"ד זבאריב ולאמו מרת חנה [שהעיד עליה שהיא בעלת רוח הקודש]. כבר בהיותו ילד נתפרסם כעילוי, וכבן תשע כבר דרש בפני הקהל בפלפולא דאורייתא כאחד הגדולים. למד תורה אצל הגאון רבי יוסף מקאלבסוב ואצל בן דודו בעל 'דרישת ארי' מסטריזוב, ועוד בהיותו קודם גיל המצוות נסע לוילנא לשטוח ספיקותיו לפני הגאון מוילנא בהגיעו לגיל המצוות נתקשר בקשרי שידוכין עם מרת חיה שרה בת הנגיד רבי ניסן מפרעמישלא.

בשחר טל ילדותו כבר נודע רבינו כמתמיד עצום וכעילוי נפלא, ובהיותו בן י"ז שנים הרביץ תורה לתלמידים, וביניהם לקשישים הימנו [ראה שו"ת "השיב משה" סי' סה: "אף שתלמידי אתה בחכמה, גדול אתה ממני בשנים, ולפעמים ימים ידברו כי טו"ב אני בשנים"]. למרות גילו הצעיר הריצו אליו גדולי הדור שאלותיהם, עד שקרא עליו גאון הדור רבי משולם איגרא זי"ע: "משה אמת ותורתו אמת" (ראה שם באבה"ע סוף סימן ס').

לכתחילה היה רבינו מתנגד לחסידות אלא שלאחר נישואי בתו עם בת הרה"ק בעל 'אריה דבי עילאי' נתוודע לאורה של חסידות, רבותיו בחסידות היו הרה"ק החוזה הק' מלובלין, הרה"ק המגיד מקאזניץ, הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא, כמו"כ עמד בקשרי ידידות עם הרה"ק רבי מנחם מענדיל מלינסק ומזכירו בספרו שו"ת 'השיב משה' סימן ס' בתוארים מופלגים.

מקודם כיהן כדיין בעיר מולדתו פרעמישלא, לאחר פטירת חמיו ישב על כס הרבנות בעיר שינאווא במקומו של הרה"ק הרבי ר' שמעלקא שעבר לעיר ריטשאוויל ומשם לניקלעשבורג, ובשנת תקס"ח עבר לאוהעל ושם ישב ל"ג שנה עד שנתבקש בישיבה של מעלה, זקן ושבע ימים כבן פ"א שנה. חיבוריו 'ישמח משה' עה"ת ונ"ך אשר ע"ש נקרא, שו"ת 'השיב משה' ו'תפלה למשה' על תהלים מנו"כ באוהעל סמוך לציון הרה"ק רבי סענדער מקאמרנא כבקשת רבינו להיטמן סמוך לו ואח"כ נבנה אהל על קברם.

בפי ישרים תתרומם

מאמרים ועובדות מלוקטים מרוממות מעלותיו בקודש

ויהי ידיו אמונה

בהיות הגה"ק בעל ישמח משה אצל החוזה מלובלין אמר הרבי מלובלין כי לא נכון בעתים הללו ללמוד שער היחוד בחובות הלבבות, ואם כי המחבר עשה השער ההוא לזכות את הרבים, אמנם נעשה אך ורק לדורו, משא"כ בדורות הללו שנתמעטו הלבבות ולאו כל מוחא סביל דא להבין סברות דקות יהי' הנזק רב מן התועלת וכו', והשיב הישי"מ לרבו כי למד שער היחוד בצעירותו ונהנה מלימודו והיה לו לתועלת, ועל זה השיב לו רבו החוזה, על כבוד מעלתו אין חידוש כי למד אצל דודו ורבו מוה"ר יוסף מקאלבסוב כל התורה, ושתל בלבו אמונה חזקה יתד שלא תמוט וכו' יוכל ללמוד אח"כ שער היחוד, משא"כ לאנשים אחרים זולתו.

תהלה למשה

תורה לשמה

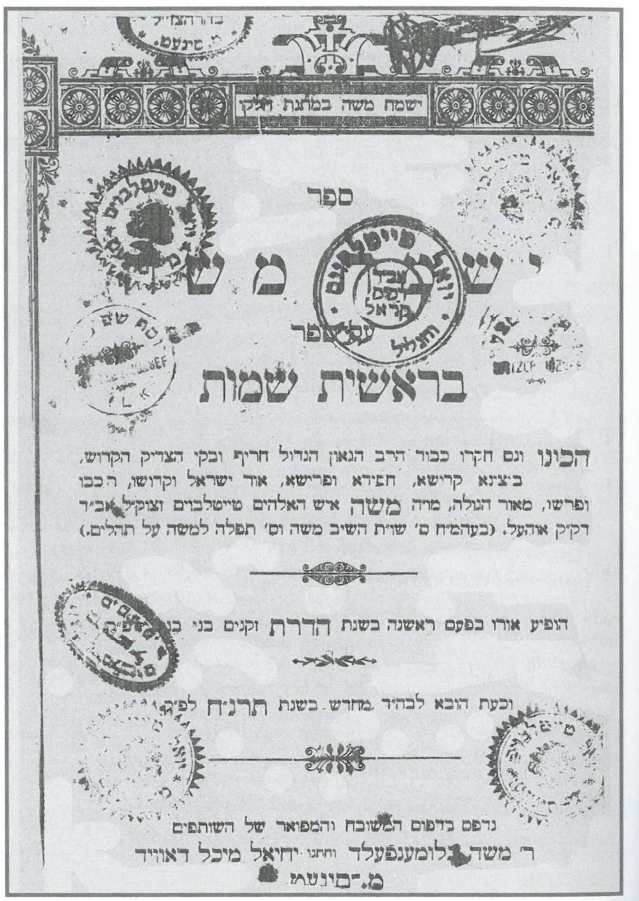
שמעתי בשם הגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע בימי עלומיו היה מאוד נעלה וחריף על כל בני גילו, פ"א התיישב בדעתו שלומד תורה שלא לשמה רק להתגדל ושוב ירית גיהנום א"כ מה לו לצרה הזאת מוטב לו לעסוק במשא ומתן רק שיקבע עתים לתורה מדי יום ביומו ויהא מובטח שלא ילמד שלא לשמה, וכן ניסה פעם ופעמיים אבל המיית רווחו לא שקטה ונתיישב בדעתו וכי מפני המורא שאהיה נופל בגיהנום לא אלמוד תורה אשר היא חיינו ואורך ימינו ושעשועים של הש"ת, נמצא דבפנימיות השלא לשמה נטמן הלשמה.

'ערוגת הבשם' ח"ג עמ' רנ"ג (הובא גם בייט"ל פר' צו)

מדברנא דאומתיה

שלש מידות בבעלי דרשנים, הא' מדבר בקול נעים ובשפתי חן, ואז אף שאינו אומר דברי תורה נאים, יכול לפעול בדבריו אצל ההמון עם, והב' אף שאינו דברן נעים, עכ"ז כיון שאומר דברי חכמה מתוקים ונפלאים, נושא חן ודבריו מתקבלים, והג' הוא דרשן צדיק ויר"ש, ואז הוא בעצמו בפניו ובמעשיו מעורר יראת ד' בעם ע"י שמסתכלין עליו בלבד. וכשהשלשה מעלות האלה נפגשים יחד אז אין ערך להדורש ההוא, וכפי הנראה מספה"ק יערות דבש להרבי ר' יונתן בעל התומים זי"ע כזה, וכן כפי הנראה ושמעתי מאנשים ששמעו הדרשות מפי ה'ישמח משה' זי"ע היה ה'ישמח משה' ג"כ בג' מעלות האלה.

הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד אב"ד שאמלויא 'טיול בפרדס' ח"ג אות כ' ס' ט"ז

ישמח משה במרגנת חלק

ספר

ישמח משה

על התורה

בראשית שמות

הכינו ונם חקרו כבוד הרב הגאון הגדול חריף ובקי הצדיק הקדוש, בציבור קרישא, חסידא ופרישא, אדר ישראל וקדושי, ה"כבו ופרשו, מאור הגולה, מרה משה איש האלהים מיטשלבוים וצוקל"אבי"ד דקק אהעל. (בהמ"ח ס' שית השיב משה וס' תפלה למשה על תהלים.)

הופ"ע אורו בפעם ראשונה בשנת הדרת וקנים בני בנ

וכעת הובא לבה"ד מחדש בשנת תרנ"ח לפ"ק

נדפס בדפוס המשוכח והמפואר של השותפים

ר' משה לומענפעלד ואחיו יחיאל מיכל דאוויד

מ"סיניטא

שער ספה"ק ישמח משה שחי' שייך למרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע

כלות הנפש כל יום בקבלת עומ"ש

כ"ק אדמו"ר [מרן רביה"ק בעד"י זללה"ה] זצ"ל אמר לי שבספה"ק 'ישמח משה' (פר"פ בשלח) מפרש הברכה 'מחיה מתים במאמרו' ר"ל שהקב"ה מחיה אותם שמתים כשאומרים שמו מפחדו והדר גאונו וזהו 'מתים במאמרו' עכדה"ק, והעולם חושבים שהוא רק בדרך רמז ופירוש בעלמא, אבל ידוע שכל מה שכותב בספרו לפרש בכמה בחינות הוא ממה שעמד בנסיון בעצמו, דנודע שבכל יום בשעת קריאת שמע היה מונח על הארץ זמן רב בהתעלפות לא חלי ולא מרגיש, עכ"ד.

'אגרא דציבי' ח"א עמ' י"ג

כתב א"ז זללה"ה ב'ישמח משה' (סו"פ בשלח) לפרש הנוסחא (בברכת מגן אבות בליל שבת קודש) 'מחיה מתים במאמרו', כי האיש הישראלי המתפלל לה' נפשו יוצאה בדברו מגודל הדביקות לאהבתו ית"ש, והקב"ה מחיה אותו בבחינת והחיות רצוא ושוב, ולזה יתכוין 'מחיה מתים במאמרו', היינו אותן האנשים המתים במאמרו כשאומרים דבריו ית"ש, הוא מחיה אותם, עכ"ד, ואבותינו ספרו לנו מק"ז מרן ה'ישמח משה' זי"ע אשר הוא בעצמו היה בבחינה זו בשעת תפילתו במסירות נפש והתלהבות עצום, וכאשר הציצו מן החרכים בחדרו או אותו בשעת קריאת שמע מונח על הארץ זמן ארוך בפישוט ידים ורגלים בהתפשטות הגשמיות עד ששב רוחו אליו.

'ברך משה', ימים נוראים עמ' רי"ח

ואותר אנכי לבדי נביא לה'

רבינו הק' על עצמו אמר: "אל יפלא בעיניכם גודל אבלי ותוגי על חורבן ביהמ"ק, כי אני הגבר ראיתי עני עמי, השי"ת ירחם ויזכינו לראות בבנינו כשם שראיתי בחורבנו, על כן לא אוכל לשכוח אף רגע ואקוה לה' יום יום".

תהלה למשה

מלאכי מרום עונין אחריו אמן

מתאמרא בשמיא דהגה"ק ה'ישמח משה' זי"ע שהיה דרכו להתפלל ביחידות בפני עצמו בלי מנין וצבור ואיש אין עמו, וכששאלוהו ע"ז דהא מבואר בחז"ל ובזוה"ק גודל ענין וחיוב התפלה בציבור היה מרגלא בפומיה להשיב במליצה לפרש מה שאומרים ביוצר 'והוא באחד ומי ישובנו ונפשו אותה ויעש קדוש', ר"ל 'והוא באחד' שמתפלל ביחידות, 'ומי ישיבנו' מי יענה אמן אחר ברכותיו, 'ונפשו אותה' פירוש כאשר רואה הקב"ה שמשתוקק שיענו אמן אחר ברכותיו, 'ויעש קדוש', דהיהו בורא מלאכים קדושים ע"י התפלה והם עונים אמן אחר ברכותיו, עכד"ק.

'עטרת יהושע' ח"א עמ' קצ"ג

כולו קודש לה'

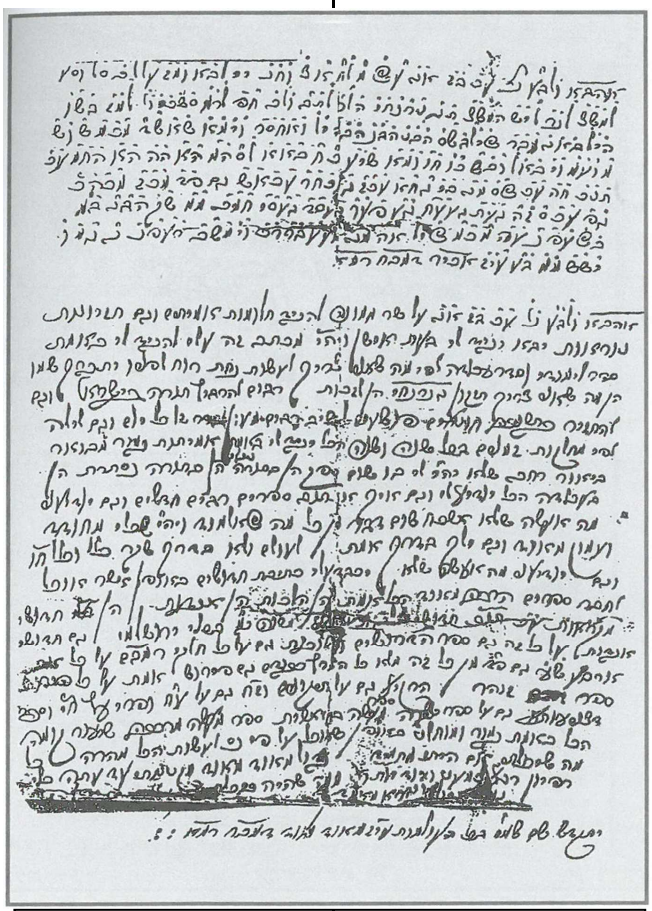
כתב ק"ז הישמח משה זלה"ה בהפטרה לפר' ראה עה"פ וכל בניך למודי ה' וזלה"ק בא"ד: כי אם אמנם מעלת האדם היא שהוא בעל בחירה ובוחר במה שירצה, אבל המעלה הגדולה שיביא את עצמו בבחירתו לגדר שיצא כמעט מן הבחירה ולא ירצה כי אם רצונו ית"ש, ומזה יגיע למדריגה יותר גדולה דהיינו שיהיה דבוק כ"כ באלקים עד שיורנו השי"ת בדרך יבחר, ולא ידבר כי אם ברצון השי"ת מה שישים אלקים בפיו ולא יתנועע כי אם ברצון השי"ת, ודבר זה עמוק מאוד, עכ"ל, ומקובלני מבית אבותי שק"ז זלה"ה אמר זה על עצמו שלא עשה שום תנועה עד שנאמר לו מהשמים לעשותו מעניני שהיה משתוקק לעשותם אלא שלא עשאם עבור שלא נתגלה לו מן השמים לעשותם, ואינני רוצה להאריך פה בחיבור זה בסיפורי מעשיות, ולא הבאתי זה אלא לצורך הענין.

וויאל משה עמ' שכ"ז

כי קרן אור פני משה

שמעתי מפ"ק דו"ז רבינו מנאסאד זי"ע על הגה"ק רבינו בעל 'ייטב לב' מסיגוט זי"ע אשר בעת אשר ירד מלפני ארון הקודש אחר דרשת כל נדרי, היה פניו הקדושים מאירים ומזהירים, עד שאי אפשר היה אז להסתכל בצורתו, והיה שם הרבני החסיד רבי יודא פעלעס ע"ה וחז"ז אמר לו ראה איך פני ה'ייטב לב' מאירים שאין יכולים להסתכל בצורתו, ועל זה השיב רבי יודא הנ"ל לכ"ק דו"ז רבינו זיע"א, "דיא האסט דאך נישט געקענט דעם 'ישמח משה' ער זעהט אויס מעין מעין ווי דער 'ישמח משה' האט אויסגעזעהן בעת שהיה רגיל בכל ליל שבת לילך לחדרו ולומר 'גוט שבת'. ומזה יש לשער עד כמה היה פני ה'ישמח משה מאירים ומזהירים כזוהר הרקיע.

'גדולת יהושע' ח"ב עמ' מ"א

תצלום כתי"ק מכתר הגה"ק בעל 'ישמח משה' זי"ע - שהיה מונח בכית גניזו של מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע – בו הוא משביע את שר ההלומות שיגלה לו מדרגותיו בעבודת ה'

מלאך אלקים, משה אמת ותורתו אמת

כאשר חזר [הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא זללה"ה] לבית אמו שבעיר אוהעל, נתקרב אל הגה"ק בעל 'שמח משה' זי"ע, היה לו לתלמיד נאמן, ודבק אליו בכל נימי נפשו. גודל דבקותו בהגה"ק בעל 'שמח משה' זי"ע, נראה ממה שכתב במכתב אל אחד מגדולי אונגארן, אודות דרך החסידות הצרופה, ובתו"ד כתב בזה"ל, 'הגאון הגדול מו"ה משה טייטלבוים זצלה"ה נטע בתוכינו מדת החסידות, ויאמין לי מעכת"ה כי היה ראוי לשרות עליו השכינה והיה בכל ענייניו כמלאך אלקים ומשה אמת ותורתו אמת"

'מופת הדור' ח"א עמ' י"ב

לא יעשה ה' דבר עד גילה סודו לעבדיו הנביאים

אמר פעם לנכדו מרן הגה"ק בעל ייטב זללה"ה כי לכן הוא מספר לו דברים נפלאים הנראים כתמוהים: "למען תדע כי מה שאומרים אשר צדיקים יודעים שומעים ורואים, ויש אינם מאמינים ושואלים למה אנחנו אינם רואים ושומעים, ידעתי כי אתה יודע כי אינני אומר לך שקר ח"ו, תדע כי אמת הוא וכנים הדברים כי גם אנכי שומע הכרוזים אשר יכריזו בכל פעם בשמים, ולפעמים אני שומע כל הכרוז ויודע ומבין הדברים, ולפעמים אשמע רק קול דברים ואיני מבין הכרוז, וגם עתה אני שומע כרוז יוצא, ולאשר אדע כי אתה מאמין לדברי, ואין אב מנחיל שקר לבנו, על כן אספר לך שתדע כי רואים ושומעים בשמים ועל הארץ מתחת".

ייטב לב

תהל"ה למש"ה איש האלקים

תעיין ותראה שם היחוס של הישמח משה למעלה בקודש, גאוני עולם, ומכללם הרמ"א ז"ל והמהרש"א ז"ל, גם ראה נא ראה בספר ישמח משה על נ"ך ומגלות נדפס שם בתחלה קונטרס נקרא תהלה למשה ותראה שם נפלאות ואין זה סיפורי מעשיות בעלמא, רק מה שסיפר רבינו בעל ייטב לב, ואם יהי' לף פנאי לעיין בפנים בישמח משה או בשו"ת השיב משה, תראה שהי' גאון הגאונים.

אגרת מהאדמו"ר הגה"ק רבי יעקב מפשעווארסק זללה"ה

הובא בפנינת יקרת כסלו תשנ"ט

מרוממתו על כל המעשים

שמעתי בעצמי מהגה"צ רבי שאול בראך זצ"ל שכשבא לכהן כאב"ד קאשוי, שמע שיש שם איש אחד שירש מאבותיו קמיע שנתן להם מרן הישמח משה זצללה"ה, והגה"צ מקאשי רצה לראות את הקמיע וצוה לבעל הקמיע שיביאהו לפניו, בא אליו בעל הקמיע וסיפר לו גופא דעובדא שקיבל מאבותיו שהיה להם בית גדול ופקדו אותם עכברים לאלפים ובצר להם פנו למדן הישמח משה זצללה"ה והוא נתן להם קמיע זו, וכאשר שמו הקמיע במקום המיוחד נעלמו כל העכברים, ויהי לפלא, והוסיף שמקובל בידו מאבותיו שלא לפתוח קמיע זו לראות מה שנכתב בה, אבל הגה"צ מקאשוי זצ"ל נכספה נפשו לראות הקמיע, ואמר: דער רב מיינט דאס נישט" (שקבלה זו שיש בידו שלא לפתוח הקמיע, אין כוונתה לרב העיר), הגה"צ מקאשוי זצ"ל פתח את הקמיע וראה שנכתב בה: "אני משה בן חנה מצוה ל[שר] העכברים שילכו", והוא פלא.

שו"ת באר משה

מסי"נ רוח ונשמה למן קדושת שמו ית'

ויהי כי זקן משה קודם פטירתו לחיי העולם הבא אמר: רבונו של עולם אתה ידעת האמת איך בין טאקע דער ארגסטער איך דער וועלט, ואתה ידעת האמת אז איך מיין טאקע דעם אמת, וואן (=נאר) דיא איינע מעלה האב איך ב"ה דאך דאס איך האב קיינמאהל קיין ליגנט נישט געזאגט, וועל איך אצינד בודאי אויך קיין ליגענט נישט זאגן, זאג איך אצינד רבש"ע וועז משה בן חנה האט געוועהן געוואסט דאס ער וועט גרויא ווערן און משיח וועט נאך נישט קיממען העט ער בודאי נישט געוועהן אויס געהאלטען נאר דיא דבש"ע האסט עהם .... פון טאג צו טאג ביז ער איז נעבעך גרויא געוואָרן, ניע .. א קונץ ביים כביכול אזוי איין אלטען נ... אויס צו פאפען, ניע בעט איך דיך רבש"ע לאז ער אצינד קוממען, איך מיין נישט מיין טובה, נאר פון דיינעט וועגען, כי יתקדש שמך בעולם, איך בין מוחל פון מיינעט וועגען זאל איך זיין א כפרה פאר כל ישראל אפי' איך זאל קיין זכיה האבען צו זיין אפילו תחת כפות רגלי הצדיקים נאר משיח זאל קומען, און דו רבוש"ע ווייסט דעם אמת אז איך מיין פאר דיינעט וועגן והריני מוסר נפשי רוחי ונשמתי למען כבוד שמך ואח"כ נפטר זי"ע ועכ"י אמן.

שם הגדולים לארץ הגר ח"א מערכת גדולים אות מ' מספר קנב

עם נשמות בהקיץ

פ"א אירע אשר אברך אחד נחמד נעדר בקוצר ימים ר"ל, ולגודל רחמנותו על האיש שהלך בלא חמדה קיבל על עצמו ללמוד בשנה הראשונה בכל יום דף גמ' לתועלת נשמות המת, וקרה מקרה אשר יום אחד ה' טרוד מאוד בענין ד"ת בין בעלי דינים, ושכח ללמוד הדף גמ' כנ"ל, עד שלעת ערב בעוד שהבעלי דינים עומדים לפניו בא אליו האיש הנ"ל בהקיץ ואמר לו בזה"ל ר' משהלי ר' משהלי רחם, רחם, ערבארמעט אייך ערבארמעט אייך, ותיכף נזכר ששכח ללמוד הדף גמ', והלך בזריזות ופרע את חובו בלימוד גמרא, ופ"א אירע אשר אחד מאנשי שלומו נפטר ושל"ח, ואחר עבור איזה שבועות בבוקר כשקם האי סבא קדישא ופתח את פתח חדרו שמע קולו של זה הנפטר שהי' מאנ"ש והכיר בקולו והמתין לשמוע מה מדבר, ושמע שאמר בזה"ל דוד דוד אמור לפני הרב, וענה קול אחר בושתי לקרב אל הרב, וקול השני לא הי' ניכר לו, אז פתח פיו הנפטר שהי' מאנ"ש ואמר: הנה זה כשנה אשר נפטר פה שינאווי איש אחד ששמו דוד בלא בנים, והוא מתנפל ומתחנן לפני כבוד הרב אשר ישתדל שאחיו ששמו כן יחלוץ לאשתו כי אין לו מנוחה, אח"ז שלח האי סבא קדישא אחרי אחיו החי, וכן הי' שלא רצה לחלוץ ובא אליו הנפטר בחלום וגם לאביו בא בחלום, והאי סבא קדישא לא נח ולא שקט עד שנתן חלוצה לאשת אחיו המת, ואמר האי סבא קדישא כי האיש דוד הנפטר

לקח אתו עמו את הנפטר שהי' מאנ"ש לפה ולמליץ לפניו, כי הוא לא הי' מכיר מקודם את האיש דוד ע"כ ירא לגשת אליו (תהלה למשה),

מכתב קודש מאת הרה"ק בעל מעגלי צדק זי"ע מענין הסתלקותו של מרן הישמח משה זי"ע

ונעתיק מכתב פלא מאת הגה"ק בעל מעגלי צדק מדעעש ז"ל, בו הוא מתאר פטירת הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע (נדפס בס' הגה"ק בעל ישמח משה (עמ' שע"ג) ומובא שם גם תצלום מכתי"ק – וכן נדפס בזמירות משמים מנוחה לבית דעעש) וז"ל:

ב"ה יום א' פ' כי תבא פ"ק אוהעל

יוחק בספרן של צדיקים, לחיים טובים ומתוקים, ה"נ כבוד מר אחי חביבי כנפשי כלבבי הרב המאור הגדול החריף והבקי המפורסם כקש"ת מוה"ר חיים בצלאל נ"י וכאלשוי"ר.

גי"ק על ידי המוכ"ז הגיעני, ואשר נדרשתי ממך להגיד לך איזה דבר מענין פטירת רבינו הקדוש זצוק"ל, לפי עדות הרופאים היה עדיין בריא במזגו באיבריו כבן ארבעים, והיה יכול לחיות עוד כמה שנים, ובעו"ה עונותינו גרמו שהצדיק נתפס, וזה י"א שבועות היום שנסע לק' טשעטיוויץ, כי בן נכדו חתנו של הרב דשם עשה ברית מילה וכבדו בסנדקאות, ועל הדרך אמר להבעל עגלה העוד רחוק העירה, א"ל הלא העיר לפנינו, ושקר ענה בו, ומיד בבואו לשם לא היה יכול להשתין, ומכאב היסורים גדולים בעו"ה צעק כרבינו הקדוש כידוע, ונפל למשכב, ומיד בא שליח לכאן ונסענו אצלו עם רופאים מפה, ומעט רפואה שהיה לו על ידי המאשין שמושך השתן, ואחר כך ביום א' ח' תמוז קראו כל בני קהלתינו לטשעטיוויץ ונשאו הארון הקודש על העגלה "קאלעסס", ובבואו לביתו קראו עוד לרופאים מכל המקומות הקרובים, וכל משך הזמן היה פעם טוב ופעם רע, אז קרא לבני קהלתינו לקבל עליהם את נכדו הרב מסטראפקאף ולא היה במוסכם, וביום שבת קודש כ"ח לחודש תמוז התחיל השתן לילך מעצמו, והשמחה גדולה מאד, אז צוה שכל מה שיצטרכו דבר ילכו לבנו הרב מדראבויטש, כי הוא יפעול בברכתו כפעולתי בקמיעות.

וביום שבת קודש ישב על כסאו ונתן שבח והודיה להשי"ת, ובזמן מנחה התחיל להתפלל תפלת מנחה על מטתו, ותחלה אמר כל פרשת קריאת שמע, ואח"כ התפלל מנחה, והתחיל ברכה אמצעיות של חול אתה חונן, אמר לו בנו, אבי הלא שב"ק היום ולא השגיח בו, והתחיל ברכה שלאחריו השיבנו אבינו, ומיד אשתקל מילוליה, והקול נשמע בכל העיר קול יללה וצווחה, ותיכף נאספו כל הקהלה פה לפה אנשים ונשים וטף בצעקה, אבל הכל היה לשעבר בעו"ה, והתחילו בני הח"ק לומר המעבר יבוק, ויצתה נשמתו בטהרה, לא נס ליחו ולא כהתה עינו, ואנכי הייתי עד שם כל הלילה, ולא נשתנה צורתו אחר הפטירה.

ומיד שלחו לאונגוואר ולטשעטיוויץ ולטאלשווא ולסאבראנץ להרב הג' מסאנץ, ועשו לו הספד, ועם רב היה כאן מהסביבות עד חמשה וששה פרסאות רחוק היו כאן בהלוי', ובאותו יום נתקבל הרב דק' דראבויטש, אבל לא היה במוסכם רק בהכרח, ואחר תשעה באב נתקבל במוסכם כולם להרב אב"ד הרב מסטראפקאף, אמנם יען וזה ל"ג שנים בשבת נחמו דרש רבינו הקדוש זצוק"ל הדרשה ראשונה פ"ק, וזה נכדו גם כן נתקבל בזמן הזה ודרש בחריפות ומגידות, והעולם נהנים מאוד מדרשותיו, אמנם להיות כי רבים המתפרצים ורצו לבטל את המנין חסידים מחצר בית הכנסת שלא יתפלל הרב עם החסידים רק בבית הכנסת, אז אמר הרב נ"י ביום א' שבאופן זה אינו רוצה בשום אופן להיות רב פ"ק לבטל אשר יסד זקנו זצוק"ל, ואחרי שכל הקהלה גם החסידים הפצירו בו כי אם הוא לא יהיה רב כאן מי יבא אחר המלך אשר צוה רבינו הקדוש זצוק"ל ליקח מפרי בטנו, ותהיה העיר כצאן בלא רועה, וגם כ' לרימונאב (להרה"ק ר' הירש מרימנאב זי"ע שהייטב לב היה נוסע אליו) וגם הרב דסאנץ הפציר בו מאוד מטעם הנ"ל, אז קבל עליו הרבנות, ומנין החסידים הוא בחצר השני, ועתה נסע הרב לבית, והנה קול רעש מהפוחזים והמוסרים שמסרו בפני הקומידאט על ה' ועל משיחו, השי"ת יהיה בעזרנו ויתמו חטאים מן הארץ, וכל האפיקורסים והמוסרים כרגע יאבדו, ויעשה עמנו נסים לטובה, וישלח לנו גואל צדק במהרה בימינו אמן.

ואודיעך כי בפסח העבר חלמתי שהייתי עם רבינו הקדוש בצוותא חדא על איזה שמחה, ואמר לי רבינו זצוק"ל אמור לי איזה חידו"ת, אמרתי אציע קושיא משכלת, וימת משה וכו' (דברים לד ה), ח' פסוקים משה כתב בדמע (בבא בתרא טו.), והקשתי למה עתה בכה, הלא ידע מתחלה שימות ביום זה, ולמה דוקא בעת כתיבתו בכה, גם ודאי לא בכה על העדרו מעולם הזה, רק הענין שכל פחדו היה בעבור ישראל שישארו כצאן בלא רועה, ועד עת ההוא חשב עדיין כי גם הבא אחריו יהיה כמותו, אך אז בכתבו הח' פסוקים שנאמר שם ולא קם וגו', אז בכה על העדרו שיאבדו ישראל הרועה נאמן, ואיקץ ותפעם רוחי.

וגם בחנוכה העבר חלמתי כאופן הזה שהייתי עמו בצוותא חדא בשבת קודש, והנה חושך ואפילה ועלטה היה, אז אמר לי להתפלל על הצרה הנ"ל, וזו התפלה אשר התפללתי על דרך חרוז, משמים מנוחה לנו הנחלת, יה מלטנו מאפילה ועלטה, כאשר על אבותינו בטח. והייתי דואג בכל עת מי יודע מה יהיה הפתרון, ומה נאמר ודבר עוונותינו הטו אלה, והשי"ת ימלא חסרונינו וירחם עלינו להשיבנו בתשובה שלימה ולקרב קץ משיחנו במהרה בימינו אמן.

דברי אחיך הדורש שלומך וטובתך בלב ונפש חפצה.

הק' מנחם מענדל פאנעט מק"ב

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא,
ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

קבלה מפי אליהו על התפילות שיביאו הגאולה

בשם חו"ז הק' הגאון מהר"מ ט"ב זלה"ה מאוהעל, מה דא"ר בגמ' (סנהדרין צ"ז.) אין בן דוד בא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, אין הכונה שתכלה הפרוטה מכיס שלא ישאר ח"ו פרוטה בכיס, אך מקובלני הפירוש שיצא מפי אליהו ז"ל היינו עד שתכלה הפרטיות מכיס הלב, היינו שלא יהיה מבקש על שום דבר שנוגע לעצמו רק על כבוד הבוית"ש שיתגדל ויתקדש לעיני כל ישראל.

['דברי יחזקאל' עמ' ק"ג]

ורבים השיב מעוון

שמעתי מזקן אחד ושמו רבי זעליג אויש מקליינוואַרדיין, שאביו היה רגיל לנסוע לה'ישמח משה' והזקן הנ"ל כשהיה ילד בן י' שנים נסע עם אביו להרה"ק ה'ישמח משה' על יום הקדוש לאוהעל, ועדיין היה זוכר איך שאמר הרה"ק בדרשתו קודם כל נדרי בזה הלשון, "טאמער וועט איר פרעגן פאַרוואס איך זאג אייך מוסר איך האב דאך שוין געזאגט פאר א יאר די זעלבע מוסר. אבער איר זענט אויך נכשל געווארן אין די זעלבע עבירות פון פאריאר", וכל העולם געו בבכיה בשמעם דברים הנ"ל, והיו אנשים שהפילו עצמם לארץ מגודל הבכיה.

['גדול בישראל' עמ' קס"א]

אנו צריכין לשוב בתשובה גם על המצוות

רק אדם עושה עבירה וחושב שהוא עושה מצוה, הרי מדמה שהוא לפניו [ית"ש] ומקרב עצמו, ובאמת הוא חוטא. זה נקרא חוטא לפניו. והנה לזה האיש קשה שיעשה תשובה. ועל פי זה יש לפרש מה שאמר הושע (י, ד): "שובה ישראל עד ה' אלוקיך' דהול"ל: אל ה'. אבל עד ה' מורה על הקירוב... דמה, ענין התשובה הוא שמשיב מהטומאה אל הקדושה. והיה עולה על הדעת דעבירות צריך להשיב אבל לא המצוות. אבל האמת הוא דגם המצוות צריך להשיב, דהיינו, מה שנדמה לו שהן מצוות ובאמת הן עבירות כנ"ל. והיינו: "שובה ישראל" מה שהוא "עד ה' אלקיך" מקורב אצלו ית"ש ממש, דהיינו המצוות שאדם חושב שהן מצוות צריך גם אותם להשיב, כיון שאיננו כן כמו שהוא חושב.

[ישמח משה - ויחי]

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחידות

סיפר רבינו [הרה"ק רבי אברהם יהושע מנאסאד זיע"א], כי פעם בא סוחר להרבנית של מרן הגה"ק ה"ישמח משה' זי"ע שתקנה ממנו משי לבן, ושאלה הרבנית בעצת קדשו של ה "ישמח משה וענה על זה אצינדעט האב איך געהערט אויסרופן אין הימל אז איך זאל גיין מיט א ווייסע בעקעטשע, ועל כן בוודאי תקנה ממנו. [ובנוסח קרוב לזה סיפר מרן רביה"ק בעד"י זללה"ה, שמתחילה לא היה הישמח משה זיע"א נוהג ללבוש בגדים לבנים לכבוד שבת מלכתא, ופעם אחת כשדיבר אודות עניין נשגב זו, אמר, היות שלא עושה שום דבר קטן כגדול בלי ציווי משמים ממעל, ובתוך כך שיחתם בא נכרי אחד ובידו בד לבן הראוי לבגדי שבת, או אמר הרה"ק שזה סימן ברור לו, שמן השמים שלחו אותו, שמעתה ילבש בגדים לבנים לכבוד שבת קודש]

'גדולת יהושע' ח"א עמ' י"ז

תיאור פעולת הקמיעות

לפני שה"ישמח משה' היה נותן קמיע, היה נכנס לחדר מיוחד שבו היו מסודרים הקמיעות במגירות, ובלשון רבינו [הרה"ק רבי יצחק מסטוטשין זללה"ה] כמו באפעטיי"ק, ועל כל מגירה נכתב לאיזו מחלה טובים הקמיעות שבאותה מגירה, הוא קרא לחדר זה "קודש הקדשים' והיה מתפלל בו רק ביום הכיפורים, לאחר שלקח את הקמיע מן המגירה היה נכנס לפנים מן המחיצה ובצאתו משם היה מושיט את הקמיע בידו הקדושה, הרה"ק מראזוודוב סיפר כי במו עיניו ראה פעם איך הקמיע זעה ומקרטעת על כף ידו, ואמר על כך 'כי חיות הנה', והיה ידוע, שהקמיעות אינן עוזרות, אלא אם כן ה"ישמח משה' נכנס לפנים מן המחיצה ולוחש עליהם, ואיש לא הורשה להכנס עמו לשם, אבל הרה"ק מראזוודוב טיפס על המחיצה וראה, שה"ישמח משה' נוטל את הקמיע בידו ואומר, אני עומד לתת את הקמיע ליהודי זה כדי להראות ולהוכיח כי אך ורק שמותיך הקדושים עוזרים ולא כל התרופות וזייערע פראשקעס, (כדורי התרופות שלהם) וההבלים שלהם, כדי שיתגלה כבוד שמים בכל העולמות, והוסיף רבינו, שלולי אמירה זו, לא היו הקמיעות פועלים כלום.

'החכמה מאין' עמ' צ"ז

הרה"ק ממונקאטש מספר מעשה מהיש"מ להמהרש"א אלפאנדרי

הרב אב"ד [הרה"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדארי (שליט"א) זללה"ה] ליוה את רבינו [הרה"ק רבי חיים אלעזר ממונקאטש זללה"ה] בצאתו מביתו החוצה, ורצה ללכת עוד משום כבודו, ואמנם אדמו"ר (שליט"א) זי"ע הפציר בו למנוע מזה עתה לעת חולשתו ובזקנותו לאוי"ט וישיב החדרה וסיפר לו מעשה רב מאשר היו המאורות הגדולים קדושי עליונים ונוראים מרן הרבי ר' יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע ומרן הרבי ר' משה טייטלבוים מאוהעל זי"ע יחדיו לחינוך בית הכנסת בקהלת נאנאש, ובבואם לפני פתח הבית הכנסת רצה

כל אחד לחלק כבוד לחבריו, וסירב כל אחד מליכנס בראשונה, ובהתווכחם ככה זמן מה, בחכמה דיבר בקדשו הרה"ק מאוהעל זי"ע להרה"ק מקאלוב זי"ע אתם מחויבים ליכנס קודם כי ממה נפשך אם אני קטן מכם עליכם ליכנס תחילה מפני חשיבותכם, ואם אמר יאמר שאני גדול ממנו, אם כן אני אומר בתורת ציווי ופקודה שהוא ילך בראשונה ומוטל עליו לשמוע בקולי, וכן היה, שבזה נצחו ונכנס הרה"ק מקאלוב זי"ע בראשונה, עד כאן, בסיפור הלז פעל רבינו על הרב שילך וישוב לביתו ואל יטריח יותר מדאי.

'מסעות ירושלים' עמ' ס"ו

שומר ישראל הנאמן

היה מעשה אצל ק"ז ה"ישמח משה' זללה"ה שהיה אבדק"ק אוהעל יצ"ו, לעת זקנותו ישב באסיפה עם פרנסי הקהילה, ואמרו לו בקובלנא למה אינו מתעסק כראוי בצרכי העיר, בהיותו טרוד בעבודת ה' בינו לבין קונו יומם ולילה, והשיב להם בקדשו שהוא מקבל משכורתו בתור שומר העיר, ולראיה לכו נא ותעיינו בפנקס הקהלה שנכתב שם כל מאורעות העיר מעת בוא לכאן, אם אירע כל השנים אחת מצרות האלה שהפילה אשה את עוברה ח"ו, או שמתו ילדים קטנים ה"ו, או היה איזה שריפה רח"ל, כי הוא ברוב קדושתו ותפלתו הגין על העיר שלא יארע שום נזק.

'לב אהרן' ח"ב עמ' קט"ז

בקרב קדושים תתהלל

והגאון הקדוש מו"ה משה ט"ב זלה"ה בעהמ"ס ישמח משה שלח את האנשים שבאו אליו להתפלל בעדם אל רבינו (הרה"ק רבי מנחם מענדיל מרימאנוב זללה"ה). ופ"א שלח אל רבינו איש אחד שהי' חולה מסוכן ר"ל והאיש סיפר לרבנו כי הרב מאוהעל שלה אותו אליו, אמר לו רבנו הקדוש "לך שוב לביתך ותלך להרב מאוהעל ותאמר לו בשמי כי כבר בא מועד שיסיר משה את המסוה מעל פניו ושלא ישלח מהיום והלאה אלי כי ידעתיו אשר בכחו בעצמו לפעול ישועות בקרב הארץ והוא יעזרך בתפלתו וכן הי' כאשר בא האיש בחזרה להגה"ק מאוהעל ואמר לו אלה הדברים כאשר נצטוה ברך אותו ונתרפא החולה מחליו.

תהלה למשה

ראה את הרבי רבי אלימלך זי"ע בילדותו

לדידי חזי לי האי סתירה כי הנה נודע בדברי העולם, שהגה"ק האלקי בעל ישמח משה זלה"ה לא פגש בחייו את הרה"ק האלקי מוהר"ר אלימלך מליזענסק זללה"ה, והיתה זאת אחד משלשה דברים שאמר הגה"ק הישמח משה זלה"ה קודם פטירתו שהנו מתחרט עליהם וכמה דאיתא כל זה בספר תהלה למשה (תולדות הגה"ק הישמח משה) הנדפס בריש ספר ישמח משה (חלק נ"ך) והדברים ידועים. אמנם הלום ראיתי דבר פלא בספר אברך על תהלים (להגה"צ מוה"ר אהרן מאיר פריעדלענדער זלה"ה, אב"ד באלחוב, משומעי לקחו של הגה"ק הישמח משה, כמ"ש בעצמו בספרו באיזה מקומן), לו כתב בחלק פרח מטה אהרן (תהלים ג') וז"ל, כמו שסיפר לי אבי החסיד ששמע מפי אדמו"ר הגה"ק מאוהעל שראה בילדותו הרב הקדוש המקובל האלקי רבינו רבי אלימלך זצוק"ל מליזענסק שהי' בעל יסורים גדול, והרופא חתך לו באיזמל את בשרו לארוכתו והוא ישב בפנים שוחקות, ופניו פני להבים מרוב החדוה שהיה לו על קבלת היסורים, עכ"ל ספר אברך, והני מילי סתירא נינהו. ואולי אפ"ל שאני בילדותו שלא חפה על זקנותו, כי שם רק ראה, אבל לקבל ממנו תורה ויר"ש לא הגיע, וצ"ע. שוב ראיתי בספר 'הגאון הקדוש בעל ישמח משה' (תולדות הגה"ק הנ"ל) שהביאו את זה (בפרק ו' הערה אות י"ב, עמוד נ"ו וסיימו דהדבר צ"ב) ועוד עי"ש (בשם ספר תהלה למשה הנ"ל) שפע"א אמר הישמח משה שבמותו ראה שפיר את הרבי ר' אלימלך זללה"ה, כי נתגלה אליו הרבי ר' אלימלך אחרי פטירתו עי"ש.

היכל קודש הקדשים – נהוראי חלק ג'

יעקב אבינו ע"ה העלה להשי"ת את אהבתו ליוסף

בפרשת ויגש ויפול על צואריו ויבך על צוואריו עוד, ופירש"י ז"ל: 'אבל יעקב לא נפל על צואריו יוסף ולא נשקו ואמרו רבותינו שהיה קורא את שמע'. והנה קשה ממה נפשך, אם היה אז זמן קריש"ת ונתיירא שלא יעבור הזמן, גם יוסף היה לו לקרות את שמע, ואם היה שהות, גם יעקב היה יכול להמתין עד אחר שיתראה עם בנו אשר השתוקק עליו זה זמן כביר. והביא הרה"ק משינאווא ז"ל מה ששמע ממרן הקדוש בעל ישמח משה ז"ל, כי באמת לא היה זמן קריש"ת, רק יעקב אע"ה ידע בנפשו שכשיתראה עם יוסף בנו יהיה לו אהבה והשתוקקות גדול, ורצה להעלות האהבה לאהבת השי"ת בקריאת שמע.

[דברי יחזקאל]

גודל השמחה וההודאה על הזכיה להתפלל

כתב ב'תהלה למשה' (עמ' י', ועוד בעמ' י"א): "ולאחר שסיים אמת ואמונה התתיל מחדש לכפול כל הדברים בלשון יידיש כמדובר בינינו וכאש מתלקחת יצאו הדברים מפיו בקדושה וטהרה".

ובענין זה סיפר הגאון החסיד רבי יעקב לאנדא ז"ל (אב"ד ב"ב יצ"ו, הו"ד בהיכל הבעש"ט גליון ט"ז) אשר פעם ישב ודיבר רבו הרה"ק הרש"ב זללה"ה מליובאוויטש מענין דיבור היוצא מפנימיות הלב באמצע התפלה אינו הפסק באמצע התפלה, ובאותו מעמד עמד שם ר' ישעי' בערלין ז"ל שהיה גביר מפורסם וזקן מופלג וסיפר שראה פעם בעת שעמד אצל הרה"ק בעל ישמח משה זי"ע בעת תפילתו ונתלהב בתוך תפילתו באמרו "והעושר והכבוד מלפניך" ופירש "מיין עושר און מיין כבוד איז דאס וואס איך שטיי פאר דיר".

נפש עמלה עמלה לו

כמו שפירשו הגה"ק בעל 'ישמח משה' והגה"ק בעל 'כתב סופר' על מאמר חז"ל (מגילה ו':) 'יגעתי ומצאתי תאמין', דאם אדם מיגע עצמו למצוא איזה פשט, אעפ"י שבמקומו לא עלתה בידו, אבל במקום אחר יזכהו ד' שיבין בלי יגיעה, כמו מציאה והבן.

['אור פני יהושע' ט']

כ"ט תמוז

הגה"ק רבינו שלמה בן הרה"ק ר' יצחק זי"ע
רש"י הקדוש

מתולדותיו

נולד שנת ד' אלפים ת"ת לבריה"ע בפרשת תרומה, ובא השמש שבאותו שנה נפטר רבינו גרשום מאור הגולה, וזרח שמשו של רש"י הק', (שו"ת רש"ל סי' כ"ט), וז"ל שלשלת הקבלה: אביו של רש"י הי' שמו רבינו יצחק וכו', וראיתי כתוב בקונטרס ישן שזה ר' יצחק הי' לו מרגלית יפה שוה הון עתק והי' רוצים ואתה בני עירו לקנותה כדי להשימה בעין פלוני (עבודה זרה), ואף כי הרבו לתת בעבורה מאד מוהר ומתן לא אבה לשמוע אליהם עד שגלגלו והביאו רבי יצחק על ספינה בחצי הים ואז התחילו להכריחו לתת להם המרגלית, ובראותו מוכרח לתתה להם השליכה בים ויצילהו ד' מידם: ובת קול נשמעת בבית מדרשו לכל תלמידיו שאמר: הנה לך בן מאיר אל כל ישראל, ותוך שנה נולד לו בן ויקראו שלמה כשם אביו, מקום לידתו של רש"י אינו מחוור, בשו"ת רש"ל (שם) כותב דנולד בעיר טרוייש שבצרפת, החיד"א בשם הגדולים מביא ממקור קדום שנולד בלוניל, יש גם מסורת הקובעת את מקום הולדתו בוורמייזא שבאשכנז, ובילדותו עקר משם עם הוריו לטרוייש שבצרפת, מסופר שאמו של רש"י עברה פעם בסימטה צרה מאד, ולפתע בא נגדה רשע שונא ישראל רכוב על סוסו ודהר לקראתה בכוונה לדרוסה רח"ל, ובבהלה נלחצה אל הקיר ונעשה לה נס ונתבצר לו מקום בקיר וניצלה, רש"י מביא את אביו במס' עבודה זרה דף עב.

רבותיו

כשהי' בר חמיסר נשא אשה ונולד לו בתו יוכבד (שניישאה אח"כ להגאון ר' מאיר [שרש"י מביאו בתשובותיו] ונולד להם מאורי ישראל ה"ה הרשב"ם, ור"ת, וריב"ם, בעלי התוס'), אחר נישואיו הלך ללמוד באשכנז בישיבת חכמי לותיר, מתחלה למד שנים אחדות במגנצא אצל רבו המובהק רבי יעקב בן יקר זצ"ל תלמידו של רבינו גרשום מ"ה, רש"י מכנהו "מורי הזקן" (עיין רש"י סוכה לה: ועוד), ובתשובותיו כתב רש"י "אני נתלה באילן גדול רבי יעקב בר יקר", אחרי פטירתו של רבי יעקב בר יקר בשנת ד'תתכ"ד המשיך ללמוד בישיבת מגנצא לפני רבו השני רבי יצחק ב"ר יהודה זצ"ל שאותו הוא מכנהו "מורי צדק" (שו"ת רש"י סי' קי"ט) וכן מכנהו "רבינו הגדול", רבו זהו שהי' קרובו מכנה תלמידו "חביבי וקרובי" (שו"ת רש"י סי' כו), אחר כך עבר ללמוד בווארמייזא לפני רבו השלישי הוא רבי יצחק הלוי זצ"ל שאותו מכנהו "סגן לויה" (עיין שו"ת רש"ל סימן הנ"ל), תקופה זו עבר על רש"י בעוני ובחוסר כל כפי עצמו כותב: חסר לחם ועדי לבוש ורחיים בצואר שמשתי לפניהם (חפש מטמונים סי' א), כעשר שנים למד רש"י במסירות נפש בישיבות אשכנז ומיד פעם הי' חוזר לביתו שבטרוייש כמו שכתב בתשובותיו ז"ל: כשהייתי לומד אצל רבי יצחק הלוי וכו' וסמכתי על דבריו, וכשבאתי לעירי והתבוננתי וכו', עד שחזרתי לווארמיזא וכו' (ס' הפרדס סי' רמב), לאחר עשר שנים שנות לימוד באשכנז שב לביתו בעיר טרוייש, ומשם החליף עם רבותיו שו"ת בהלכה ולא פסק הקשר בינו לביניהם, ורבותיו העריכו אותו בהערכה מיוחדת והתייחסו אליו בכבוד רב, רבי יצחק ב"ר יהודה שהי' מזקני הדור כותב בזה"ל: בחסדו ובטובו יבקש עלי רחמים ועושה רצון יריאיו וראה שלומו ושלום תורתו עד עד, ורבו רבי יצחק הלוי כותב אליו בזה"ל: אין הדור יתום בשעה שאתה שרוי בו וכמוך ירבו בישראל (חפש מטמונים סי' יג).

חילי' דאורייתא

בשובו לצרפת לעיר מולדתו טרוייש יסד ישיבתו הגדולה "גאון יעקב", אלפי תלמידים נהרו אליו לשמוע תורה מפיו, ושמעו הולך כל קהלות ישראל בצרפת ובאשכנז כי זה האיש גדול בתורה ותופס מקום ראשון במעלה בין פוסקי הדור, ברב חילי' דאורייתא לא חשש לחלוק אף על רבותיו, כשנתעורר בעירו שאלה חמורה מאוד שהקצבים הלא-יהודים התנגדו לבדיקת של ריאות הבהמות שלהם שנשחטו שחיטה יהודית, ועד מהרה הפכה ריאה לא בדיקה לסלע המחלוקת בין גדולי הדור, רש"י שהי' מן המתירים חלק בזה עם רבותיו וז"ל בתשובותיו (סי' נ"ט) שהשיב לחתנו ר' מאיר: אני שלמה אהובך מודיעך כי לא חזרתי ולא אחזור בי, ולא נתיישבו לי דברי רבותי ולא השיבו על דברי כי אם מן השפה ולחוץ ועדיין אני מוסרם לצנועים וכו', ע"כ.

עין רואה

בשנת ד'תתנ"ו החל התקופה החשוכה של גזירת ורדיפות על ישראל כשנושאי הצלב טבחו ושרפו יהודים והשמידו קהלות שלימות על דרך עלייתם לירושלים, רש"י קונן על אחיו הקדושים הנשחטים והנהרגים עקה"ש, יהועים פיוטים שחתם שמו ושם אביו עליהם ביניהם הפתיחה לסליחות ערב ר"ה ד' אלקי הצבאות, נורא בעליונים וכו', הפיוט תנות צרות לא נוכל שאומרים אחרי העבודה ביוה"כ ג"כ מיוחס לרש"י.

יהוע היא הדבר מה שקרה לו עם אחד מנושאי הצלב כמסופר בספר שלשלת הקבלה וז"ל: הי' שר אחד בצרפת נקרא גוטפריד בלשון יון (א"ה צ"ל מבולין) גבור ואיש מלחמה אכזר ואיש משחית, ונשמע חכמת רש"י אפילו בין העמים כי אליו כל העמים יהרושו, ושלח בעהו מעיר למדינה וימאן רש"י ללכת כי הכיר את האיש, ויכעס השר וירכב עם כל חילו ויבוא אל בית רש"י ועלה עד לבית מדרשו, ומצא כל השערים פתוחים וכן הספרים פתוחים ולא ראה אדם, ויקרא בקול גדול שלמה, שלמה, ורש"י משיב מה אדוני מבקש, ויאמר השר אנה אתה, ורש"י משיב הנני, וכן עשה כמה פעמים אז תמה השר ויצא מן המדרש, וישאל היש פה יהודי ויבוא לפניו אחד מהתלמידים ויאמר לו השר, אמור לרבך שיבוא אלי והנני מבטיחו על ראשי שלא יקבל היזק, וירד רש"י אל

השר ויכרע לפניו והשר הקימו ויאמר: עתה ראיתי חכמתך, אכן רצוני שתיעצני על דבר גדול שיש לי לעשות, והוא כי הכינותי ד' אלפים פרשים, וב' אניות גדולות, ורצוני ללכוד ירושלים וגם יש לי בעיר עקרון ז' אלפים פרשים אחרים ואני בטוח בד' לנצח הישמעלים היושבים שם להעדרם מחכמת המלחמה, ולכן הודיענו ואל תפחד, ואז השיב רש"י בדברים מועטים: אתה תלך ותלכוד ירושלים, ותמלוך עלי' ג' ימים, ויום הד' יגרשוך הישמעאלים ותברח ותשוב בעיר הזאת עם ג' סוסים, ויתמרמר השר מאד ויאמר: יוכל להיות כי כנים דבריך, אך אם אחזור עם ד' סוסים אתם את בשרך לכלבים, ואהרג כל היהודים שבצרפת, ואכן כאשר אמר רש"י כן הי', ויחזור עם ד' סוסים ולא נותר משלו אחרי רוב המלחמות שעשה כי נמשכו ד' שנים ויזכור דברי רש"י והי' דעתו להרע לו, וד' הפר עצתו כי בהכנסו בשער העיר נפל אבן ממשקוף השער העיר והמית אחת מחביריו עם סוסו הרוכב עליו, ויבהל השר מאוד והודה כי כנים דברי רש"י, ע"כ.

מורשתו הרוחנית

כפי שמקובל הלך רש"י שבע שנים בגלות בדרך נידודיו עבר גם בא"י, מצרים, יון, באותן שנים שהלך גולה אחר גולה חיבר פירושו על הגמרא בקונטרסים כמו שמכונה פירושו בדברי התוס' "פי' הקונטרס", וז"ל החיד"א בספרו שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת ש אות לה) רש"י עשה שלשה מהדורות בתלמוד ומהדורא שלישית היא זו שבידינו. ודקדק מאד בלשונו שרמז כמה חידושים בשינויי אות. והבאים אחריו אמרו כל פירושי צרפתה השלך לאשפתא חוץ מפרש"ן דת"א ובן פורתא ר"ל חוץ מרש"י מפרש התורה ורבינו יוסף טוב עלם. כ"כ הרב משה ן' דאנון מפורטוגאל תלמיד הגאון מהר"י אבוהב בכללו כ"י: רש"י פירש תנ"ך אך פירוש דברי הימים אינו מרש"י כדכתיבנא בעניותין בספרי הקטן שער יוסף דף ק"ד...ובסדר הדורות ריש דף קע"ז כתב דבפירוש איוב שבידינו מזכיר לרש"י, וא"כ גם פי' איוב אינו מרש"י. אך כעת לא מצאתי זה. וכן מטבע הלשון של פי' איוב נראה שאינו מרש"י... ושמעתי מפה קדוש רב מופלג שקבל מרבו דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה. והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו. ועתה ראיתי בספר מאמר העתים להרמ"ע ... אשר בסוף הספר ממש הביא מעשה ממקובל גדול פלא והפלא, ומכלל הדברים נראה שרש"י כתב פירושו ע"פ הסוד ויש בדבריו רזין עילאין ולכן התענה תרי"ג תעניות ומשה רבינו ע"ה אמר לו אשריך וכו'. והמקובל הוא החסיד מהר"ר נחמן בר שמואל ז"ל שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל ועשה סיגופים והפסקות עד שגילו לו סוד מ"ש רש"י (בראשית ל"ז י"ח) ויתנכלו אותו אתו עמו כלומר אליו סודות עליונות ע"ש באריכות... פירוש מס' נדרים מדף כ"ב אינו פירוש רש"י. ובדפוס כתוב שהוא מפירוש רגמ"ה. ואף דבדף כ"ה כתוב בדפוס ע"כ מפי' רגמ"ה, מ"מ מדברי מרן בב"י בא"ח סימן מ"ז וי"ד סימן ריי"ז וח"מ סי' קפ"ו דקרי ליה מפרש משמע דגם שארית פי' המסכת אינו מרש"י... וכ"כ הרב יד מלאכי דף קפ"ד ושם כתב הפירוש נזיר ומעילה אינו מרש"י וגם רש"י אשר סביב הרי"ף אינו מרש"י עצמו... וק"ק על הרב קרבן נתנאל ריש דף נ"ז שכתב על מ"ש הרא"ש ורש"י פירש דהיינו רש"י דהרי"ף וכו' ע"ש דנראה דרש"י פירש הרי"ף, וזה אינו... רש"י כנראה דלא פירש בתרא מפ' חזקת ואילך... רש"י חיבר פי' על מדרש רבה ונדפס על ספר בראשית עם פי' אבא מהרב אברהם ן' אשר תלמיד מרן ב"י. ורש"י חיבר ספר הפרדס ותשובות. והי"ל יד ושם בקבלה וכך ראיתי בכ"י וכן נראה ממש"ל אות ה' (עיין לעיל ד"ה ומגדולי תלמידי וכו'). ובחון לשון הזהב בפרשת בשלח שכתב יו"ד על שם המחשבה בפ' אז ישיר משה. גם ביבמות דף ס"ג ע"ב פירש"י פרגוד מפסיק בין השכינה למלאכים וכו' ע"ש. וכוון רבינו להקדמת מהרח"ו זצ"ל הסתומה בעץ החיים ומבוארת בשערי קדושה. ועיין בע"א דף ה' ופירש"י... כתב ראב"ן סימן ק"ז ד' ל"ו ע"א על רש"י שפתותיו שמרו דעת ותורה נתבקשה ונתחדשה ונדרשה מפיו תורת אמת היתה בפיהו בשלום ובמישור הלך והעמיד לעולם רגל שלישי והגדיל תורה והאדיר ע"ש: עכ"ל החיד"א,

הריב"ש כתב בזה"ל: ובזולת פירושו הוא כספר חתום (היינו הגמ'), וכן כתב בעל שיטה מקובצת הוא המגלה לנו כל סתום ובלעדיו הגמרא כספר חתום, פירושו על תנ"ך והש"ס הוא נחלת הכלל כולו בכל תפוצות ישראל בכל הדורות, ולא לחינם כונה רש"י "פרשנדתא" (עיין לעיל בשם הגדולים) כי אכן הוא המפרש של כל התורה שבכתב ושבע"פ.

יצאה נשמתו בטהרה

בסוף ימיו תש כוחו, והי' חלש וחולה מאד, והי' עוד משיב בתשובות על שאלות המפונות אליו, אך אחרים כתבו מפיו, עיין בתשובות רש"י (סי' סג) וז"ל: כוחי תש ופי נאלם מלספר תלאות העוברות עלי גל אחר גל על כן רפה ידי מלכתוב לקרובי וכו' תשובה על דבריהם בכתב ידי והנני קורא מפי לאחד מאחי והוא כותב,

בשארית כוחותיו כתב פירושו על מס' מכות וז"ל החיד"א דביום פטירתו עוד כתב פירושו על מסכת מכות, וכשהגיע בפסקא אחת למלה "טהור" יצאה נשמתו הטהורה ועלתה השמימה, וכך כתוב בפרש"י במס' מכות (יט:) "רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה ולא פירש יותר", וימת שם שלמה עבד ה' בארץ צרפת, ולא ידוע בדיוק היכן טמון גופו הק'.

עיין ספר שם הגדולים (חלק גדולים – מערכת ש אות לה) וז"ל: ובמגלת סתרי מהרח"ו זצ"ל כ"י מכתב ידו ממש כתב וז"ל רבנא שלמה ז"ל לאחר מותו בא בחלום לבן בתו רבנא שמואל והקיצו ז"ל אמר לו מי אתה א"ל אני שלמה זקנך קום ורחץ בנקיון כפיך ותלמוד ממני קריאת שם הנעלם כי הכל למדתיך חוץ מזה. וכן עשה וישב אצלו בממשות אבל לא ראהו ולמדו וכו' ואמר לו תבין הפירוש בטוב כי אין לי רשות עוד לעכב עכ"ל. וצא ולמד קדושתו ותוקף גדולתו שלא רצה הן בעודנו חי ללמדו עד דשקיל רשותא וידע בעוה"ב דרשב"ם ראוי לזה ואין להאריך, עכ"ל.

לעילוי נשמת
האה"ח
מרת ריזל רוזא
געלבשטיין ע"ה
בת יבלחט"א הרה"ח ר' שלמה יעקב הי"ו
נלב"ע כ"ו תמוז
ת נ צ ב ה.
הונצח ע"י אביה הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח
מוה"ר שלמה יעקב מערץ הי"ו
אב"י בוויליאמסבורג יע"א

דבר בעתו

קורין פר' פנחס ביפי בין המצרים

לקט מאמרי קודש מפי צדיקי וקדושי עליון, בגודל קדושת הימים וסגולתן

אלו הכ"א יום הם מקוריים ושרשיים לכל מועדות השנה

למה קורין פרשת פנחס בשבת בין המצרים ברוב השנים. אשר כל עיקרי המועדים המועדים כתובים בפרשה זו ועל כן לא דבר ריק הוא. אך בכוונה מכוונת עשו חכמינו ז"ל זה ברוח קדשם.

אמנם יש לומר בהעיר לב ושום שכל, **דאלו הכ"א יום שבין י"ז בתמוז לט' באב** הם מקוריים ושרשיים לכל המועדות של השנה שהם בכללן גם כן כ"א יום. היינו שבת וראש חודש, ז' ימי הפסח, יום חג השבועות, ב' ימים של ראש השנה, יום הכיפורים, ח' ימי חג הסוכות. וסימנך **'אך' טוב לישראל** (תהלים עג, א).

ואלו הכ"א יום שבין המצרים הם מקורים שרשיים להם. דהנה כתיב (תהלים לא, כ) **מה רב טובך אשר צפנת ליראיך**. ואיהו הרב טוב הצפון לצדיקים לעתיד לבא. כי ראה שאין העולם כדאי לו ולכך גנזו לעתיד לבוא. וזה הרב טוב בא מסטרא דצפון דאיהו בחינת **זהב** ואיהו בחשיבות יותר **מהכסף**.

אך זוהם הזהב הוא קשה מאוד, רצה לומר דאינון דינין קשיין. אבל טוביה גנזו בגוויה ולעתיד לבוא יהיו ראויים לכל הטובות והברכות והישועות מצד הדין ולכך גנזו לעתיד לבא וכו', וחורבן הבית היו בט' באב. ואות ט' בכתיבה אשורית ראשו כפול לתוכו לרמז כי טוביה גניז בגוויה.

ועל פי הנ"ל מבואר **שאלו הכ"א יום** הם ימים טובים גדולים מאוד אך בעונותינו הרבים עדיין אין אנו ראויים להם וטובייהו גניז בגוויהו. ואי"ה כשנזכה במהרה בימינו לעשות תשובה ומעשים טובים לזכך החומר ולהעביר זוהם הזהב אז יתגלה רב טוב הצפון כי אז נהיה ראויים לכל הברכות וישועות טובות מצד הדין, ואז יהיו **הכ"א ימים**, ימים טובים גדולים ונוראים אשר אין להעריך והם מקוריים שרשיים **לכל הכ"א ימים טובים** שאנו עושים בזמן הזה, ועל כולם יהיה ט' באב למועד יותר גדול.

ולזה אנו קורין פרשת פינחס אשר כל המועדות כתובים בו בימים האלו כי מהם נמשכים כל המועדות והמשכיל יבין כל זה.

(אוהב ישראל)

◆◆◆

הקב"ה מקדים רפואה למכה, וכבר הכין 'אליהו' לבשר גאולתינו במהרה

עוד יש לומר **בטעם שקורין פרשת פנחס בשבתות בין המצרים**, דהנה נודע מה כתב **המהר"ל מפראג** בהגדה של פסח בטעם שפותחין הדלת לאמירת **"שפך חמתך"**, דכיון שבא לעורר אז רחמים על הגאולה לפיכך חייבים לפרסם מה שקבלה בידינו מן הנביאים, שטרם בוא הגואל יקדים אליהו הנביא לבשר הגאולה, וזה האות שהוא הגואל, והרי זה יסוד אמת למען לא נפול ברשת איזה משיח שקר.

ולפיכך נוהגים לפתוח הדלת לכבודו של אליהו הנביא, וגם למזוג לכבודו כוס מיוחד כוס ישועה כדי לפרסם לבני ביתו ולהודיעם שהגאולה תלויה בביאת אליהו הנביא מקודם לבשר הגאולה, עד כאן דבריו הקדושים, עיין שם שהאריך.

ולזאת קורין בימי בין המצרים פרשת פנחס, שרמוז בה **פנחס הוא אליהו** דעתיד לאשתלחא בסוף יומיא להראות שהקב"ה מקדים רפואה למכה, ובימי צאתנו ממצרים כבר הכין את המבשר לעתיד, והוא מוכן ומזומן לבא ולבשר גאולתן של ישראל במהרה, כמאמר הכתוב (מלאכי ג, כג) **הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו'**, השי"ת יזכנו לביאתו ועל ידי אליהו הנביא זכור לטוב יתהפכו הימים האלה לששון ולשמחה

(מרן רביה"ק זי"ע - ס"ג תשט"ז)

◆◆◆

פרשיות 'פנחס מטות מסעי דברים' מגינים על ישראל

עוד יאמר **דלכן קורין בימי בין המצרים** [פרשת] **פנחס** ומטות מסעי ודברים, משום דהם מגינים על ישראל. [בפרשת פנחס] **קורין פרשת המועדות, ושבת בכללם, וכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים** (שבת קיח.).

(אך פרי תבואה)

◆◆◆

קוראין פרשיות 'חלוקת הארץ' בימי בין המצרים

ונראה לי משום דמהדרינן כל מה דאפשר לקרות **הפרשיות שמבואר בהם חלוקת הארץ בימי בין המצרים**. דהנה פרשיות מטות, מסעי, ודברים (הדברים) יש בהן חלוקת הארץ, **לזה קורין אלו הפרשיות תמיד בימי בין המצרים** להורות **הבטחה לישראל לאלה תחלק הארץ** (במדבר כו, נג) גם כן. והנה גם בפרשת פנחס מבואר חלוקת הארץ, **על כן מהדרינן כל מה דאפשר שיקראו גם פרשת פנחס בימים האלה, וגם בפר' פנחס נאמרים כל המועדים, הנה יתנחמו ישראל בהוסיף להם מועדים במהרה בימינו** שעתידין הימים האלה להיות לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

(בני יששכר מאמרי חדשי תמוז אב מאמר ב אות ב)

פנימי תנ"ג בלתי מוגה

משוקחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור כ"ק הגה"צ רבי אליעזר יהושע יודקאבסקי שליט"א

האדמו"ר מסטוטשין

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א – בוויליאמסבורג יע"א

יום ג' פרשת ויקרא תשפ"ה לפ"ק

האדמו"ר מסטוטשין שליט"א ביקר אצל רבינו שליט"א יחד עם מחותנו הרבני הנגיד ר' אשר זעליג לעוו הי"ד ראה"ק דקהלתינו לאנדאן יצ"ו, לרגל שמחת הבר מצוה של נכדם הב' היקר כמר יעקב ני"ו בן בנו הרה"ג ר' יהודה שליט"א, רב הצעיר דסטוטשין.

רבינו: סטוטשינער רב, זענט איר דאך א ראפשיצער אייניקל.[1]

האדמו"ר מסטוטשין: דעם ייטב לב"ם אייניקל אויך.[2]

רבינו: וואו וואוינט איר אין בארא פארק?

האדמו"ר מסטוטשין: כ'וואוין ביי אכט און פערציג אויף זיבעצן. מיטן ביהמ"ד האבן מיר מיטגעמאכט אביסל, מ'איז אין גלות יעצט, מ'האט געהאלטן אינמיטן פארברייטערן און ס'איז איינגעפאלן, דערווייל איז מען אין גלות.

רבינו: כ'האב היינט נאכגעזאגט א ראפשיצער ווארט, ה'חודש ה'זה ל'כם ר"אש ח'דשים, די ראשי תיבות איז גימטריא אברה"ם. ר"אש ח'דשים די ראשי תבות איז גימטריא יצחק. דאם איז א זרע קודש (ח"ב דרוש לר"ח ניסן).[3]

מוה"ר חיים שלמה פישער הי"ו, משב"ק: דער רבי האט פריער נאכגעזאגט א סטוטשינער ווארט אויך, וועגן קידוש החודש.

רבינו: יא, אזא ווארט זאגט מען נאך, אז פארוואס הייבט זיך אהן די מצוה פון קרבן פסח מיט החודש הזה לכם, וואס האט דאס שייכות, זאגט ער אז ס'איז מרומז אינעם ווארט 'החודש' די אלע סימנים פון שחיטה. די פינף סימנים, ש'היה ד'רסה ח'לדה ה'גרמה ו'עיקור איז די ראשי תיבות פון החוד"ש.

האדמו"ר מסטוטשין: פונעם צבי לצדיק שטייט דאס.[4]

רבינו: יא.

האדמו"ר מסטוטשין: אונז זעמיר אייניקלעך פונעם צבי לצדיק.[5]

דער זיידע (האדמו"ר רבי יהודה'לע מסטוטשין) ז"ל פלעגט צו זאגן, עטץ זענטם דעם בעש"ט הקדוש"ם אייניקלעך, אבער נישט פון מיר, נאר פון די רביצין, די באבע איז געווען אן אייניקל.

רבינו: זיי זענען געווען קרובים, ביידע זענען געווען דעם ראזוואדובער רב"ם אייניקלך.[6]

---

1 האדמו"ר מסטוטשין הוא בנן בתו ומ"מ של כ"ק בעל מנחת יהודא מסטוטשין ז"ל בנו של הגה"ק רבי איציק'ל מסטוטשין ז"ל בנו של הרה"ק רבי משה מראזוואדוב ז"ל בן הגה"ק רבי אליעזר'ל מדזיקוב ז"ל בנו של הרה"ק מראפשיץ ז"ל.

2 זקינו הגה"ק רבי משה'לע מראזוואדוב ז"ל הי' חדב"נ הגה"ק מרן הייטב לב ז"ל, והאדמו"ר ר' יהודא'לע נקרא ע"ש זקינו מרן הייטב לב ז"ל.

3 וול"ק שם: במדרש החודש הזה לכם, הה"ד כי מראש צורים אראנו. כי ר"ת ה'חודש ה'זה ל'כם ר'אש ח'דשים הר"ת גי' אברהם. ור"ת ר'אש ח'דשים גי' יצחק, ויעקב הוא כללותן, עי"ש.

4 עיי' בס' בנין מנחם [גולעריטער] (מאמר צלצלי תרועה אות ב) שהרה"ק הצבי לצדיק ז"ל אמר שבימי נערותו כבן י' שנים אמר רמז הנ"ל.

5 האדמו"ר ר' יהודא'לע ז"ל הי' חתן בן דודו הגה"צ רבי יהושע מריבוטיטש ז"ל בעל קרן יהושע, בנו של הגה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב ז"ל.

6 כי הגה"ק בעל צבי לצדיק מבלאזוב ז"ל הי' ג"כ חתן הגה"ק רבי משה מראזוואדוב ז"ל.

האדמו"ר מסטוטשין: די באבע איז שוין געווען אן איר אייניקל.

הרר"ז הציג לפני רבינו את חתנו מעיה"ק ירושלים ת"ו

רבינו פנה אל בנו הרה"ג ר' יהודה שליט"א ושאל: איר וואוינט אין לאנדאן?

הרבני הנגיד מו"ה אשר זעליג לעוו הי"ו, ראה"ק דקהילתינו חק' בלאנדאן: ער וואוינט נישט אין לאנדאן, ער וואוינט יעצט דאהי אין בארא פארק, ער האט געוואוינט קודם אין ירושלים אסאך יארן, און איז שפעטער געקומען אהער העלפן זיין טאטן מיטן מסטוטשינער ביהמ"ד אין בארא פארק.

האדמו"ר מסטוטשין: ער הייסט ביי אונז דער רב הצעיר.

רבינו: הייסט עס קיינער דא וואוינט נישט אין לאנדאן?

הרא"ז: מיינע אנדערע קינדער וואוינען אין לאנדאן, פון די אלע וואס זענען דא יעצט בין איך דער אינציגסטער פון לאנדאן.

בנו הרה"ג ר' יהודה שליט"א: ס'איז יעצט געווען די בר מצוה דא.

רבינו: יא, נעכטן איז געווען די בר מצוה דאהי, האב איך געהערט, קומט אייך טאקע א מזל טוב. [רבינו האציל לדם מברכת קדשו לרב נחת מכל יוצ"ח]

*

רבינו: דער ראזוואדובער רב איז געווען א איידעם ביים זיידן דער ייטב לב,[7] איז ער דאך געווען אן אור אייניקל פונעם ישמח משה, ווען ער האט התונה געהאט האט נאך דער ישמח משה געלעבט, אבער נאר א קורצע צייט (כי באותו שנה נסתלק הישמח משה ביום כ"ח תמוז תר"א).

7

זו' היתה הרבנית הצדיקת מרת גיטל יהודית ע"ה בתו הבכירה של מרן הייטב לב ז"ל.

רביה"ק ז"ל דיבר פ"א בשבחה, שהיתה צדקנית ואשה חכמה מאד ובעלת השגה, וסיפר רבינו שכשהי' אבל ל"ע בתוך י"ב חודש על פטירת אביו הרה"ק בעל הקדושו"ט ז"ל הי' פ"א בראזוואדוב אצל בנו של הרה"ק ר"מ מראזוואדוב הרה"ק ר' צבי ז"ל שמילא את מקום אביו, והרבנית ע"ה אמו של ר' הערשעלע מראזוואדוב היתה אז עוד בחיים שזכתה לזקנה מופלגת, ולא רצו לגלות לה מפטירת אחיה מרן הקדושת יו"ט ז"ל מחמת חולשתה, וביקש ר' צבי מרבינו שיאמר את הקדיש בעת התפילה בקול נמוך שאמו לא תשמע בעזרת נשים כשהוא אומר קדיש, כי על ידי זה יתוודע לה מפטירת אחיה, וכך עשה, אחר התפילה נכנס רבינו אצלה לאמירת 'גוט שבת', אמרה לו היית יכול לומר הקדיש בקול, הניי יודע הכל, כי זה זמן רב שאיני מקבל שום מכתב מאחי, וגם ראיתי אותו בחלום הלילה ואמר לי שהוא כבר בעלמא דקשוט, אך אמור לי איך היה בדיוק הפטירה של אביך...

האב איך געהערט דערציילן אז ווען ער איז געווען ביים ישמח משה, האט אויהם דער ישמח משה מכבד געווען מיטן דאוונענען – שחרית צי קבלת שבת – פארן עמוד, און ער האט געדאוונט פארן עמוד, די צוויטע וואך האט ער אידם נאכאמאל מכבד געווען, די דריטע וואך האט ער אידם נאכאמאל מכבד זיין, האט ער געפרעגט דעם זיידן 'איך בין דען עפעס שטאט'ס חזן?....' האט דער ישמח משה געזאגט 'וועז דו זאלסט וויסן ווי דער ראפשיצער זיידע האט הנאה אויבן פון דיין דאוונענען וואלאסטו נישט אזוי געזאגט...'.[8]

וועז ער איז געווען דארטן ביים ישמח משה אין אוהעל, במשך פון די פאר וואכן, האט ער באשלאסן אז ער וויל באקוקן דאס לעדל פונעם ישמח משה [ששם היו מונחים הקמיעות],[9] האט ער זיך אמאל אריינגעכאפט אינעם

8

סיפר הגה"צ מסטוטשין ז"ל שהרה"ק מראזוואדוב התפלל לפני התיבה קבלת שבת עפ"י פקודת הישמח משה, והישמח משה אמר "וועז משה'לע דאונט קבלת שבת, זיצט דער ראפשיצער זיידע און די באבע אין גן עדן און זענען זיך מחיה מיטן דאוונענען פון דעם אייניקל", עיי"ש.

9

אשר כידוע שהישמח משה היה מרבה להשתמש בנתינת קמיעות, ועיין בקובץ כרם שלמה (ניסן שנת תש"מ) מכתב שכ' הישמח משה להגאב"ד טשעניגער ובתו"ד כותב לו: ...והנני שולח לו קמיע אחת אשר לפי מיעוט וקוצר ידיעתי ראוי שתועיל מאוד מאוד לרפואה ברחמי שמים...

מכתב ח

להגאון מוהרי"ב אבד"ק משענגער זצ"ל שישמור על נפשו בימי חוליו

שי"ח, אור ליום ד' כ"ב אדר שנת תצד"ק.

חקקתי אותותי, ונתתי את בריתי, לאיש אפרתי, הכרתי והפלתי, לאחד מאלף מצאתי, ה"ה ידידי וא"נ הרב המאור הגדול איש צדיק כי"ב כקש"ת מוהר"ר יהונתן בנימין נ"י לנצח האב"ד דק"ק טשענגער ואגפי' יצ"ו

הנה דאבה נפשי על ששמעתי כי בעת אינו במזג הבריאות, השי"ת ישלח לו רפואה שלימה לרמ"ח איבריו ושס"ה גידיו בתוך שאר חולי ישראל, ה' יסעדנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו, כי מערש דוי יהיה עשר יו"ד פ', ויתמשך לו בריאות וחיים ושלום מהארת אות יו"ד שבאבא חכמה עילאה. והנני שולח לו קמיע אחת אשר לפי מיעוטו וקוצר ידיעתי ראוי שתועיל מאוד מאוד לרפואה ברחמי שמים, והכוונה הידועה לי השיבה לאותה הקמיע כוונתי עליה, ובמוה אני ברחמי שמיא שתמשיך לו רפואה מן השמים רפואת גוף ונפש לרמ"ח איבריו ולשס"ה גידיו אמן כי"ר.

רק לשום עינא פקיחא על מה שנאמר בתוה"ק (דברים ד, טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם ואך את דמכם כו' (בראשית ט, ה), ואם כל האסורים דרבנן התירו לחולה שאין בו סכנה, שיבשל ע"י עכו"ם בשבת, וגם התירו לו לאכול מבשולי עכו"ם בשבת, על אחת כמה וכמה דברים שאין בהם שום נדנוד איסור שאסור לחולה להחמיר, וכבר אמרו חז"ל (ראה תענית יא, א) דהיכא דלא מצי לצעורי נפשיה נקרא חוטא אם מצער נפשיה, ואין לך לא מצוי לצעורי נפשיה יותר מחולה, וכבר נאמר (משלי יא, יז) ועובר שארו אכזר, ולמען השם יתברך יראה שלא יתחייב בנפשיה ח"ו, ודי בזה לחכם כי"ב. וה' יברך אותו ויתחדש בנשר נעוריו ויזכה לראות בשמחת ביאת הגואל האמיתי במהרה בימינו אכי"ר.

דברי א"נ המעתיר בעדו א-ל נא רפא נא לו ליהונתן בנימין בן חי' בתוך שאר חולי ישראל.
חק' **משה מייטלבוים**

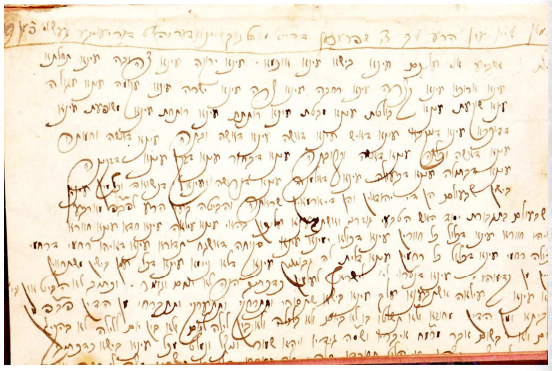
וכס' תהלה למשה מובא שפע"א גילה מרן הישמח משה לנכדו מהר הייטב לב כי זה דמסתיר כח פעולותיו ותפילותיו בנתינת קמיעות, יען כי מידת הענווה ושפלות רוח הוא מוטבע בטבע במשפחתו מדור דור אשר יסלדו מכל פרסום ויוהרא והוא אינו יכול להשיב פני הבאים אליו ריקם, על כן הוא מסתיר כח תפילותיו ופעולותיו בשמים באיצטלא של קמיעות.

צימער פונעם ישמח משה, און געעפנט דאס לעדל, און דארט זענען געליגן די קמיעות, און האט געזעהן אז די קמיעות לעבן, די אותיות האבן א חיות,[10] אזוי ווי ער האט געעפנט דאס לעדל האט ער אויפאמאל געהערט ווי דער זיידע איז געקומען – ווייל דער ישמח משה האט מרגיש געווען אז ער איז דארט און ער נישטערט ארום – און אים געזאגט, 'דו ביזסט נאך צו יונג צו דעם'.

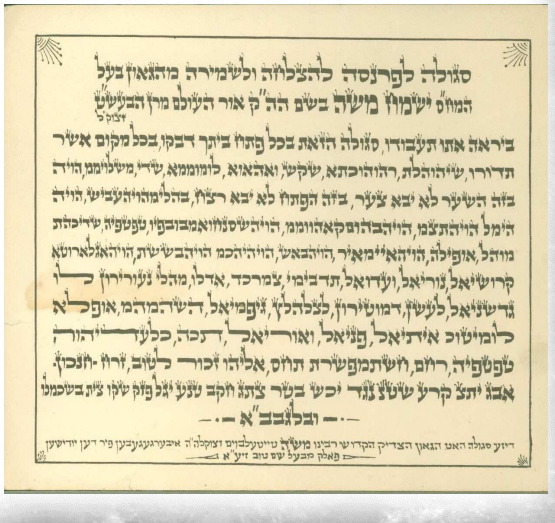
ידוע שהרה"ק השר שלום מבעלזא ז"ל הי' מתנגד מאוד לנתינת קמיעות ואמר פע"א דרק המגיד הק' מקאזניץ הי' יכול ליתן קמיעות כי לא הי' בן אדם כלל, נענה לו הרה"ק רבי שלום מקאמינקא ואמר דגם הרב מאוהעל אינו בן אדם ויכול לתת קמיעות והוסיף דראה בעיניו איך שקמיע של הרב מאיהעל יש לה חיות והולך על ידו של אדם מלמטה למעלה.

וסיפר הרב הגאון רבי משה שטערן ז"ל בעל שו"ת באר משה מדעבערצין, שפע"א הגיע איהה רב לרביה"ק בעל דברי יואל ז"ל וסיפר לו עובדא אחת מני רבות מעניני הקמיעות של הישמ"מ, אשר עובדא זו היתה מקובלת אצלו מאבותיו הקדושים, אשר כוחו של רבינו הישמ"מ בפעולת הקמיעות היתה בחתימת שמו הק' על הקמיע, ולאותו רב היתה זאת פליאה עצומה איך ששם האדם יש בו כח גדול עד כדי כך, נענה לו רבינו "וואס איז דען די פלא, מלאכים און שרפים האבן געציטערט פארן זיידנ"ס א ווארט"

לחש לעין הרע בכתי"ק של מרן הגה"ק הישמח משה זי"ע:

להלן קמיעות ממרן הגה"ק הישמח משה זי"ע:

10 וכידוע סיפר כ"ק רבינו הק' בעל דברי יואל ז"ל שהי' לו למרן הישמח משה 'סופר' שהי' כותב לו הקמיעות, והיש"מ היה אומר דכשהסופר כותב הקמיע עדיין אינו כלום, אלא כשאני לוחש עלי' (באשפרעך) אני נותן בה חיות. וכן יספור שהי' לו למרן הישמח משה שולחן מיוחד מלא מקמיעות וכשהיו מבקשים ממנו קמיע הי' פושט ידו והקמיע היתה מתקרבת עצמה לתוך ידו.

כ'האב געהערט פונעם טאטן ז"ל, אז ער (הגה"ק מראזוואדוב ז"ל) האט באקומען דעמאלטס א גרויסן פחד פון קמיעות דורך די מעשה.

דער ייטב לב האט אויך געגעבן קמיעות[11] – נישט אזויפיל ווי דער ישמח משה, אבער ער האט געגעבן קמיעות – און דער ראזוואדובער רב האט זיך געבעטן ביים שווער ער זאל נישט געבן קמיעות, ווייל ער האט מורא געהאט, אזן ער האט געזאגט, 'אז דער שווער גיט קמיעות קען איך נישט קומען צום שווער', אזן ער איז נישט געקומען קיין סיגוט, ווייל דער שווער האט געגעבן קמיעות, אזן ער האט מורא געהאט דערפון.[12]

---

11 עיין בס' פאר וכבוד שפע"א ביקשו ממרן הייטב לב קמיע למקשה לילד, ונתן, אבל ביקש שיחזירו לו מיד אחר הלידה, וכשהחזירו לו הקמיע פתחו תלמידיו וראו כתוב בו תיבת 'צא', והסביר להם בנימא של בדיחותא שהוא ר"ת 'צא את' כי הלא אצל בעל הבית איתא (פסחים פו:) כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא, אבל כשהמורא דאתרא אומר צא, צריכים לצאת, ע"כ יצא הוולד בשעה טובה.

וכן מובא בתולדות הישמח משה (עמ' עד"ר) שהגה"ק רבי אברהם אהרן מקאלבסוב ראה אצל אביו הק' הייט"ל הרבה סגולות וקמיעות והביא מעתיק אחד שיעתיק לו ממנו, אמר לו אביו שאין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותם בלבד, אלא ישב בדד וידום ויעסוק בש"ס ופוסקים ולא בענינים אלו.

ועיין בשו"ת מאור יהושע (סי' ל"ד) שהרה"ק מנאסויד ז"ל מעניק קמיע לחולה א' ממרן הייטב לב ז"ל. וע"ע בס' בית ישראל - טויסיג (ח"ח עמ' ס"ז) שהיה מגיפה ומרן הייטב לב חילק קמיעות מאגוזים, ואנשים אמרו שיכולין לעשות זאת לבדם, וכולן נעדרו רח"ל, עיי"ש.

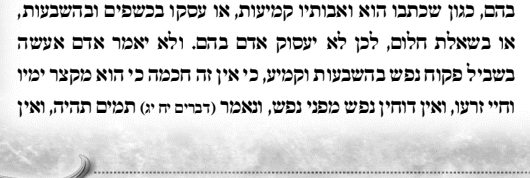
ועי' בס' ילקוט ישר (ערך ב"ק) וז"ל: מצאתי בספר זכות ישראל, שנדפס שם מכתב י"ב מהגה"ק מסיגוט בעהמ"ח ייטב לב סגולה לאשה אשר יזוב דמה ימים רבים לכתוב זה השם בק"ם מדמה על מצחה ועי"ז תתרפא עיי"ש. ובוודאי אשר דבריו הקדושים מקובלים המה מזקנו הגה"ק ר' משה ט"ב זלה"ה אבד"ק אוהל, שהוא היה מומחה לרבים ומפורסם בעניני הקמעות כנודע...

54 יכקוש ערך ב"ק ישר

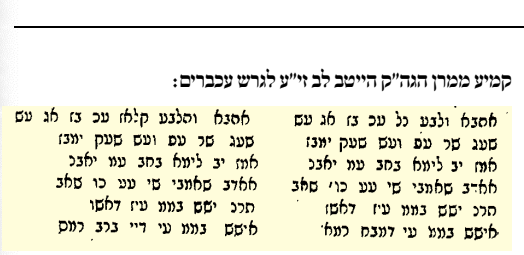
עד"י בח"ת כ"ס. וע' ערך שם מק"כ נכתב בדגל מחנה ד"ן בתריכות. וע' בלק"ס פ' בלק לחצר מוה השם הי' יניקתו של בלע"ם שהוא כמספר השם בק"ם, ולכך אומר בלעם לחצר מחזה עד"י יחוה ולא השם עד"י עלמו כ"ל בח"ת כ"ס. עיי"ש:	נגורה . שבח"ת, נגורה שבגלת, נגורה שבכוד, נגורה שביסוד, נגורה שבמלכות. והנה הגבורות הם בחים מלד לפון, כנודע, ומשם נמשך הפרנסה, כפוס"כ אומר לנפתן תני וכמתא"ל שלחן בלפון"ן, והכוונה להעשיר יפפין, וכמתה"כ ומשמחלתם עושר וכבוד. ואפ"ל ללכך השפע והפרנסה בחת ע"י גבורות הנגש, דמלת גם"ס מספרו ז"ם מד"ם, והגבורות של כל זה מדות בשפע הפרנסה מידו הרחבה והמלוה. והנה זה השם הכ"ל ס"ל"ג"ס"ק"ג"ס מספרו ז"ח. ואפ"ל דע"ז רמזו חז"ל שכך אחרים היונק יהיו מזונותי מרוירים כי"ח בידו של בקב"ה, כי מזה השם מספרו הוא ז"ח בשפע הפרנסה, והיותו בח מלד הגבורה אחרים היונק בעלון מרוירין כזי"ח, בידו של בקב"ה שהוא היד החזקה, לחצר מצמחלם עושר וכבוד, כנ"ל. לחתם הלדיקים מספכין מהם"ד למהם"ך ולכך גם"ס שהוא מספר ז"פ מד"פ כנ"ל עם מספר נגורי"ם הוא מספר י"ג פעם ווי"ם ויג"פ עוי"ב, וגם השם הנ"ל שמספרו ז"ח הוא בגי'	עד"י בח"ת כ"ס. וע' ערך שם מק"כ נכתב בדגל מחנה ד"ן בתריכות. וע' בלק"ס פ' בלק לחצר מוה השם הי' יניקתו של בלע"ם שהוא כמספר השם בק"ם, ולכך אומר בלעם לחצר מחזה עד"י יחוה ולא השם עד"י עלמו כ"ל בח"ת כ"ס. עיי"ש:

ג) **בק"ם.** מלאתי בס' זכות ישראל, שנדפס שם מכתב י"ב מהגה"ק מסיגוט בעהמ"ח ייטב לב סגולה לאשה אשר יזוב דמה ימים רבים לכתוב זה השם בק"ם מדמה על מצחה ועי"ז תתרפא עיי"ש. ובוודאי אשר דבריו הקדושים מקובלים המה מזקנו הגה"ק ר' משה ט"ב זלה"ה אבד"ק אוהל, שהוא היה מומחה לרבים ומפורסים בעניני הקמעות כנודע, ולדעתי אפ"ל כזה דהשם בק"ם מבטל בחסברו למספר ד"ם גי"ם עם הכ"ע קללות שנתקללו אח ע"י חטא אכילת עפ"ד טו"ר לחצר עקבים בחתם ומתה לו, והוא בעטם הכ' ודם ענבים פומם, וכמלחז"ל שהרלתה לו דם נדה, וקלדתי כזה, ודי למבין:

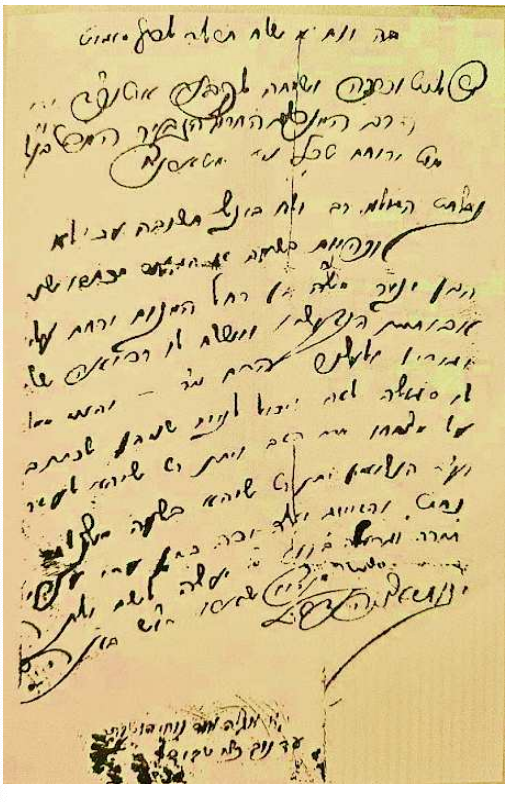
להלן קמיע ממרן הגה"ק הייטב לב זי"ע:

קמיע ממרן הגה"ק הייטב לב זי"ע לגרש עכברים:

מכתב ברכה וסגולה לרפואה ממרן הגה"ק הייטב לב זי"ע:

12 הנה נתינת קמיעות הוא סכנה גדולה למי שאינו ראוי לזה, וע"כ היה מחלוקת בין הצדיקים והפוסקים בענין נתינת הקמיעות, דהנה בס' חסידים (סי' תתשע"ב) איתא: אין המזיקים מתגרין אלא במי שמתגרה בהם, כגון שכתבו הוא ואבותיו קמיעות, או עסקו בכשפים ובהשבעות, או בשאלת חלום, לכן לא יעסוק אדם בהם. ולא יאמר אדם אעשה בשביל פקוח נפש בהשבעות וקמיע, כי אין זה חכמה כי הוא מקצר ימיו וחיי זרעו, ואין דוחין נפש מפני נפש, ונאמר (דברים יח יג) תמים תהיה, ואין

לו אלא תפלה ותחנונים על הכל. וה' ישמרנו וזרענו ואת כל אשר לנו מכל רע מעתה ועד עולם אמן ואמן, עכ"ל.

[אגב עיי' בס' תפארת יואל שרביה"ק בעל הדבר"י ז"ל סיפר (בשנת תשכ"ו) שפעם אחד התבונן היש"מ בדברי קדשו של רבי יהודה החסיד הנ"ל, והתבונן במחשבתו כי אולי יפסיק מזה הדרך הקדוש, ואחר שהתעורר משינת הצהריים שהי' דרכו הקדוש לנוח קצת מעבודתו הקדושה, מצא פתקא על חתיכת קלף צורת משולש, והי טונקל, כמעט שוואריץ, והי' כתוב בה "מלאכים ינשאוך ולא ינוקוך", והיש"מ החשיב את הקלף לפתקא מן שמיא, והצניע אותה, והי' עוד ברשות הייט"ל בירושה, ואח"כ הי' ביד הגה"צ הרמ"ד מלאפאש זצ"ל, ורבינו ראה את הפתקא אצלו, ובימי המלחמה הראשונה נאבדה וחבל על האבדין].

וכן בשער רוה"ק (יג.ב) מובא שרבי חיים וויטאל ז"ל שאל להאריז"ל האם מותר להשתמש בשמות הקדושים, ולמה רבי עקיבא וד' ישמעאל בפרקי היכלות מובא שהיו משתמשים עמהם, והשיב לו שאז היה להם אפר הפרה והיו מטהרין עמה, אבל אנו טמאי מתים אין לנו רשות להשתמש בהם. וכן עיי"ש שבעל הראשית חכמה שאל להאריז"ל האם מותר להשתמש בשמות הקדושים, והוא השיב לו שרק מי שהוא צדיק גמור, ואין עליו שום קטרוג מותר להשתמש עמהם. ועוד תירץ שהאריז"ל אמר לבעל הראשית חכמה שאסור להשתמש עם השמות, כי כל השמות הק' המובאים היום בהספרים מוטעים המה, ואפי' אלו הקמיעות שכבר נתנסו ע"י מומחה יש בהם טעויות רבות, ולכן אסור להשתמש עמהם.

אמנם המחבר ביו"ד (סי' קנ"ט סט"ו) פסק שמותר להשתמש בספר יצירה, ועיין בש"ך (שם בשם הלבוש) שמותר לעשות כן לכתחילה, דשמות הקודש הם, והקב"ה נתן בהם כח שיוכלו לפעול על ידם החסידים והנביאים, והפועל בהם מראה גבורתו של הקב"ה, ועיי"ש שמאריך לבאר ומסיק שמותר להשתמש בהם 'לצורך מצוה רבה', ע"ש.

וכן עיי' בסידור לב שמח מאלעסק (דף קכב) שהבעש"ט הק' היה נותן קמיעות, ובס' טעמי המנהגים (עמ' ש"ג) מובא שהרה"ק רבי איציקל מדראביהטש רצה לבטל הקמיעות של הבעש"ט הק' מחמת שאסור להשתמש בשמות הקדושים, עיי"ש. ובס' תפילה למשה (פר' ויקהל) מהרה"ק מסאמבור מובא שהעטרת צבי מזידיטשויב סיפר להרה"ק מלובלין מהקמיעות של הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב, עיי"ש באריכות.

כ"כ ידוע שהמגיד הק' מקאזניץ היה מרבה בנתינת קמיעות, ועיי' בס' עשר אורות (מערכת ה' אות מ"ט) סיפור על זה, ועי' עוד בס' הגה"ק ישמח משה (עמ' רס"ט) מכתב מהמגיד הק' מקאזניץ להישמח משה, ובו הוא שולח לו קמיע לאיש א' הנזקק לישועה, ואכן יש גירסא שהישמח משה למד חכמה זו אצל המגיד מקאזניץ בהיותו משובתי שבת אצלו כידוע.

וכן עיין בס' שם הגדולים (מערכת ר' אברהם אזולאי) שהאור החיים הק' סיפר לו מנתינת הקמיעות של וקינו הרה"ק רבי אברהם אזולאי בעל חסד לאברהם.

ועי' בתשו' החת"ס להישמח משה (בתשו' או"ח סי' קצ"ו) בו הוא מעיד לפניו שרבו הגה"ק רבי נתן אדלער היה משתמש בקמיעות, וע"ע באגרות סופרים (מכתב ל') שרבי שמעון סופר מקראקא סיפר שקיבל מההחת"ס קמיע שקיבל מרבו הנ"ל.

מוה"ר אשר זעליג לעוו הי"ו, ראה"ק דקהלתינו לאנדאן: פון ראזוואדוב קיין סיגוט איז דאך געווען א דרך ארוכה.

רבינו: יא, ס'איז געווען זייער ווייט, אבער ס'איז שוין געווען א באהן דעמאלטם. ער וואלט שוין געקענט פארן גרינגער, און ער איז קיינמאל נישט געקומען, ער האט מורא געהאט.

האדמו"ר ממטוטשין: סתם אזוי איז ער אוך געווען א גרויסער פחדן.[13]

רבינו: יא, כ'האב געהערט אז ער איז געווען א גרויסער פחדן,[14] נישט נאר ער, נאר די גאנצע משפחה, די ראזוואדובער און דזשיקובער קינדער.

ועי"ש עוד (מכתב י"ג-י"ד) שהגרעק"א ביקש מהגאב"ד קעמפנא שישלח לו קמיע, וכן עיי' בס' זכרון למשה (במכתב של הגאון רבי פישל זוסמאן) שמביא מעשה נורא מהקמיע שנתן החת"ס ז"ל להגאון רבי מנחם כ"ץ מפרוסטיץ מחמת חלומות קשות שהיו לו, ע"ש באריכות.

אמנם היו צדיקים שהיה להם תרעומת ע"ז, וכן ידוע שהמחלוקת בין הגריעב"ץ והגאון מהר"י אייבשיץ היה גם מחמת ענין הקמיעות, וכן הרה"ק מהר"ש מבעלזא והעט"צ מזידיטשויב היה להם תרעומת על היש"מ על מנהג זו.

ועי' במדור שולחן מלכים (פר' נשא תשס"ט) שמרן רבינו שליט"א סיפר להאדמו"ר מבאבוב שליט"א שהרה"ק מראפשיץ רצה לכתוב מכתב להישמח משה שיחדול מנתינת הקמיעות, אך הדיו נשפך על המכתב באמצע הכתיבה, אזי הבין שמן השמים אין לו להתערב בזה.

13 עיין בס' זכרון יהודה שהגה"צ ר' יהודא'לע הורוויץ ז"ל מדזיקוב-ירושת"ו סיפר, שבני הרה"ק מדזיקוב ז"ל היו בטבעם פחדנים גדולים. ועיין בס' החכמה מאין (עמ' קי"ט) שרבי איציק'ל סטוטשינער סיפר שאביו הרה"ק מראזוואדוב היה בטבעו חושש גדול, ואם היה צריך לנסוע במסילות הברזל, היה מגיע שעה לפני הזמן המיועד לבל יאחר את המרכבת הברזל. וכן בשנת תרל"ט בשהוסיפו חלקה לשטה הבית החיים בעיר ראזוואדוב לא רצה לגור שם, ועבר לגור ששה חדשים בעיר סאקאלוב.

14 עיי' בס' מאיר החיים (עמ' שס"ו) שהרה"ק בעל עטרת ישועה זצ"ל מדזיקוב היה מפורסם בתור בעל פחד גדול, הדברים הגיעו עד כדי כך, כי כאשר היה נוסע במרכבה, והיו צריכים לפנות לרחוב צדדי היה יורד מהמרכבה לפני הסיבוב, והיה חוזר ומטפס עליה אחרי הסיבוב.

פעם כשאלוהו מדוע הוא מפחד כל כך, השיב במשל, למה הדבר דומה לגובה המסים העורך בקורת בשוק, מי ששילם את כל מסיו עומד על מפתן חנותו ומאחל לו צפרא טבא, לעומת זאת מי שחובו גדול, סוגר מיד את חנותו ומסתתר, וסיים בענותנותו - אלה שאינם פוחדים, כנראה שכבר שילמו את כל חובותיהם, בעוד שאני עדיין בעל חוב גדול... ע"ש.

ועיי' עוד בס' דרכי הישר והטוב שבטרם הולדתו של הרה"ק רבי שלמה מבאבוב ז"ל נתקפה אמו בתו של הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב בפחדים

ביים דזשיקובער רב (הגה"ק רבי אליעזר"ל ז"ל) איז אמאל געווען א מעשה, אז ס'איז אהנגעקומען א ידועה אז די שטערן זעהער'ס האבן געזאגט אז ס'גייט קומען צוויי שטערנ'ס וואס גייען זיך אהנרירן און דאס וועט חרוב מאכן די וועלט, און דער דזשיקובער רב האט מורא געהאט, האט ער געשריבן פאר'ן דברי חיים, האט דער דברי חיים אים געזאגט 'כי לא יעשה ד' אלקים דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים' (עמוס ג, ז) און עס וועט גארנישט זיין.

דער פעטער ז"ל האט דאס אמאל דערמאנט הושענא רבה ביי די דרשה, ער האט געטייטשט 'הושענא למען סודך'.[15]

והמשיך רבינו: אין דזשיקוב אז ס'האט געדונערט איז געווען עק וועלט, געפערליך, מ'האט זיך פשוט באהאלטן אין די שטובער אונטער א דאבענע.[16]

האדמו"ר מסטוטשין: מ'האט נישט געזאגט 'מעסער' נאר 'נעסער'... ווייל מ'האט מורא געהאט דערפון.

רבינו: כ'האב געהערט אז דעם ייטב לב'ס רביצין איז געפארן קיין ראזוואדוב צו א התונה, און זי האט מיטגענומען איר קינד רבי משה יוסף דער שפעטערדיגער אוהעלער רב – ער איז נאך דעמאלטם געווען א יונגל – קיין ראזוואדאוו, און מן הסתם איז קיין באהן נישט געווען ביז אהין, און מ'האט נאך געדארפט צופארן מיט א וועגעלע. אונטערוועגנם האט זיך צובראכן דאם וועגעלע, און זיי זענען געבליבן אונטער ראזוואדוב, איז געווארן א פראבלעם וועל ס'זאל פארן אין שטאט אריין ברענגען א אנדערע וועגעלע, אלץ הל' יחוד.

בקיצור, דער בעל עגלה מיטן קינד זענען אריין געפארן אין שטאט אריין, און זי די רביצין איז דארט געבליבן אליינ'ס, און זי האט געבעטן אז אזוי ווי ס'האט זיך פארשלעפט זאל ער גיין זאגן אז מ'זאל ווארטן אויף איר מיט די חופה.

דער אוהעלער רב וואס איז געווען דעמאלטם א יונגל האט פראבירט אריינצוגיין צום ראזוואדאוער רב זאגן אז דעם רב'ס שוויגער איז דא, אבער ער האט נישט געקענט אריינגיין, ס'איז א התונה מיט חסידים, א גרויסער עולם, און ער איז געווען א פרעמד יונגל, און קיינער האט זיך נישט אומגעקוקט דארט אויף אים.

האט ער געזעהן אז די צייט רוקט זיך, האט ער זיך מיישב געווען אז ער גייט צו די רביצין וואס זי איז געווען זיין שוועסטער – א טאכטער פונעם ייטב לב, גיטל יהודית האט זי געהייסן, זי האט אים נישט געקענט ווייל זי איז געווען אסאך עלטער פון אים, און זיי פלעגן דאך נישט קומען קיין סיגוט – איז ער געגאנגען און געזאגט אז ער וויל צוגיין צו די רביצין, און מ'האט אים צוגעפירט צו די רביצין, און האט געזאגט 'איך האב א שליחות פון מיין מאמען מ'זאל ווארטן אויף איר מיט די חופה', זי קוקט אן דאם יונגעלע... און זי פרעגט אים 'יונגעלע ווער איז דיין מאמע?', האט ער געזאגט 'דיין מאמע איז מיין מאמע', איז זי געווארן

נוראים, ושנתה נדדה מעיניה לילות שלמים, באותה העת הגיע הרה"ק הרבי ר' הערש מרימאנוב ז"ל לבקר בדזיקוב, ביקש ממנו הרה"ק רבי אליעזר כי יפעל בכוחו הגדול לסלק את הפחד מבתו אשר שהתה אז בביתו, נכנס הרבי ר' הירש אל החדר אשר בו התגוררה הבת, והחל להסתובב מצד אל צד בדביקות עצומה, לאחר מכן נשף בכל כוחו על כל ארבעת הכתלים, ואמר נשפתי וגרשתי מכאן את כל כוחות הרע, מעתה לא תדעי עוד פחד, ותלדי בן קדוש אשר יאיר את העולם בצדקתו ובתורתו, ודבר מדבריו לא שב ריקם.

וכס' קדושה ומלכות – באבוב (עמ' שפ"א) מביא, שהאדמו"ר הדברי שלמה מבאבוב ז"ל סיפר שאביו הקדושת ציון ז"ל אמר לו שאביו הרה"ק רבי שלמה ז"ל היה פחדן גדול מחמת היותו 'א דזיקובער קינד' והיה מפחד לקחת את בנו בתור ילד להלוויית המת, ע"ש.

ועיי' בס' החכמה מאי"ן (עמ' קפ"ו) שהר"ר יעקב שלמה פרידמאן ז"ל סיפר שהרה"ק הצבי לצדיק מבלאזוב ז"ל התגורר בעיירה קטנה בשם יאווארניק, וכשהיה הולך ברחוב היה מקדם פני כל אדם בשלום, והיה מרים את כובעו אפילו בפני גוי קטן, שאלוהו אנשי שלומו, כלום הרב מפחד מהשייגץ הצעיר.

ענה להם, אספר לכם את סיבת הדבר, כשאכלתי מזונות על שלחן חותני (הרה"ק מראזוואדוב), וכידוע הוא היה חשוך ופחדן גדול, שאלתי אותו לפני חג השבועות אם לקשט את ביתי בענפים ועלים ירוקים כמנהג דינוב, וקראו לזה 'שבועות ביימער', ובבתי המדרש היו מקשטים את החלונות בירק וקראו לזה 'רוסן', ואמר לחותנו שהוא חפץ לנהוג כן, האם לא יפחד, ואמר לו חותנו, הרי לך אמיץ בגיבורים, א נייער שטארקער!, מאז שאמר לי זאת נפל עלי פחד שאין כדוגמתו בכל עת שאני רואה איזה גוי או שייגץ, ע"ש.

15 עי' בדברי יואל להו"ר עמ' תק"ה דרוש קכ"ב, שביאר הפיוט אשר בעוה"ר בזמנינו אלה אין עוד אתנו צדיקים אמתיים שיגלה השי"ת סודו מה שעתיד להיות, ולכן אנו מתפללים להשי"ת הושענא למען סודך, בעת כואת שהסוד נשאר כמוס אצלו, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים.

16 עיי' בס' מפי ספרים וסופרים (פר' וירא עמ' קפ"ו) בניו של הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע היו ידועים כבעלי פחד, והברקים היו מניסים אותם חדר לפנים מחדר, ואמרו בשמו או בשם בנו הרה"ק רבי משה מראזוודוב ז"ל שאמר דמי שאינו מתירא מברקים ורעמים על כרחך או שצדיק גמור הוא, או שאין פחד אלקים לנגד עיניו, עליהם עצמם משלו משל ואמרו, כי כשהם נסים להחדרם כששומעים ברק, הרי זה כבעל חוב הפוחד מהנושה שמא בא לגבות את חובו, ובכל דפיקה בדלת ביתו הוא ממהר להתחבא יותר, וכך ביראתם את האלקים היו נסים לקולם, ע"ש.

איבערראשט, זי האט נישט געוואוסט אז די מאמע – דעם ייטב לב'ס רביצין – איז דא, און זי איז געבליבן אונטערן שטאם, האט מען ארוים געשיקט א שליח מיט א וואגען מ'זאל איר אריינברענגען.

על כל פנים דאם האב איך געהערט פונעם טאטן ז"ל אז ער איז קיינמאל נישט געקומען קיין סיגוט, ווייל דער ייטב לב האט געגעבן קמיעות.

הרא"ז: ממש וועגן די קמיעות.

רבינו: יא. אבער דער ייטב לב האט אים זייער מחשיב געווען, ער שרייבט אויף אים זייער גרויס 'חתני הרב הצדיק הקדוש'.[17]

*

הרח"ש: פארוואס האט רבי יהודה'לע סטוטשינער געהייסן 'יהודה', פארוואס האט ער נישט געהייסן נאכן זיידן 'יקותיאל יהודה', דער ייטב לב.[18]

האדמו"ר מסטוטשין: אונז וויים מיר נישט פארוואס. ער הייסט דאך יא נאכ'ן זיידן,[19] אבער מ'האט נאר געגעבן א האלבן נאמען.

הרא"ז: אפשר ווייל 'יקותיאל' איז 'משה', און דער פאטער האט געהייסן 'משה' האט ער נישט געווואלט געבן דעם נאמען.[20]

רבינו: ער איז דאך נאך געבוירן בחייו פונעם ראזוואדוב'ער רב.[21]

האדמו"ר מסטוטשין: ס'קען אפשר זיין. ס'איז דא פארשידענע סיבות וואם מ'זאגט מפי השמועה, איינער זאגט אזוי, איינער זאגט אזוי.

רבינו: מ'האט נישט געווואוסט פארוואס, מ'זאגט אז ער האט געזאגט אויב איך וואלט צוגעקומען נאר צו האלב פון זיין גדלות (של מרן הייטב לב ז"ל) וואלט אויך גוט געווען.[22]

ושאל רבינו: אין וועלכן יאר איז דער סטוטשינער רב געקומען קיין אמעריקא?

האדמו"ר מסטוטשין: אום חודש טבת תש"ז.[23]

הרא"ז: ער – מיין איידעם – הייסט אויך 'יהודה' נאכ'ן זיידן.

---

17 ע' בייטב לב (פרשת בא) עה"פ ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור וגו' (שמות יג, ז), שכותב שם בזה"ל: "ומפי חתני הרב הצדיק הקדוש המפורסם בישראל גדול שמו מו"ה משה הורוויץ נ"י אבד"ק ראזוואדאב בהיותו בימי נעוריו סביב לשולחני שמעתי", עיי"ש.

18 כנ"ל שהי' בנו של הגה"ק ר' איציק'ל מסטוטשין ז"ל בנו של הגה"ק ר' משה'לע מראזוואדוב ז"ל התנו של מרן הייטב לב ז"ל

19 כן נזכר בהקדמת ספריו מנחת יהודא עה"ת ומועדים.

20 ע' לקמן הערה 22 שגם ר' יהודא'לע ז"ל בעצמו הי' מסופק שאולי זהו הטעם הנכון.

21 כן מובא שזקינו הרה"ק מראזוואדוב ז"ל אף הגיע להשתתף בשמחת הברית מילה של נכדו, אך לא היה סנדק, כי מעולם לא קיבל סנדקאות מחמת טבעו הרך כידוע.

22 בס' משמ"ד ד"ר תנחום (ספורים מצדיק סטשטין) מובא, שרבי יהודה'לע סטוטשינער ז"ל אמר שלא שמע הטעם על זה, אבל אם הייתי זוכה להגיע לחצי מדריגותיו הי' ג"כ טוב..., ואולי לא נתנו לי שם יקותיאל, מפני שהוא שמו של משה רבינו וא"ו מראזוואדוב ז"ל הי' שמו משה, ונולדתי אז עוד בחיים חיותו.

23 יש לציין שאחרי מלחמת העולם הראשונה עבר הרה"ק רבי איציק'ל מסטוטשין ז"ל לעיר מארנא, ואז העביר את הרבנות בסטוטשין לבנו הרב רבי יהודה'לע ז"ל, אך מחמת שכמה שנים עברו עליו לא נפקד בזש"ק, אמר לו אביו הק' 'כאן אי אתה זוכה לבנים ושם אתה זוכה לבנים', ויעץ לו לעלות לארה"ק, ואכן כן עשה ובשנת תרצ"ו עלה לארה"ק והתיישב בטבריא ובירושת"ו, ושם נולדה לו בתו היחודה ע"ה, ואחר שנתיים ימים חזר לעיר סטוטשין.

בסוף שנת תרצ"ט הוא ברח לעיר לעמבערג מחמת חמת המציק, ומשם הוגלה לסיביר שם עבר עבודת הפרך וניצל משם בחסדי ה'. בשנת תש"ב השתחרר מסיביר ושלחו אותו עם השיירה לסמארקאנד, ובשנת תש"ו הגיע לעיר אנטווערפען, והתגורר שם לתקופה קצרה וניהל את עדת חסידי דזיקוב-ראזוואדוב שהגיע משארית הפליטה.

ובשנת תש"ז הגיע לניו יארק, ובתחילה התיישב במחוז בראנזוויל שבברוקלין, ובשנת תש"ח התיישב בבארא פארק עד יומו האחרון ביום ט' חשון שנת תשמ"ב לפ"ק.

בשורה טובה פיר בראנזוויל
דער פסוצינער רבי הרב הצדיק
ר' יודעלע האראוויץ
א זוהן פון הרב הצדיק ר' יצחק'ל פון סטוצין, נכד הרב הצדיק ר' משה'לע וצ"ל פון סון ראזוואדזב און אייניקעל פון בלאזיווער דבו"ק
ווערט דאונען ימים נוראים הבע"ל אין
חברה רעים אהובים
1819 פראספעקט פלייס, בראנזוויל
דער רבי ווערט פיהרען א טיש אין זיין ווהנונג. 1898 בערגען סט., בראנקס

דער סטוטשינער רבי
ר' יהודה'לע הורוויץ שליט"א
נכד תרהצה"ק וצל"ל ה"ה מראזוואדאו ווועלכער וואהנט אין 365 איסט 4טע סטריט, ניו יארק ווערט שבת פ' שקלים דאונען אין פיהרען די טישען ביי דער ראזוואדאווער חברה בני משה הורוויץ, 49 שערית סטריט.

רבינו: יקותיאל יהודה, נאכן ייטב לב?

בנו הרר"י: ניין, נאר יהודה, נאכן סטוטשינער זיידן.

דער ייטב לב איז א עלטער עלטער זיידע.

רבינו: דעם ייטב לב'ס נאמען ארגינעל איז אויך געווען א צוזאם געשטעלטער נאמען, נאך צוויי זיידעם, איין זיידע וואם האט געהייסן 'יקותיאל' און איין זיידע וואם האט געהייסן 'יהודה'.[24]

אינטערעסאנט, רבי משה'לע שינאווער (בנו של מרן הדברי יחזקאל ז"ל) האט געהאט א זוהן רבי לייבוש מרדכי (אבד"ק שינאווא), ער איז געווען אן איידעם ביים וואלאווער רב, רבי יוקל (הגה"ק רבי ישראל יעקב יוקל ט"ב מוואלאווע ז"ל, חתנו ובן אחיו של מרן הייטב לב ז"ל), איז זיין רביצין געווען דעם ייטב לב'ס אייניקל, ער האט געהאט א זוהן און מ'האט אים א נאמען געגעבן נאכן ייטב לב, אבער מ'האט אים גערופן נשיט ר' זלמן 'לייב' ר' זלמן יהודה...[25] דער ייטב לב האט דאך געהייסן 'יקותיאל יהודה' אויף לשה"ק און מ'פלעגט אים רופן ר' זלמן לייב דאם איז די כינוי אויף די נעמען, און אים האט מען גערופן מיטן כינוי אזוי 'זלמן יודל' און נישט 'זלמן לייב', ווייל זיין פאטער האט געהייסן ר' לייבוש מרדכי.

בנו הרר"י: ס'איז געווען ביי אונז אן ענין צו געבן נאר איין נאמען,[26] נישט ווי אין אנדערע פלעצער וואם מ'האט געגעבן אפאר נעמען. כ'רעד שוין נישט אין ביאלא וואם מ'האט געגעבן ווי מער נעמען, אבער ביי אונז האט מען געגעבן נאר איין נאמען, אין מעלין איז אויך אזוי, מ'האט געגעבן דעם ראפשיצער נאמען, 'נפתלי' און נישט 'נפתלי צבי'.

רבינו: אזוי?! נישט נפתלי צבי?![27]

בנו הרר"י: ס'איז געווען עפעס אן ענין צו געבן נאר איין נאמען, ס'איז דא אין בארא פארק א קרוב אונזערער, אויך א סטוטשינער אייניקל רבי יעקב אליעזר הורוויץ, ער האט א זוהן נפתלי, ער הייסט אויך נאר 'נפתלי' נישט 'נפתלי צבי', האט ער געזאגט אז דער זיידע האט אים געהייסן אז ער זאל געבן נאר 'נפתלי'.

רבינו: ס'איז א חידוש. דער שינאווער רב האט געהאט א זוהן רבי נפתלי (מוה"ס אילה שלוחה), דער ישמח משה האט אים געגעבן דעם נאמען, ווייל דער שינאווער רב איז געווען א איידעם דארטן (בהיותו חתן אצל הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי ז"ל התנו של מרן הישמה משה ז"ל) און האט דארטן געגעסן קאסט, און ער האט געהאט חשק צו געבן דעם נאמען נאכ'ן ראפשיצער רב, נאר ער האט זיך נישט געטרויעט צו גיין זאגן פארץ ישמח משה וואם ער ווייל – אזוי איז געווען דער סדר אז דער ישמח משה פלעגט אליין א נאמען צו געבן פאר די

---

24 ידוע שזמנים קשים עברו על הגה"ק רבי אלעזר ניסן ז"ל אבד"ק דראהביטש אחר התנותו ולא הי' לו זרע של קיימא, והי' לו צער גידול בנים שכל ילדיו שנולדו לו בשנים הראשונות כולם מתו עליו בילדותם בעודם קטנים ר"ל, וכמובן שהזכירו עצמם תכופות אצל אביו הק' מרן הישמח משה להיוושע בדבר ישועה ורחמים, ופע"א קבלו מכתב ממרן הישמח משה ובה כתוב לאמר, שהיות אשר הרבנית היא נכדת הגה"ק ר' יקותיאל זלמן הלוי לאנדא ז"ל, שהי' הרב הראשון של דראהביטש (אביו של זקינה רבי נחום ז"ל) ומנוחתו כבוד שם, לכן תלך הרבנית על קברו של זקינה לעורר רחמים שמים להיוושע בזרע של קיימא ותקבל עליה שם על ציון הקודש שכאשר תלד בן זכר יקרא שמו בישראל על שם זקינה הנ"ל, פקודתו שמרה רוחם ובשנת תקס"ח כאשר נולד להם בן ה"ה מרן הייט"ל ויקרא שמו בישראל יקותיאל יהודה (הלמן לייב), יקותיאל אחרי זקינה ר' יקותיאל זלמן ז"ל, ויהודה אחר זקינה רבי לייב חסיד מלבוב ז"ל.

25 רבי זלמן יהודה ז"ל היה בנו בכורו, מילא את מקום אביו כאדמו"ר שינאווא בעיר צאנז, נשא את בתו של הגה"צ רבי שמואל שפירא מרעדים ז"ל נכד הרה"ק הבני יששכר ז"ל.

26 ועיין בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' קי"ז) שכ' וז"ל: ואני להולשת זכרוני אינני זוכר בשום מקום בש"ס שום תנא או אמורא שהיה נזכר בשני שמות, ושניהם שם העצם, זולת אבא שאול ואבא יוסי, וגם זה אינו שני שמות, כי אבא לדעתי אינו שם העצם רק שם התואר לשון חשיבות עיי"ש.

וכ"כ בשו"ת חתם סופר (אה"ע ח"ב סי' י"ח) דלפנים לא היו נוהגים לקרות בשני שמות בבת אחת, כי חדשים מקרוב באו, ואפילו יעקב אע"ה לא מצינו שנקרא יעקב ישראל בפע"א, ולא מצינו בכל השמות שבתנ"ך וש"ס והפוסקים שיקרא א' בבת אחת ב' שמות ביחד עי"ש, וכ"כ בערוך השולחן (אבה"ע סי' קכ"ט ס"ק י"ב).

אך האחרונים מעירים על ד' החת"ס הנ"ל שאצל מרן החת"ס מצינו שקרא לבנו הכתב סופר ג' שמות אברהם שמואל בנימין'. וכמו כן העירו האחרונים שבתוס' כתובות (דף צ"ח ע"ב ד"ה אמטו) כתוב ששאל ר' יעקב ישראל לר"ת... ובספר חקר שמות וכנויים בתלמוד (עמ' ס"ז) מנה בערך כ"ו גאונים וראשונים בעלי שני שמות.

ועיי' בדברי הרד"ק ז"ל בפירושו לספר דברי הימים (ו' י"ח) שכתב: המנהג כמו שתראה בהרבה מקומות יש שהיו לו שני שמות, פעם קוראים אותו באחד, ופעם קוראים אותו באחר וכו'... ועוד עיין רד"ק (הושע ה' י"ג) ע"ש, ויש שדייקו בדבריו שהיו ב' שמות לאנשים רק לא קראו אותם בשני השמות, ואולי זהו כוונת הנוב"י.

וע"ע בס' זכר דוד (מ"א פ' פ"ו) שכ' וז"ל: דע שריבוי השמות אשר ישים ה' בפי אבי הבן, מורה על ריבוי כוחות נפשיים ממדרגות הנשמות, כמו שכתב הרב לב אריה בפרשת ויגש שכן קבל מרבותיו, ולכן אין ללעוג במי שמשים לבנו ב' או ג' שמות כאחד, כי לא דבר ריק הוא, ע"ש.

27 הרה"ק רבי נפתלי הורוויץ ז"ל אבד"ק מעלין בעל קדושת נפתלי.

אייניקלעך, ער האט נישט געפרעגט דעם בעל ברית,[28] און האט נישט מודיע געווען – און דעמאלטס ביים ברית וועט דער ישמח משה האט געזאגט ׳ויקרא שמו בישראל׳, האט ער זיך יא אויסגעדרייט צום שינאווער רב און געפרעגט ׳נו׳, אז ער האט אים געפרעגט האט ער געענטפערט ׳נפתלי׳, שפעטער האט אים דער ישמח משה געזאגט ׳דעם נאמען האב איך געוואלט טאקע געבן׳.

איז ער האט אויך נאר געהייסן ׳נפתלי׳ אליין נישט ׳נפתלי צבי׳.

הרח"ש: ס׳קען זיין אז דעם ישמח משה׳ס פאטער האט נאך דעמאלטס געלעבט? אז ווען דעם האט ער נישט געקענט געבן צבי.

רבינו: כ׳גלייב נישט, לויט׳ן חשבון שטימט עס נישט, דאס איז שוין געווען אין סוף יארן פונעם ישמח משה, ווען דעם שינאווער רב׳ס זוהן איז געבוירן געווארן.

מוה"ר שמואל הכהן פריעדמאן הי"ו, משב"ק: ער איז נפטר געווארן תקע"ד.

הרח"ש: ס׳איז דא א בילד פון די מציבה, ס׳שטייט דארט תקע"ד.[29]

---

28 עיי׳ בספר אבני המקום להגה"ק משימלויא ז"ל (אבן הראשה) שכ׳ שם: וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי׳ הוא שמו. ופרש"י שפסוק מסורס הוא דהול"ל וכל נפש חיה אשר יקרא לו האדם הוא שמו, וצ"ב למה באמת הוא מסורס.

וי"ל דרמז יש בו, דהנה שמענו ממרן הגה"ק בעל דברי חיים זיע"א שבברית מילה הי׳ הוא אומר הברכות וקריאת שם התינוק, ולא שאל את אביו איזה שם יתן לו, רק הוא ז"ל קרא לו שם אחר שהיה עומד מעט בשתיקה בדביקות, וזה היה אחד מנפלאות שנראה עין בעין אצל מרן זי"ע. א"כ מבואר מזה דהצדיק יכול להביט ולידע משורש נשמתו מה שמו באמת, ע"ש.

29 עי׳ בס׳ ומשה היה רועה (חלק ה׳ עמ׳ תקנ"ט): עס איז דאס ארט צו דערמאנען אויך ווען בשנת תשנ"ה לפ"ק האט מו"ה שמעון פריעדמאן הי"ו געטראפן דעם ציון פון הג"ר צבי שיף ז"ל דער פאטער פונעם ישמח משה זצ"ל אין די שטאט זבארוב, האט דער רבי (מרן הברך משה ז"ל) געזעגן א גרויסן סכום געלט צו קענען עוסק זיין להצלת הציון, און דער רבי האט אין מחוק געווען מיט פארשידענע פעולות אז ער זאל קענען מציל זיין דעם ציון אז זי זאל בלייבן על מכונה.

כאטשיג עס איז נישט באקאנט צופיל פרטים איבער דעם פאטער פונעם ישמח משה, פלעגט דער רבי אנצייגן אז אין שו"ת השיב משה (סי׳ ע"ד) דערמאנט אים דער ישמח משה און ער שרייבט אויף אים הכ"מ זצ"ל, וואס דאס צייגט אז ער איז געווען אן אדם גדול.

דאס וואס דער ישמח משה האט געשריבן הכ"מ צייגט אז די תשובה איז געשריבן געווארן בשנת פטירתו להה"ק, אבער אין השיב משה

רבינו: עכ"פ ער האט אויך געהייסן נאכ׳ן ראפשיצער רב, און ער האט געהייסן נאר ׳נפתלי׳, ס׳איז א חידוש, כ׳האב מיך אסאך געחידוש׳ט אויף דעם, איר זאגט אז ס׳איז געווען א קפידא ביי ענק נישט צו געבן קיין צוויי נעמען.

האדמו"ר מסטושין: כ׳ווייס נישט צי ס׳איז געווען א קפידא, ס׳איז געווען אזא ענין, מ׳האט געגעבן נאר איין נאמען.

בנו הרר"י: מיין זוהן ׳יצחק׳ הייסט נאכ׳ן זיידן, רבי משה׳לע ראזוואדובער׳ס זוהן, רבי איציק׳ל סטושינער, און ער הייסט אויך נאר יצחק.

ווערט נישט אנגעגעבן דעם דאטום ווען די תשובה איז געשריבן געווארן, דער רבי האט אבער אנגעווינן אז אין שו"ת חתם סופר (אבעה"ז ח"ב סימן י"ז) רעדט דעם חת"ס אויך פון די זעלבע שאלה וואס דער ישמח משה איז דן, וואס ווי עס זעהט אויס האט מען אנגעפרעגט די שאלה ביי פארשידענע גדולי ישראל, און דארט ווערט אנגעצייכנט אז די תשובה איז געשריבן געווארן בשנת תקע"ד, וואס פון דעם איז משמע אז אין יענע תקופה איז דער פאטער פונעם ישמח משה נפטר געווארן. אויפן נוסח המציבה וואס איז שפעטער געפינען געווארן שטייט מאקע ט"ז תמוז תקע"ד לפ"ק. [ועי׳ בישמח משה פר׳ ויקרא וואו דער ישמח משה ברעגט א קשיא וואס זיין פאטער האט אים געפרעגט און וואס ער האט געענטפערט דערויף].

להלן תצלום ממציבת הגאון רבי צבי הירש שיף מזבארוב זי"ע:

רבינו: און ווי אזוי האט ער געהייסן?

האדמו"ר מסטוטשין: ער האט אויך געהייסן נאר "יצחק" אליין. רבי משה'לע ראזוואדובער האט אויך געהאט נאר איין נאמען, מ'זעהט אז ס'איז געווען עפעס אן ענין אין דעם.

רבינו: דאס אז מ'האט געהאט נאר איין נאמען איז נישט קיין ראיה אז מ'האט נישט געוואלט געבן צווויי נעמען, איך האב אויך נאר איין נאמען... אסאך מענטשן האבן נאר איין נאמען.

און דער פלאנטשער רב אליינס, ער איז דאך אויך געווען א זוהן פונעם ראזוואדובער רב, ער האט דאך אויך געהאט צווויי נעמען, אברהם חיים.[30]

א' הנוכחים: פונעם פלאנטשער רב איז לכאורה נישט געבליבן קיין דורות נאך די קריג.

רבינו: ס'איז יא דא, און דאס איז פאר רבי אלעזר ריישער צו פארדאנקן...[31]

ביי מיר אין שטוב איז געווען אמאל א פלאנטשער אייניקל, ער וואוינט אין מאנסי, ער איז א קאלבסוב'ער אייניקל בן אחר בן, ער הייסט [ר' משה יחיאל] טייטלבוים, און זיין עלטער זיידע האט געהייסן ר' לייבוש טייטלבוים ער איז געווען רב אין קאלבסוב, ער איז געווען דעם קאלבסוב'ער רב רבי אברהם אהרן'ס אייניקל.[32]

דער ר' לייבוש איז געווען א שוואגער מיט רבי אלעזר ריישער, רבי אלעזר איז דאך געווען אן אייידעם קודם ביים קשאנובער רב,[33] ער איז געווען אן אייניקל פונעם דברי חיים, אבער בזיוו"ש איז רבי אלעזר ריישער געווען אן אייידעם ביי רבי חיים יונה הויל־פרין, ער איז געווען דער ראש בית דין אין ריישא, און דער ר' לייבוש פון קאלבסוב איז אויך געווען דארט אן אייידעם, ער איז סך אינגער געווען פון רבי אלעזר, ער איז געווען פון די אינגערע קינדער דארט.

בקיצור איין טאג האט רבי אלעזר ריישער אים געזאגט ער זאל איבערלאזן אייראפע און גיין קיין אמעריקע, ווייל די ערד אין אייראפע וועט ברענען אינטער אידישע פום...!, בקיצור ער זאל זיך אויפהייבן און פארן קיין אמעריקא.[34]

הרא"ז: ס'איז באוואוסט אז רבי אלעזר ריישער האט פאראויס געזעהן די צרות.[35]

א' הנוכחים: וועלכע יאר האט ער דאס געזאגט?

רבינו: איך וויים נישט גענוי, אבער דאס איז נאך געווען פאר די ערשטע קריג, רבי אלעזר ריישער איז דאך שוין אוועק אום תר"ע.

בקיצור ער האט זיך נישט געקימערט, און ס'האט אויסגעבראכן א קריג, די ערשטע וועלט'ס קריג, ער האט אינגאנצן פארגעסן פון די מעשה מיט די מימרא פונעם שוואגער רבי אלעזר ריישער, שפעטער נאך די קריג איז געווען א פאגראם אין קאלבסוב די גוים די רשעים האבן געמאכט א פאגראם,[36] אזוי ווי ס'איז נעבעך געווען אין אסאך שטעט, און דער קאלבסובער רב ר' לייבוש האט געכאפט שווערע מכות, ערגנסטע שלעק אויפן קאפ, מ'האט אים שיעור נישט אומגעברענגט, און ער האט זיך קוים גערעטעוועט דאס לעבן, ער איז אהיים געקומען מיט א צובאלטן קאפ...

ווען ער האט זיך אביסל ערהוילט פון די קלעפ דעמאלטס האט ער זיך דערמאנט פון די מעשה... האט ער געזאגט פאר די בני בית און די קינדער ער הייבט זיך אויף און ער פארט זיך באזעצן קיין אמעריקא..., ער האט זיי געזאגט

---

30 ה"ה הגה"ק רבי אברהם חיים הורוויץ ז"ל אבד"ק פלאנטש, בן הגה"ק רבי משה מראזוואדוב ז"ל, שהי' חותנו ביוו"ר של רביה"ק הדבר"י ז"ל.

31 הרה"ק רבי אלעזר ווייסבלום ז"ל מק"ק ריישא, נינו של הרה"ק רבי ר' אלימלך מליזענסק ז"ל בא"ב, מח"ס משנה למלך עה"ת ומועדים.

32 רבי לייבוש הי' בן הגה"ק רבי יחיאל ז"ל בן הגה"ק רבי אברהם אהרן טייטלבוים ז"ל אבד"ק קאלבסוב, בנו בכורו של מרן הייטב לב ז"ל.

33 הרה"ק רבי דוד'ל קשאנובער ז"ל בנו השני של מרן הדברי חיים ז"ל.

34 כידוע שהרה"ק רבי אלעזר ריישער ז"ל אמר לכמה מתלמידיו וחסידיו שיעזבו את מדינות אייראפע וילכו לדור במדינת אמעריקא מטעם הנ"ל, ועי' בס' משנה למלך החדש בחלק התולדות (פרק ו) שכשאלו הלא ידוע ומפורסם מפי צדיקים, שבמדינת אמעריקא אפי' האבנים הם בגדר טריפה, השיב ברו"ק 'מוועט זיי כשר'ן'.....

ועי' שם עוד, שא' מתלמידיו ה"ה החסיד ר' צבי באק ז"ל שאכן נסע לגור באמעריקא, שלח מכתב להרה"ק רבי אלעזר ז"ל שיש לו געגועים אליו ורוצה להיות מקושר וקרוב אצלו, השיב לו: שאם רוצה להיות אתו אז יחשוב מהבורא ית"ש, וגם אני אעשה כן, ואז נהי' ביחד....

35 עי' שם מה שאמר לא' בזה"ל: "וואס זאל איך טאהן אז איך זעה אז עס קומט די צייט, אז עס וועט ברענען און בראטען די ערד אינטער אידישע פוס, מען וועט שטיין ביי די אמעריקאנער טוירען בעטן מען זאל אריינלאזן". וכן מה שאמר לאיש א' בזה"ל: "ס'וועט קומען א צייט ווען אידן וועלן שטיין ביי די שיפן מיט טרערן אין די אויגן און בעטן מ'זאל זיי ארויף לאזן צו פארן קיין אמעריקע, און ס'וועט שוין זיין צו שפעט!", ע"ש.

36 עי' בספר הנ"ל שזאת הי' בשנת תרע"ט, ואח"כ עזב את העיר ונסע עם בני משפחתו לגור באמעריקא והגיע בשנת תרפ"א.

יעצט איז שוין אביסל שפעט... ׳וועז איך האב וועז שכל אזן איך פאלג וואס מ׳האט מיר געהייסן, פאהר איך וועז מיט א גאנצן קאפ..., יעצט וועל איך שוין פארן מיט א געשפאלטענעם קאפ....

א׳ הנוכחים: אזן וואס האט דאס שייכות מיטן פלאנטשער רב?

רבינו: אה, וועז דער ר׳ לייבוש איז געקומען קיין אמעריקא דאס איז געווען אין די אהנהייב תר״פ יארן, האט ער געהאט איינע פון זיינע קינדער א יונג בחור׳ל [ר׳ אלכסנדר שמואל ז״ל][37] וואס ער איז שוין געווען א חתן דעמאלטס, ער איז נאך געווען זייער יונג אבער ער איז שוין געווארן א חתן אינגערהייט, ער איז געווען א חתן ביים פלאנטשער רב׳ס א זוהן, רבי דוד האט ער געהייסן מ׳האט אים גערופן דער פשעצלובער רבי, ער האט געוואוינט אין ריישא, איז דער חתן אויך מיטגעקומען מיט די משפחה זיך באזעצן אין אמעריקע, אבער צו די התונה איז ער צורוק געפארן קיין פוילן התונה האבן, די התונה איז טאקע דארט געווען ווי די כלה האט געוואוינט, נאך די התונה האט דער מחותן, דער אבי החתן דער ר׳ לייבוש געזאגט פאר דעם רבי דוד ׳איך נעם דאס פארפאלק מיט מיר קיין אמעריקא׳..., פארשטייט זיך זיי האבן נישט געוואלט הערן דערפון, שיקן די טאכטער קיין אמעריקע אין יענע יארן איז געווען א געפערליכע מעשה, דער רבי דוד האט געהאט עגמת נפש ער האט נישט מסכים געווען, אבער דער מחותן האט נישט נאכגעלאזט ער האט זיך גע׳עקשנט אז זיי פארן מיט אים קיין אמעריקא, ער פארט נישט אהיים נאר מיט זיי, ביז זיי האבן נישט געהאט קיין ברירה, זיי האבן זיך אפגעזעגנט פון די טאכטער אזן דאס פארפאלק איז געקומען מיט אים קיין אמעריקא, אזן לכבוד דעם האבן זיי איבערגעלעבט די קריז.

א׳ הנוכחים: א דאנק רבי אלעזר ריישער.

רבינו: יא, ער האט אים געהייסן גיין קיין אמעריקא.[38]

הרח״ש: זיין פאטער הייסט ר׳ לייבוש דוד (הרה״צ מקאלבסוב שליט״א), ער וואוינט אין בארא פארק.

רבינו: יא, זעהט טאקע אוים ער טראגט ביידע נעמען, זיין זיידנ׳ס נאמען ר׳ לייבוש פון קאלבסוב, אזן דעם אנדערן זיידן רבי דוד דער פשעצלובער רבי.

הרש״ה: רבי איציק׳ל סטוטשינער איז געווען אן איידעם אין זידיטשוב, ביי רבי מענדעלע זידיטשוביבער?

רבינו: יא, דער ייטב לב רופט אהן רבי אייזיק׳ל זידיטשויבער ׳מחותני׳.

ווי אזוי איז ער ׳מחותני׳? ווייל זיין אייניקל רבי איציקל סטוטשינער איז געווען דארט אן איידעם.

37 הגה״צ ר׳ אלכסנדר שמואל טייטלבוים ז״ל הרב מקאלבסוב הסתופף הרבה בצל רביה״ק הדבר״י ז״ל, מקודם הי׳ דר בבראנסק ואח״כ קבע אהלו בבארא פארק, נפטר בשנת תש״מ לפ״ק.

38 כהמשך לסיפור זה ראוי לציין שבשנת תשט״ו בעת שר׳ אלכסנדר שמואל ז״ל אירס את בתו הבכירה, נכנס לרביה״ק הדבר״י ז״ל לקבל ברכת הקודש, והביע לרבינו ז״ל שמחתו הגדולה שזכה למצוא חתן לבתו בחור חשוב ירא ושלם מגזע היחס [נכד הגה״ק הקדושת ציון מבאבוב ז״ל] על אף שהוא על אדמת אמעריקא... השיב לו רבינו: כ״ז עלה לך בזכות התפילות והבכיות של גיסי - חותנך הרב מפשעצלוב ז״ל, שבעיני ראיתי איך שהעטער ובכה ע״ז שא׳ מצאצאיו נסע לקבוע משכנו לאמעריקא, והי׳ רגיל על לשונו לומר בכאב גדול: ׳עליהם אין אני דואג ובודאי יחזיקו מעמד אף שם, אבל מה יהי׳ הגורל עם נכדי ודורותיהם אחריהם׳..., והיינו דאהני לך שתזכה לחתן חשוב כזה.....

האדמו"ר מפטוטשין: שוין אן אייניקל.

רבינו: יא, ביי רבי מענדעלע זידיטשויבער.

זיין רביצין איז געווען אן אייניקל פון רבי מאיר'ל פרימישלאנער, נישט אזוי?

האדמו"ר מפטוטשין: יא, ער איז געווען אן איידעם ביי רבי מאיר'ל פרעמישלאנער'ס אן איידעם.[39]

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אייבערשטער זאל העלפן אריכות ימים ושנים בבריאות השלימות, קענען משפיע זיין פאר אידישע קינדער, און א חג כשר ושמח.

ואיחל רבינו לחיים לאבי הבר מצוה: לחיים, אמאך תענוג ונחת דקדושה, מיט ברכה והצלחה און מיט אלעם גוטן תמיד.

ואיחל רבינו לחיים לחתן הבר מצוה: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן דו זאלסט שטייגן און וואקסן אין תורה ויראת שמים מיט ברכה והצלחה, אזוי ווי עם פאסט זיך פאר א בנן של קדושים, פאר א ראפשיצער אייניקל.

ואיחל רבינו לחיים להרר"ז לעוו הי"ד

ואמר: מ'זאל אהיים פארן לחיים ולשלום, מ'באקומט כסדר גרוסן פונעם היכל התורה דארט אינעם ביהמ"ד.

הרר"ז: גוטע גרוסן.....?

רבינו: גוט איז נישט דאם ווארט, זייער גוטע גרוסן, שיינע גרוסן.

הרר"ז: נעכטן האב איך איינעם אהנגערופן בטעות, ס'איז שוין געווען שפעט, וועגן די שעות איז פארדרייט, דארט איז שוין געווען צוועלף אזייגער, האב איך מיך אנטשולדיגט אז כ'האב אים געדופן אזוי שפעט כ'האב מיך נישט געכאפט, זאגט ער מיר, ניין ס'איז גוט... איך בין נאך דא אין היכל יעצט... ס'איז נאך דא אן עולם דא, מ'קען זיך דא נישט רירן, עם איז נישט שפעט. ברוך ה'.

רבינו: יא, כ'באקום אלץ גרוסן פון לאנדאן, אז מ'זיצט און מ'לערנט, ס'האט איבער געטוישט לאנדאן.

הרש"ה: וועז ס'איז נאך געווען ניי דער היכל, איז מיר אויסגעקומען צו זיין דארט ביי די יארצייט סעודה פונעם רביץ ז"ל דער ברך משה, וועז כ'בין אהיים געקומען האב איך פארציילט פארץ רביץ אז פארטאג'ס האלב פינעף צופרי איז שוין געווען מענטשן דארט וואם זענען געזיצן און גלעלערנט, דער רבי האט זייער הנאה געהאט דערפון.

הרא"ז: אז מ'קומט האלב פינעף אין היכל ווייסט מען אז ס'איז דא דארט האלב פינעף אינדערפרי מענטשן..... איך ווייס נישט דערפון...

רבינו: אין לאנדאן האלב פינעף אינדערפרי מ'זאל זיצן אין ביהמ"ד איז טאקע א חידוש...

האדמו"ר מפטוטשין: דער מחותן איז געקומען קיין אמעריקא צו פארן, כדי דא צו הערן וואם ער האט דארט אין לאנדאן...

רבינו: אינטערעסאנט, אז ס'האט דאם נאך קיינער נישט נאכגעמאכט.

הרא"ז: ס'איז א פלא, ווייל יעדער קומט מיר זאגן, אזא זכיה, פון וואו האסטו געהאט אזא זכיה? פרעג איך פארוואס מאכט עם קיינער נישט נאך?, איך פרעג אויך די קשיא, ס'איז א מאדנע זאך, יעדער זאגט ס'איז עפעם הפלא ופלא...

א' הנוכחים: ר' אשר זעליג האט אויך א גרויסן חלק אינעם נייעם היכל התורה פון מאנטשעסטער,[40] ער איז געווען דער נחשון דארט, ער האט געגעבן א גרויסע נתינה תיקף ביים אהנהייבן.

הרא"ז: יא ברוך ה' כ'האב געהאט די זכי', און ברוך ה' מ'ענדיגט שוין באלד..... זיי מאכן א שיינע ארבעט.

רבינו: דארט וועט אי"ה אויך זיין שיין, כהאב געזאגט פאר די עסקנים, אז אין לאנדאן האט מען עם געזעהן בחוש דער היכל התורה אין לאנדאן האט געטוישט לאנדאן..., האב איך זיי געזאגט 'א היכל התורה אין מאנטשעסטער וועט טוישן מאנטשעסטער אויך'....

הרא"ז: ר' חיים יוסף (גרינפעלד הי"ג, יו"ר וועד קרן הבנין של היכל התורה לב אהרן) ארבעט זייער געטריי, ער מאכט א שיינע זאך, ער מיט די אנדערע עסקנים דארט, זייער וואויל'ע אינגעלייט.

ונפרד רבינו מהם בברכה: א חג כשר ושמח, זייט אלע געזונט, דער אויבערשטער זאל העלפן א כשר'ן לוסטיגן יו"ט מיט א פריילידן הארץ, אמאך שמחה ונחת פון אלע קינדער און אייניקלעך.

---

39 הרה"ק ר' חיים אברהם רענדליך ז"ל ממיקולייוב, שהי' גם נכד הרה"ק רבי ארון לייב מפרעמישלאן ז"ל.

40 היכל התורה החדש והמפואר 'היכל לב אהרן' בבנין בית מדרשינו בעיר מאנטשעסטער יצ"ו שעומד כעת בגמר הבנוי' והשיפוץ כראוי לכבודה של תורה, ובעז"ה יפתחו שערי ההיכל לכל דורש ומבקש, הוגי תורה ולומדי, בקרב הימים.

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהש"ת

ערש"ק בלק תשפ"ה לפ"ק

מודעה

הננו בזה להודיע לאנ"ש חברי קהלתינו הק' אשר

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ישהה

במקום נופש

בעטלהעם - ניו העמפשיר

מיום א' פנחם
עד ב' עקב הבעל"ט

להזכרות אפשר להתקשר עם "הויז בחור"

917-378-3387

בברכת שבתא טבא
הנהלת הקהלה

הקושיות

שהציע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

- שלשה קושיות בסוגיא ד'העלם שבת והעלם מלאכות' -

במס' שבת דף סט:

לפני תלמידיו היקרים **בהיכל מתיבתא** הק' **תורה ויראה**
ביום א' פ' פינחס - שבעה עשר בתמוז - שנת תשפ"ה לפ"ק
לקראת נסיעתו למקום הנופש בעטלהעם ניו-העמפשיר יצ"ו

בסוגיין (שבת סט.) **הקשו** בגמרא **על דברי** מתניתין, 'לבות מלאכות חרבעים חסר אחת', **והקשו** 'מניין למה לי' [ליתני לבות מלאכות בלורם והחורם כו' למה לי למיתנא חרבעים חסר אחת, ליתניהו, ואנן ידעינן לחרבעים חסר אחת מיכף, רש"י] **ומאי רבי יוחנן, שאם עשאן כולן בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת** [ופירוש בעלמא משמעינן, לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת אחת]. **היכי משכחת לה** [דמיחייב] **בזדון שבת ושגגת מלאכות** [על כרחך לא משכחת לה אלא בזדון שבת - דיודע שהוא שבת, ושגגת מלאכות - דאינו יודע שמלאכות הללו אסורות, דאי בזדון מלאכות ושגגת שבת, דיודע שהן אסורות בשבת אבל אינו יודע שהיום שבת - כל אחת ואחת חייב אלא אחת לכל שבת, וזדון שבת לא הוי אלא אם כן יודע אחת מהלכותיה, דאי לא ידע בחדא מינייהו - אין שבת חלוק לו משאר ימים, והא שגגת בכולן - אין כאן זדון שבת, רש"י].

ומקשה הגמ', **בשלמא לרבי יוחנן, דאמר כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו** [עדיין חייב קרבן חטאת, דשגגת כרת שמה שגגה] **משכחת לה** [זדון שבת בלאו, ושגגת מלאכות בכריתות], **כגון דידע לה לשבת בלאו** [דיודע לה לשבת שהוזהר על הלאוין], **אלא לרבי שמעון בן לקיש, דאמר** [שאינו חייב חטאת] **עד שישגוג בלאו ובכרת, דידע ליה לשבת בשמי** [הלא בכולן שגג, כשבור שכל שלשים ושבע מלאכות מותרות]. **דידעה בתחומין, ומליגא דרבי עקיבא** [דאמר במסכת סוטה, תחומין לחורייתא ניתנו].

בתום' (ד"ה דידע לה בתחומין) **הביאו קושיית הר"י, תימה לר"י לחמאי לא קאמר דידע לה לשבת בשעה לכתיב וביום השביעי תשבות וגו', וכתיב נמי ושמרתם את השבת. דהיינו לאף לריש לקיש דבעינן שיהי' שוגג גם בלאוין, מ"מ הלא שייך דידע לשבת בחיוב עשה. וכן סב"ל להרשב"ץ** (ד"ה עד, ד"ה דהיינו) **בביאור שיטת ריש לקיש, מבל הביא קושית התוס' בדרך אימתא.**[1]

ומצינו בדברי הרשתוים (חי' הרמב"ן, וריטב"א, ור"ן) **שאכן נחלקו על דברי התוס', ומדרבא הביאו רמי' מקושיית התוס' לריש**

---

1 עי' חידושי הרשב"א: עד שישגוג בלאו שבה. פירוש אף **על פי שהוא יודע איסור עשה שבה כשב מידיעתו קרינן ליה אצל לאו שבה**, דדלמא אי הוה ידע ליה ללאו הוה הדר ביה, והיינו דסמיך ליה ריש לקיש אקרא דאשר לא תעשינה. דידע לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא. והוא הדין דהוה מצי למימר דידע לה לשבת בעשה דשבתון ותשבות לפי מה שכתבנו.

לקים בעינן נמי שישגוג בשיקור עשה לשבת. וכ"כ הר"ן (חידושי הר"ן ד"ה ור"ש בן לקיש) בבעינן לר"ש בן לקיש בדבר שיש בו עשה שיהא שוגג לף בשבת, דלי לף תימא הכי כי מקשינן נמר הכי ומתרי' לר"ש בן לקיש דילע ליה לשבת בשמ', ליתא דילע ליה בעשה, אלא ודאי כדכתיבנא וכי קאמר בלאו שבה בשיקור שבה קאמר, ע"כ.

והנה בטעם הדבר בדעי רבי יוחנן שיהא שוגג בכרת ובלאו, כתבו הרשבו"ם כתה טעמים, בשידושי הריטב"א (סט: ד"ה וכי שוגג) כתב בלרבי יוחנן בעינן שוגג בכרת לחמירא, משע"כ שוגג בלאו גרידא לף סגי. והמוס' בסוגיין (ד"ה כגון) ביארו בשיטת רבי יוחנן דע"כ לף בעינן שוגג בלאו, משום דלף כתיב לאו בהיקשא דר' יהושע בן לוי (דילף דהוקשו כולם לע"ז) ולף כתיב אלא כרת בהיא עניבא, ולהכי בעי מ"ט דריש לקים ולף בעי מ"ט דר' יוחנן [דהא לר"י ידעינן טעמא].

ולפ"ז לטעמא דר"י הוא ע"פ היקשא דרבי יהושע בן לוי, כתבו המוס', לפ"ל דרבי יוחנן מיירי בליבא דרבנן דלית להו היקשא דרבי יהושע בן לוי, אבל לרבי דנפקא ליה מג"ם דעליה מודה רבי יוחנן דבעי עד שישגוג בלאו ובכרת, דהא כתיב לאו בההוא קרא ומשה אל תמותה לף תקח. ע"כ.

◆

קושיא א'

והקשה הגאון **רבי עקיבא איגר** (סט., בתוד"ה כגון) למס כן הדבריס שרבי יוחנן מודה לבליבא דרבי לף מיחייב עד שישגוג בלאו ובכרת, פ"כ תקשה מהא דתניא להלן (ע.) ר' נתן אומר לף תבערו אם בכל מושבותיכם ביום השבת, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה. דברים, הדברים, אלה הדברים, אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני. יכול עשאן כולן בהעלם אחד תלמוד לומר (שמות לה, כא) בחריש ובקציר תשבת וכו', ע"כ. וביארו בתוס' כוונת קושיית הגמ', דע"כ בא הכתוב ללמדינו שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב, שאל"כ מניבא דקרא למה לי.

וא"כ הקשה הגרע"א, תקשה על רבי מפשטיה דקרא, דלית ליפרש כוונת הקרא דע"כ משמעינן מיניה ללמדינו שאם 'עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת', דהא תקשה מיד 'דילע שבת בחדי', ואי אפשר לומר דילע בלאו, דהא אליבא דרבי, מודה רבי יוחנן דבעינן שישגוג אף בלאו (כמ"ש התוס' לעיל). **ומיום הגרע"א 'וצע"ג'.**

ובירושלמי הכבוד לתורת הגרע"א, מביאה גבורא רבא חזינא תמיהא לי חזינא. דהא מקרא ד'דברים הדברים אלה הדברים' לף תקשה כלל אפילו לרבי, דהא להלן (פז) מניבו, תניא, רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים, אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני, שאין מחייבין אתולדה במקום אב, ע"כ. דהיינו דרבי ע"כ אית להו לימוד במניבא דקרא ללמדינו שאין מחייבין תולדה במקום אב, וע"כ קושיא דגמרא דהכא לף אתיא לרבי, דהא לדידיה לף קשה מניבא למה לי.

ואין להקשות דשם כן מה קא מקשה הגמ' כאן ממתני', הא יכולין לפרש דאתא לאשמועינן אלו שלשים ושבע מלאכות שנאמרו למשה בסיני שאין מחייבין אתולדה במקום אב, דהא אין זה כבר למדו (עה:) מסיפא דמתני', אלו אבות מלאכות, אלו לאפוקי מדרבי אליעזר, דמחייב על תולדה במקום אב. וע"כ ממתני' שפיר יש להקשות מניבא למה לי.

למ"ד דלמ מיחייב משגגת לאו, דילמא לשבת דמאי, אבל מרבי לא שייך להקשות מקרא, דבעינן מיעוט להשמיענו שאין מחייבין תמולדה במקום אב. **ומצורה ליישב בוונת קושיית הגרע"א.**

◆

קושיא ב'

נחזור לשיטת התוס' (ד"ה דילמא לה בתחומין) שהקשו לשיטת ר"ל דלמאי לא קאמר דילמא לה לשבת בעשה וכו'.

בגמרא להלן (קלב:) נסוגינן דמילה דוחה את הערלה, קאמר בלישנא מחרינא, מילה דוחה את הערלה מאי טעמא, דאתי עשה ודחי לא תעשה, ומאי אוּ אינו דקאמר, הדר קאמר, אימר דאמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה, לא תעשה גרידא, האי עשה ולא תעשה הוא וכו'.

והקשו בתוס' (ד"ה האי עשה) ומה תאמר, אין קי"ל דאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, נגמר ממילה בערלה דאף [אף לערלה הוי עשה ולא תעשה], ותירצו התוס' דאיכא למימר מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות ולכן דחי ל"ת ועשה.

והעיר הגרון מהר"ס מלובלין בחידושיו (בתוד"ה הכ"ל) על מה למקשו התוס' ממילה דדוחה בערלה, ולא מקשו מהא דמילה דוחה את השבת [דהא שבת ג"כ הוי עשה ולא תעשה].

ותירץ המהר"ס מלובלין דל"ל דסבירא להו דשבת לא הוי עשה ול"ת, אלא הוי לאו אין בו מיתה וכרת. והביא כמה ראיות לדבריו, ואף הקשה להם מהכתן כמה מצות עשה דכתיבי גבי שבת, כגון זכור ושמור, וכריך לומר שמצוה עשה אלו לאו לענין איסור מלאכה מיירי, אלא לקדשו בשאר מיני קדושות, ע"כ.

ודברי הגרון תמוהין למעיין, שהרי כתב לייצב שע"כ לא הקשו התוס' משבת, מכיון שבשבת אין בו מצות עשה, דהא התוס' אלא כתבו לעיל בפשיטות הכא (הנ"ל, ד"ה דילמא לה בתחומין) שאיכא מצות עשה בשבת, ואיך כ' הוא לייצב דעת תוס' דאין מצות עשה בשבת. ואף אם ניחא שפיר לומר כן לייצב קושייתו מדעתו, אבל הלא כתב כן לייצב דברי התוס', והתוס' הלא כתב כאן בהיפוך הדברים. וצ"ע.

◆

קושיא ג'

להלן בסוגיין (ע:-עא.) אמר רבא, קטן וטומטום בגרוגרת בשבת וחזון מלאכות, וחזר וקטן וטומטום בגרוגרת בחזון שבת ושגגת מלאכות [**וחזר וקטן**: בגרוגרת, וטומטום בגרוגרת, בחזון שבת ושגגת מלאכות דמיחייב תרתי, ולא נודע לו בינתים שחטא, רש"י], **ונודע לו על קטינה וטומטום של שגגת שבת וחזון מלאכות** [שנודע לו אחרי כן על הקטינה ועל הטומטום, כלומר, או על זו או על זו, וכל שכן על שתיכן], **וחזר ונודע לו על קטינה ועל טומטום של חזון שבת ושגגת מלאכות, קטינה גוררת קטינה וטומטום גוררת טומטום. אבל נודע לו על קטינה של חזון שבת ושגגת מלאכות, קטינה גוררת קטינה וטומטום שעמה, וטומטום שבנגדה במקומה עומדת.**

ופירוש רש"י, 'קטינה גוררת קטינה', שניה בכפרתה, וטומטום גוררת את הטומטום השניה, ומתכפרו כולן, דקיימא לן, אכל שני זימי אכל בהעלם אחד, אינו מייב אלא אחת, וזה שעשה שתי קטינות בהעלם אחד, אלא נודע לו בין קטינה לקטינה שחטא, ואף על פי שהעלמה של שניה חלוק קצת משל ראשונה, סוף סוף העלם אחד הוא, דלא נודע לו מטמו בינתים, וידיעות [חטא] הוא דמחלקת, הלכך חטאת זו שבאה על הקטינה וטומטום ראשונה, מתרוייהו קיימא, ומתכפרו

עם הקניה כל קנינות שעליו, שנעשו בהעלם אחד, ועם הטמינה נתכפרו כל הטמינות שעליו, כשעשאן בהעלם אחד.

והקשה המהרש"ק, מדברי רש"י לסוגיא דילן, יש מדקדקים לפירש"י, דאם בכה"ג שהעלם השני חלוק מהראשונה מקרי העלם אחד [וכמ"ש רש"י, אף על פי שהעלמה של שניה חלוק קצת משל ראשונה - סוף סוף העלם אחד הוא, דלא נודע לו תעלו בינתים, וידיעות חצי הוא דמחלקת], ע"כ מאי קשיא לתלמודא לעיל מהא דאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב עכאו"ק, דהיכי משכחת לה, הא משכחת לה שפיר בכה"ג שעשה ל' מלאכות בזמן שבת ושגגת מלאכות, ומלאכה ג' עשה בשגגת שבת וזמן מלאכה, דחייב על כל אחד ואחד. ומ"מ מיקרי 'בהעלם אחד' וכמו שכתבו רש"י ד"סוף סוף העלם אחד הוא'.

ותירץ המהרש"ק דיש לומר, אף שכ' רש"י ד"סוף סוף העלם אחד הוא' י"ל דודאי אין זה מקרי העלם אחד בשמעת, אלא דה"ק הכא בשתי קניות כה"ג 'אין העלם אחד יש להן' ואינו חייב אלא אחת, ע"כ.

והנה קרוב לקושיית המהרש"ק הקשה גם הרז"ה בבעל המאור (במאור הקטן, לח.) בדרך אחר, וכי תימא דלמא משכחת לה דאלא הוי שוכח עיקר שבת אלא דידע לה לשבת בשפרש ממקנת המלאכות, ועשה את האחר כשבור שהן מותרות בשבת, ואפילו דשבת ידע לה בשבת לאותו האחר שעשה בשפרש, ועשה מקנת המלאכות שהיה יודע שהרית שהן אסורות ועכשיו הוא שבור שהן מותרות, וכין כך אינו זכור שהוא שבת כל אותו היום נמצא זה אלא שכח עיקר שבת ונתחייב על כל המלאכות בהעלם זה וזה בידו, ואלא מזכר בינתים שוב ידיעה שהוא חטאת.

ותירץ הרז"ה דהא פשיטא היא, כיון דאין לו ידיעה בינתים 'העלם אחת הוא' וחייב על כל אחת ואחת, וקמ"ל דכה"ג ידיעת שבת הוא ולא הוי כשוכח עיקר שבת, אף על פי שאכתי אינו כל המלאכות כולן, ע"כ.

והגרע"א הביא קושיא זו בשם גאון אחד, וכ' לו שכבר הקשה כן הרז"ה, וכ' לבאר מעין מה שכתב המהרש"ק לבאר לאף אם אין העלם אחת יש כאן, מ"מ אינו העלמה אחת בטעמא, וע"ש שהאריך בזה.

והנה שייכות בסגנון אחד דרשו, אבל לא זכיתי להבין על מה יסודון, דהנה הלא קושיית הגמרא (בסוגיין) הוא על דברי ריש לקיש, וכליבא דגמרא והוינן בה 'מיניה למה לי' ואמר רבי יוחנן, שאם עשאן כולן בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת, היכי משכחת לה וכו' בשלמא לרבי יוחנן, וכו' אלא לרבי שמעון בן לקיש, דאמר עד שיעבוד בלאו ובכרת, דילמא ליה לשבת בשמא, ע"כ. דהיינו שקושיא זה שעליה אנו דנין, לא על רבי יוחנן הקשה הגמ' רק על ריש לקיש, וכי ריש לקיש אמר לה להא לישנא ד'עשאן כולן בהעלם אחת', הלא זה הוא לשונו של רבי יוחנן, ולרבי יוחנן ממילא לא קשה כלל.

ואם כן תמוה מלהבין מה יישבו האחרונים באמרם דאף ד'דין העלם אחד יש להן' מ"מ לא מקרי 'העלם אחד' בפתמא, הלא זה רק לשונו של רבי יוחנן ולא של ריש לקיש. וקושיא זה קשה להולמו, ועמדתי בתימה זמן רב, עד שמצאתי שאבן כבר העיר בזה בחידושי הרש"ש.[2]

---

[2] ז"ל הרש"ש: ע' מהרש"א ותירוצו אינו מובן כיון דמ"מ משכחת לה גם לר"ל ל"ט חטאות א"כ מאי מקשה עליו וכי מלישנת דריו"ח שאמר בהעלם א' יקשה ליה.

בס"ד

בית המדרש

קהל יטב לב ד'סאטמאר

בנש"אות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

• שכונת קעסקעיד •

בנין נעלבשטיין

לזכות הת' חיים יחזקל נעלבשטיין הי"ו ומשפ'

כי תשיתהו ברכות לעד
תחדהו בשמחה את פניך

סל מלא ברכות בברכת מזלא טבא, נשגר בצוותא, לעילא מכל ברכתא,
מול ידידינו עוז, המשובח בפי כל קהלא קדישא, נודע לשם ולתהלה, איש
האשכולות וכביר המעש, גדול והמהולל בפי כל עבור פעולותיו הנחמדים,
לפקח ולסדר צרכי הרבים, גבאי נאמן דבית מדרשינו באהבה בלי מצרים,
מה רבו מעשיו הנעימים, ובעידן חדוותא נהללו בנועם זמירות ושירים

ה"ה ידידינו עוז נזר הפעולות, אהוב ונערץ
בכל פינות ומחנות, נקדמה פניו בזמירות,

כש"ת מוה"ר

לוי יצחק לעווי

הי"ו

מראשי חברי וועד הפועל דמוסדותינו הק'

פה ווילִיאמסבורג יצ"ו

סימן טוב ומזל טוב לרגל השמחה הגדולה השרוי' במעונו

באירוסי בתו הבכירה תחי'
למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עב"ג החתן היקר והמהולל, מוכתר בתורה וביראה

החתן אליעזר אבא נ"י

בן הרבני הנכבד והנערץ, אהוב ומשובח בפי כל, כש"ת

מוה"ר יואל לאקס הי"ו

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם

זכרו נפלאותיו אשר עשה, על כל אשר פעל להרחיב גבולים,
להעמיד בית מדרשינו על יסודות איתנים, מיטב כוחותיו השקיע
ברב מרץ וחריצות, יום ולילה לא שבת, להרמת קרן בית מדרשינו
תל תלפיות, שכרו הרבה מאוד על פי פעלו, מה טוב חלקו וחבלו,
בעמדו הלאה תמיד לימינינו במסירות נפלאה

ותערב עתירתינו לפני אבינו שבשמים, שתזכה לרות רב תענוג ונחת בכפלים, בשפע רב ממעון השמים,
ובעידן חזיזותא יברכך ה' שוכן מעלה, בשפע רב בכפל כפולה, בכלל העוסקים בצרכי ציבור באמונה,
וה' הטוב יזכור מעשיך הישרה, זו תורה זו שכרה, לראות דור ישרים יבורך לתפארה,
ותזכה שישרה בכל פעליך רב ברכה, בטוב נהורא וסייעתא דשמיא,
רב ברכות ושובע שמחות כל יומיא, אמן.

החותמים בתודה ובהוקרה, וברגשי חדוה ושמחה

הנהלת ביהמ"ד

אלקא דמאיר עננו!

לשמר בכל עת!

טאשן זעקל:

געאייגנט צו האלטן אייערע פרוטות, ארומצוגיין נאך געלט, און וואו אימער איר גייט, מיטצונעמען רבי מאיר בעל הנס

קאר פושקע:

איידער איר לאזט זיך ארויס אויפ'ן וועג, אדער אין פאל פון נויט בשעת די נסיעה, לייגט גלייך אריין אייער צדקה אינעם פראקטישן "קאר פושקע"

אין שטוב:

צו יעדע צייט און בקשה געדענקט דעם הייליגן פושקע

אין ביהמ"ד:

פאר'ן דאוונען, יאצ"ט וכדו', געדענקט דעם אדרעס

לשמר בכל עת

מינה לא תזיע, צו יעדע צייט א ישועה.

צו באקומען אדער אויסצולייגן פושקעס אדער

צו מנדב זיין געלט פאר רבי מאיר בעל הנס רופט 24 שעה א טאג:

1888-REB-MEIR

(1888-732-6347)